

DOCUMENTE

ISTORICE

DESPRE

STAREA POLITICĂ SI IERATICĂ.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
A

ROMANILORŪ

DIN

TRANSILVANIA

D O C U M E N T E

ISTORICE

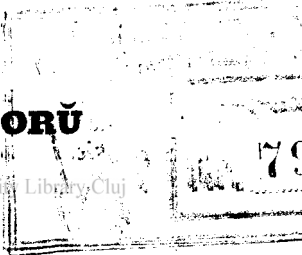
DESPRE

STAREA POLITICĂ SI IERATICĂ

224

ROMANILORŪ

BCU Cluj / Central University Library Cluj
DIN

TRANSILVANIA

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201503087

BIBLIOTECA „
(Asociațiunea pentru lit. rom. și cul

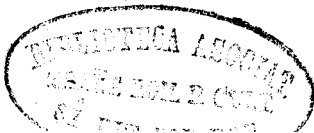

Centra

Nr. 11

V I E N N A

1850.

4639

Românii încugiurați de barbari țin încă limba
romană, și ca să nu o pierdă cu totul atât de tare
se luptă, încât se pare că nu s'au bătut atât pen-
tru ținerea vieții cât pentru păstrarea limbei.

Bonfiniu decade II. l. 5.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBL. UNIV. CLUJ-SIBIU
Nr. 200 - 1946

Documente istorice

despre starea politikă și ierarhică a
Românilor din Transilvania.

Istoria în genere, e o tragedie, istoria Românilor în specie, e o tragedie κατ' ἐξοχήν; dară o tragedie în care persoanele n'aș nici mângâierea de a fi privite de spectatori compătimitori, ba nici de spectatori indiferenți. Noi sîntem îngeri înțerați de niște oameni cari de lokș nu ne vopskș binele, nici nu ni l'aș vopskș ver o dată. Străinii din lokș de departate nu ne kșnoskș de lokș, saș dekș ne kșnoskș, nu ne kșnoskș sșptș numele nostrș de Români, și sșptș altș, de Blaxi, (pe care noi n'ăș kșnoskș,) și dșptș care apoi 'uș fakș o idee, kș vine uitie pe popș sșlbaticș, asiaticș, sîntemș. Ei kșndș așdș ceva despre noi, așdș prin șreklie Regelș Mida, kșndș se șita la noi, se șita prin okelarele pe le pșnș lorș pe nasș șeciniș saș konșkșitorii nostri cei de altș sșnge, de altș limbă și de altș lege, și kș interesș de a ne înșerri înainte șmei. Tôte așeste sînt așvzrate despre starea Românilorș din tôte șrovîștele Daciei, dară kș mșltș mai aplikabile la starea celorș din Dacia șentrală saș Transilvania. Noi ne șomș șili intr'așeste pșține foi a

perkørge istoria lorõ atãtõ cea politikã kãtõ ui cea religiõsã, — privindõ însã mãi alesõ la cea din ãrmã, — ui spre adevãrarea ziselorõ, vomõ alãtãra **Doskmentele astentive**. Aceastã în adevãrõ ne va face sã nã putemõ obserãva õnõ kãrsõ neintrerãptõ, çi mãi mãltõ õnãl rãpsodikõ; darã sokotimõ kã la çetitorii lãminatã, interessãl material va face kã sã ni se ierte defektãl formal — Noi sperãmõ kã ayeastã tragedie rãpsodikã, kare mãi are õnõ interesõ de a nã fi fiktivã; çi kãratõ istorikã, va fi de folosõ çetitorilorõ, atãtõ Romãnã kãtõ ui strãinã. Romãnii se vorõ kai de slãbiciõnile kare le aõ arãtatõ în kãrsõl vãkãrilorõ, se vorõ sãtãra de lãngile sãfferintẽ, ui se vorõ deuteptã spre konlãkrarea la õnõ viitorie mãi fericitõ, adãkãndõui aminte de virtãtile kare, kã tãte ayeastea, le aõ arãtatõ destãlõ de adese ori, în mizlõkãl adãversitatilorõ. Strãinii kari aõ fostõ kãssã apãrsãrii ui a nefericirii lorõ, se vorõ rãuina de barbaria sã, ui dẽkã nã s'a stãnsõ în pieptãl lorõ totõ simtãmãntãl de õmanitate, vorõ kãsta sã îndrepteze fãptele cele neomenewitã, kare prin atãtea sekle aõ kãlkatõ kã pãciõrele dreptãrile õmanitãtãii.

I.

E lãkrõ în genere kãnoskõtõ kã Romãnii s'aõ adõsõ în Davia de ãmperatoriãl Ulpiõ Traianõ, pe la anãl 106 dãrpã Xr. spre a ãmpropora ayeastã țearã,

kare (prekãmă zice Estropis), prin lãngã resbellã al lui Decebalã, se devertase de ómenĩ. Cele mai însemnate kolonii se auezarã in Transilvania, aei fã Sarmizegethusa Regia, nãmitã apoi Ulpia Traiana, aei fã Apulum, aei fãrã Salinae, Napoca, Patavicum, Parolissum, aei fãrã Praetoria Augusta, Aquae, Aurariae, uĩ altele mai multe, totã kolonii înseminate, patrã kã dreptã Italikã, adekã asseminea cetãtilorã celorã din Italia. Lãkrã vrednikã de însemnatã este, kã kiarã akolo, unde se uitie kã aã fostã koloniile cele mai renãmite, se aflã cei mai multĩ lokãitorĩ Romãni pĩnã in zioa de astãzi, de essemplã pôte servi valea Sargetiana, astãzi valea saã tĩnãtãl Xãterãsi, unde se vãdã inãkã rãinele Ulpiei Traiane.

Inskripciunile kare se aflã de pe timpãl lui Traianã pĩnã pe al lui Gallienã, ne daã destãlã mãstrã depre starea cea înfloritãre a auestei provincẽ. Darã sãptã auestã din ãrmã, inãepã terãrãrile dinãtrã, uĩ inãrsele barbarilorã din afarã. Aurelianã pe la 274, avãndã resbellã in Oriente, retrage legiãniile din Dacia, uĩ o lasã in mãnile Gotilorã. De aici inãinte inãepã fatalitãtile Romãnilorã, kare se întindã pĩnã in zilele nãstre. O sãnrãrã mãnrãziare uĩ mai tĩne, mãnrãziarea provenitãre din noãa religiãne, kreutina, kare din seklãl II inãepãse a se lãti uĩ in Dacia, prekãmã mãrtãriseute Tertãllianã in kontra Jãdanilorã: „S'aã sãppãssã kredinãei lui Xristã, Dzeãsiã celorã adevãratã, diversele

poplate ale Getărilor, ale Masărilor, Spanilor, și ale Gallilor, locurile Britanilor cele neajunse de Romani, națiunile Sarmăților, Dacilor, Germanilor, și ale Scăților, ale provinciilor și insulelor celor necunoscută de noi, și care nu le putem nici număra; în toate aceste locuri domneau numele lui Xristos care a venit în lume“. — Această nouă credință, care prețuia amă zisă, începuse a se lăți între dinuții din timpul cândă Romanii era în flăoarea lor, se propagă săptă guvernul barbarilor și trimesă în fine săptă Marele Konstantin, care dăpă cinci-zeci și uese de ani dela retragerea miliției lui Aurelian, smăse iarăși Dacia de săptă domnia barbarilor, o alătură la nra prvințele imperiului, și o rădikă iarăși la flăoarea de mai înainte. Săptă Konstantin, Gotii cei învinuți făra siliti să primăska și ei credința kreutină, prețmă mărtăriseute istoricul Sokrate: „Konstantin sperandă în stăral Krăcii care e semnă propriă al kreutinilor, atată de tare a învinsă pe Goti, încată nu nămai ka a desființată tribetă care se da barbarilor de Împăratării cei de mai înainte; și și ei, răpiți de mirare pentru învingerea cea nekrezată, ră priimită religia kreutină, ka al kăreia aștoră Konstantin euse nevățmă“. — Aceste nouă întâmplări în lămea politikă și morala, îndreptară sôrtea Romănilor; dară și această stare nu țină multă. Kătre anul 376, ună nouă soisă de barbari se vărșă

peste Dacia, ui sili pe Goți sa tréka Dónzrea. Acestia fórza Unnii, cei mai salbativi dintre toti kati a kenoskoti vékál de mizlokó. Ké tóte aiestea Romaniú nê se pátora îndápleka niçi de aieste fiére de ómeni ka sa'ui paraséska patria, prekómó mártoriseute Ungóral Tórotis. Kómó însa, ui în ce modó se afla Romaniú cei kreutiniú sáptó barbariú parzani, pátémó in vta din o întâmplare fórté káriósá, póvestita de Priska Retóral. „Pe timpóal kándó era tírró între Skóti (Unni) ui între Romani, Skótiú attakarz ké óste pe Romani ui sviserz pe málti. Deçi Romaniú tímiserz depútați la Skóti ka sa se plázna pentré káprinderea kastellóaló ui pentré nepázirea traktateloró. Iarzá Skótiú raspónserez, ka ei n'áú fákótó aieasta ké kégetó de a învepe resbelló, çi ka sa'ui rásbóne pentré sáparzile cele fákóte de Romani. Káçi Episkópál din Marró a trekótó în tinstórite loró, ui a prdató mormintele ui vistieriile cele askónse ale Regiloró loró. Si ka dékzá Romaniú nê voró da pe Episkópó în mánile loró dimpreónzá ké fúrarú, (kariú era málti la Romani), prekómó se învoiserz la ínkeierea traktateloró, ei se voró apúka de resbelló. Romaniú zicea ké aiestea n'aró fi adevárate, Skótiú din kontra le întâria, ui awa nê se învoira sa júdece kássa pentré kare era dispúta, çi se apúkarz de resbelló. Dreptó aieea trekándó Dónzrea fákórz máltzá paróba cetátiloró kare era lánrz rípa Dónzriú, ui între altele, lóarz Vimi-

național, cetatea Mesiloră din Illirikă. În împregiurările acestea se afla mătji kariu zicea, ka se kade mai bine a da pe Episkopă în mánile barbariloră, de kată a sferi ka pentru ună omă, totă statul Romană sa se puie in perikla de resbellă. Episkopul întelerandă ka voră sa'l dea, fugi la vrasmauă fară utirea tătărură celoră ce se afla în cetate, ui farădăi avelora, ka le va da cetatea, deka ui Regiiloră voră fi liberali katre dinsa. Skatji farădsira în totă modă ka'l voră rekompensa, deka va împini vele zise de dinsa. Si aua dandă-ui mánile ui întarindă farădsintele de amandose partile ka jermintă, Episkopul se întorse în ținștirile Romaniloră ka mare măttime de barbari, ui ajunzandă aprópe de cetate, askonse pe barbari în rípa cea de dinkolo, iară el intră în cetate, ui într'o nópte dandă semnă introduse pe barbari în cetate, ui o déde în mánile loră.“

Săptă Împeratorul Jostiniană M. Davia saă tótă, saă inkaí cea asstrală ui cea temiuianá, vine iarăuă săptă protestatea Romaniloră. Jostiniană înaltă lokal nauтеріi sale, prima Jostiniană, la rangul de Arxiepiskopie, saă de Primatie dăpă limba de aksmă, ui săpșone ei provińțele: Dardania, Maqedonia sekondă, Mesia sekondă, Pannonia sekondă, Davia mediterrana ui rípiana, ui cetățile vele de pe stánra Dănzrii (adeka din Davia nóstră). Eakă novella XI prin kare se auaza aceste lăkrăi.

„Imperatorial Justinianǎ katre A. Katellianǎ ferivitsǎ Arxiepiskopǎ primei Justiniane.

„Dorindǎ în mǎlte uii diverse modǎri a mǎri patria nǎstrǎ în kare a vǎrǎtǎ Dzeǎ ka sǎ venimǎ în acastǎ lume kare o a fǎkǎtǎ el, amǎ otzǎritǎ uii în respektǎl preotǎskǎ sǎ o adornǎmǎ kǎ cele mǎi mari prerorative, ka sǎntǎl Episkopǎ al primei Justiniane, patriei nǎstre, sǎ se înalte la rangǎl nǎ nǎmai de Mitropolitǎ, çi uii de Arxiepiskopǎ, uii celelalte provǎnte sǎ fie sǎptǎ astoritǎtea lǎi, adekǎ Davia mediteranǎ, Davia rǎpianǎ, Mesia sekǎndǎ, Dardania, provǎntǎ Prevalitanǎ, Macedonia sekǎndǎ, uii partea Pannoniei sekǎnde, în kare e cetǎtea Bassianǎ. Kǎçi în timpǎrile vekii Prefektǎra era în Sirmis uii akolo era kapǎl Illirikǎlǎi atǎtǎ în kǎsele civile kǎtǎ uii în cele episkopǎle, dǎrǎ a ceea pe timpǎrile lǎi Attila dewertǎndǎse a cele lokǎri, Appenniǎ Prefektǎl Pretorisǎlǎi a fǎgitǎ din cetǎtea Sirmis în Tessalonika, uii atǎnçi dǎrǎ prefektǎrǎ a armǎtǎ uii demnitate preotǎskǎ, uii Episkopǎl Tessalonikanǎ a kǎutirǎtǎ ore-kare prerativǎ, nǎ sǎptǎ a sa astoritǎte, çi sǎptǎ umbra prefektǎrei. Akǎmǎ fiindǎ kǎ prin aistorial lǎi Dzeǎ, repǎblikǎ nǎstrǎ s'a mǎritǎ întrǎ atǎta, în kǎtǎ amǎndǎse ripele Dǎnarii sǎnt poporate kǎ cetǎțile nǎstre, uii atǎtǎ Viminatis, kǎtǎ uii Recidua uii Literata, kare sǎnt dinkolo de Dǎnare, se aflǎ iarǎu sǎppǎse rǎvernǎlǎi nostrǎ, amǎ sokotitǎ de kǎviintǎ a aweza în

pre-feriuita noastră patrie avea pre-rloriosă prefek-
toră care era în Pannonia, de oră ce Pannonia se-
kondă nă e atătă de departe de Dacia mediteranză.
Si fiindă kă nă era spre folosul republikei ka
ómenii ceî neînchetată okupatî kă resbellal sã vie la
Macedonia primă, prin o distanțã atătă de mare
ui kă grestatî atătă de málte; de aceea ni s'a pãrútă
necessariș de a msta avea prefektora în pãrțile cele
mai sãșă, ka provintele ei sã'î simțã mai lesne așu-
torial. Dreptă avea Feriuitatea ta, ui totî sãntî
Episkopî ai mai sãșă nãmitei primei Jostiniane sã
aibã prerogatiua de Arxiepiskopș, ui cea mai înaltã
preotie în tóte provintele sãpraskrise, totî Episkopî
dintr'însele sã se nãméska de skașnal teș, ui sã se
ordineze de kãtre tine, ui sã te kãnóska de sîntroral
Arxiepiskopș, neavândă niçî o komãnisne kã Epis-
kopal Tessalonikanș. Çi tã însotî ui totî Episkopî
primei Jostiniane, sãș jãdekãtorîi ei, sã jãdece ui
sã termine ver ce kãșse s'arș nauite între dinui, ui
sã'î ordinez ui sã nã'î lase sã mérrã la altalș, çi
sã'ui rekãnóska pre Arxiepiskopal seș tóte pro-
vintele cele mai sãșă zise, ui sã simțã nãmirea lãi,
ui elș, sãș prin sine sãș prin Aștoritatea sa, sãș
prin Klericiî trimiui sã aibã tóta pãsterea în lãkrã-
rile preoteuui. Assemine ui în Ape, care e çetate a
provîntei Daciei rîpiane, amș voitș ka sã se ordi-
neze Episkopș de sãntia ta, ka în viitorîș sã nã mai
fie sãptă Episkopal Meridianș, çetate a Traciei; çi

Meridianul să rămâie în Meridiană ne mai avândă ver
o komuniune cu Apele. Iară Episcopul din Ape să
aibă mai sasă nămita țetate, ui tôte kastellele ei,
ui teritoriale ui bisericile, ka să se pôtă stîrpi de
akolo eresul Bonosianiloră, ui să se pôtă reintro-
duce kredința ortodossă. Si ka să kănouitî Ferici-
tatea ta dispășășășnea vointei năstre, amă trimisă
această lege la venerabilul teș skăsnă, ka biserika
patriei năstre să aibă dé părărea atare privilegiă
întră rloria a totă pătintelăi Dzeș mi întră veyinika
rekordanța a nămelăi năstre. Iară kândă se va întam-
pla ka răvernatoriul skăsnelăi șanției tale să éșă
din această lume, amă otarită ka Arxiepiscopul să
se ordineză de către venerabilul seș sinodă de Mi-
tropoliți, prekămă se kăvine să se ordineză ună
Arxiepiscopă onorată de tôte bisericile, neavândă
niči o komuniune cu Episcopulă Tessalonikană niči
întră aceasta. Iară Fericitatea ta să nă întarziezi a
păne în lăkrare în tôte modșrile țele țe a otarită
Eternitatea năstră. Dată în 20 săptă Konsolatul lăi
Belisaris.“

Din timpșrile lăi Iustiniană, Bolgarii țərbăra
provințele dela Dănzare, atată țele de a stănra kătă
ui țele de a drépta; săptă Konstantină Pogonată,
în seklul VII, koprinseră amăndose Mesiile, mare
parte a Traçiei ui Maçedoniei. Romaniș ței din
kolo de Dănzare, kare lokșia mai vîrtosă ațeste ței,
se uniră cu dănuș ui formară ună rerată propriă,

în respectul credinței religioase, lăcrara atata în câtă adăseră că închețal pe Bălrari ka sa îmbrățișeze legea krewină. Dară ayeasta întôrcere a Bălrari-lor, săvîruita pe la anul 865, fə șna din kassele principale ale desbinării bisericilor răsărităsi și appăsăsi. Lăkrăł trekș prin diverse alternative pînă kăndă ținș ayeștă stată; iară dăpă ce se desființă prin Basiliș Bălraroktonș, pe la încheptăł seklăsi XI, biserika bizantină iui întinse că totăł astoritătea asșpra ayeștoră provînțe. Strîmta lărtăreă a Romăniloră că Bălrari, kăță foloșă adăse în respectăł politikă, atata strikăciune kassă în respectăł națio-nal; limba Romănă se șmplă de kăvinte slovene, mălte familii Romăne se sloveniră că totăł, kăltăł bisericășkă închepă per excellentiam a se serba în limba slovană. Ayea înflăință a slovenismăsi asșpra Romăniloră țeloră dinkolo de Dănzare, se simți și asșpra Romăniloră țeloră dinkoče de Dănzare.

II.

Ayeutia dăpă liniutirea tărberăriloră kassate prin încărsese barbariloră, se adănaseră șăpită kăpitanii loră, și formaseră diverse state. Între altele aflămă în Dacia centrală săș Transilvania, șnă stată orranisată, și răvernăță de șnă Dăče Romănă, Gellis, pe la încheptăł seklăsi X, kare se oppuse eroice noiloră barbari, Ungăriloră, ce năvăliră pe

timpurile acelea asupra Transilvaniei, ui mări o
 mörte glorioasă pentru patria sa (904). Atunci
 Românii văzîndă mörtea Domnului
 loră, dederă mîna kă Unrării de bună
 voia loră, ui 'ui aleseră Domnă pe
 Tarkatam, tatăl lui Xorka. — Gisla fiul
 acestui Xorka, merrîndă la Kostantinopol, se kreu-
 tină, (948), ui adăse kă sine pe ună monaxă, Iero-
 teis, kare se făcă Episkopă al Transilvaniei. Cei
 mai mătți Unrări (înka Transilvani), priimiră kre-
 dința kreutina kă rită oriental, dăpă esemplul
 Domnului loră. Românii trebură să se afle într'o
 stare destulă de mărziată, văzîndă-se unți akamă
 ui în trebile kredintei kă omeni kă kari formaseră
 o unire nămai politikă. — Stefană nepotul lui
 Gisla, pentru kă să dobîndăskă titlul de Rege (Kraie,
 Király) al Unrărilor, se unī kă biserika Romană,
 ui priimi koróna regală, în anul 1000, dară pe unkiul
 săă Gisla II, Domn al Transilvaniei, nămai prin pu-
 terea armelor, pătă să'l făcă să priimăskă unirea;
 kă tôte acestea Românii iui păziră rită oriental, ui
 nă intrară în acea unire kă Unrării dinpresă. Dară
 ui Unrării era fôrte pătini în Transilvania pe tim-
 purile acelea, afară de ordele cele awezate pe lănză
 mântii de katre răsrită, de bună sēmă pentru kă să
 appere țeara în kontra inkărseloră Pavinatiloră ui
 ale Komaniiloră, kari se afla pe atunci în Moldavia
 ui în ținștirile de pe lănză marea Nérră. Aveste

orde fiindcă ea era împărțite în saskne, (sedes, uezș, szek), se numira Sediari, Székelyek, Szakai. — Din timpurile celorș d'întziș Regi șnrareuș, încerpura a veni Germani în Unraria și în Transilvania. Pe la anul 1143, se zice că Geisa II, ar fi kiemată în Transilvania o kolonie de Germani, și o ar fi auezată în aua numitul pământș Reral, (fundus Regius). Din anul 1211 se află o diplomă dela Andreiș II prin care se dă Kallariorș Ierosolimitani țeara Barsei ca să appere provinta de încarsese Komaniorș. În altă diplomă din 1222, dată totș a celorș Kallari, se zice „că niș ei niș omeniș lorș să nș pătéska niș șnș tribetș kândș vorș trece per terram Siculorum, ^{per} ~~per~~ ^{per} terram Blacorum; de unde se vede că Romaniș Transilvani, pe lănrș auea că era întinui peste totș Transilvania, și auea și ținștorile lorș proprii. Săuș din Transilvania arată o diplomă de la totș aelauș Andreiș II, pe care ei și întemeieza tôte pretensionile lorș cele drepte și nedrepte, și care șnș aua :

„În numele Santei Trinitati și nedespartitei Unitati. Andreiș din grația lui Dzeș Rege Unrariei, Dalmatiei, Kroatiei, Ramei, Serbiei, Gallitiei, și Lodomeriei pentrș totș dėsna. Prekăș se kăvine demnitatiș Rerale de a appasa verbicia celorș mandriș, aua se kade bșnștatiș Rerale de a ridika kș mila appasșrile celorș șmiliș, și de a măsșra serșitele celorș kredinșoiș, și de a împărți grație fie

kazsia dšp2 meritele sale. Appropiindōse awa darz kredinçiuuĩ nostri óspetĩ Germanĩ din Transilvania, uĩ kazzandš kš smilintz la piciórele Maiestătĩ nóstre, uĩ planzandš-se kš rōrzaciōne ne aš arzatš, kz aš kazstš kš totšl din libertatea kš kare aš fostš kie-mați de pré evlaviosal Rege Geisa, moușl nostrō, dēkz Maiestatea Reralz nš'uĩ va deskide spre dinuĩ okiĩ kš obiçnșita pietate; din kare kașsz aflandš-se kš totšl szraçĩ n'aš pștatš façe Maiestătĩ Regale niçĩ șnš servitiš. Ama darz noi plēkzandš-ne șrekile kš obiçnșita pietate la planzgerile lorš çe ele drepte, vremš sz se fakz kšnoskātš presentilorš uĩ șrmztorilorš, kz noi kzkandš în kšviósele șrme ale mai marilorš nostri, uĩ miukatĩ fiindš din fōndšl inimĩ, le dzmš iarzui libertatea çe a de mai înainte; insz awa ka totš poplšl inçerandš dela Varauš (Orzutiē) pĩnz la Boraltš, kš țeara Sebus din țeara Szksilorš', uĩ kš țeara Daraus, sz fie șnš poplš, uĩ sz se sokotėska șpștš șnš jōde, inçetandš tóte komitatele afarz de al Sibiișlš. Iarz Komitele Sibiișlš veri çine va fi, sz nš kšteze pșne drerzatoriš in prezisele komitate, de kztš nšmai dintre çeĩ çe lokșeskš între dinuĩ; uĩ pe el sz'l alėrz poplšĩ, dšp2 kšmš li se va pșré mai bine. Si nimene in komitatšl Sibiișlš sz nš kšteze kšmpzra lokš (nobilitariš) kš banĩ. Iarz la kamera nóstrz sz plātėska pe annš 500 de marçe de argintš. Voimš ka niçĩ șnš proprietariš nobil saš veri çe altš lokșitoriš kare se aflz între

dînuî sã nã fie skõtitõ de ayeastã dare, afarã de
 çeî çe vorõ avẽ õnõ privilegiõ spetial despre ayeastã.
 Si ayeasta le ñnrãdõimõ, ka baniî kare vorõ fi detori
 sã niî plãtãskã, sã nã se mãsõre kã altã markã de
 kãtõ kã markã de argintõ, kare li o a datõ lorõ tatãl
 nostrõ Bela, de ferivitã memorie, adekã ka patrõ
 fertoniî ui jãmãtate, dõrã mãsõra Sibiiãlã, sã trarã
 farã diferinãã kãtõ õnõ denariõ din Kolonia. Iarã la
 Depõtatõ nostrõ, pe kari ñ va trimitõ Maiestatea Re-
 ralã ka sã kãlãrã ayeî bani, vorõ plãti pe fie kare
 zi çe vorõ petreçe akolo, kãte trei lotõ pentrõ kel-
 tãelile lorõ. Iarã militari se vorõ trimitõ çinçi sãte
 ñn kampania Regelã ñntre marginile statõlã, ui
 afarã din statõ (sãtã, dãkã Regele va merge ñn
 propria sa persõnã; darã dãkã va trimitõ afarã din
 statõ pe õnõ sãrpsõã al sãõ, sãõ spre ajãtorial ami-
 kãlã sãõ sãõ ñn trebile sale proprii, vorõ trimitõ
 nãmaî çinçi-zeci militari. Niçi Regele nã va pãtã sã
 çearã mai mãlti, niçi ei nã vorõ fi detori a trimitõ.
 Pe preotõ seî sã uiî alãrã dõrã plãçere, pe çeî
 alãuî sãî prezentãze spre ñntãrire, ui sã le plãtãskã
 diçiimele, ui sã le fie sãrpsõuî ñn tãte lãkrãrile
 bisericuutõ dõrã vekial obicãiõ. Voimõ ui komã-
 dãnã ka pre dînuî sã nãî jãdeçe nimene de kãtõ
 noi sãõ Komitele din Sibiiõ, pe kare li'l vomõ da
 noi la lokãl ui la timpõl sãõ. Darã sãrptõ veri çe
 jãdekãtorie se vorõ afla, sã se jãdeçe nãmaî dõrã
 jãdekãta çeã obicãinãtã; ui nimene se nã kãteze ai

șita înaintea noastră, afară de kasă în care kasă loră nă s'ar puté termina săptă șădele loră.

Iară afară de ȳele mai săsă zise, le amă dată părărea Romăniloră uii a Bisseniloră dinpreună kă apele, kă să se foloséskă de dînsele în komănă kă preziuii Romăni uii Bissenii, uii să nă fie detori a faĳe niĳă ună servită pentru aĳeștea, băkărândă-se de mai săsă zisa libertate. Apoi le amă mai înrădăită kă să aibă nămai ună sigillă kare să se pôtă kănouite lăminată de Noi uii de Marnăii nostri.

Iară dăkă ȳeri ună dintre dînuii ȳa ȳoi să se șădele kă ȳine ȳa în kasă pentru banii, să nă pôtă întrebșința alți martori înaintea șădelei, de kăță persăne kare se află între marginile loră; skătindă-i pre ei de ȳeri ȳe șădekata străinză. Și le dămă tătăroră dreptă de a lăa sare mărșntă, dăpă ȳekea libertate, pe la șărbătărea lăi Șăntă Giorgiă optă zile, pe la șărbătărea lăi Șăntă Ștefană optă, uii pe la șărbătărea lăi Șăntă Martină aseminé optă zile, uii le dămă dreptă, afară de ȳele mai săsă zise, kă nimene să nă kăteze a-i împiedeka kă lăarea de tribătă kăndă se ȳoră dăĳe săă se ȳoră întăĳe. Iară părărea kă tôte pertinentele ei uii apele kă tôte kărsările loră kare se țină nămai de dreptă Regelăi, le dămă tătăroră atătă șăraĳiloră kăță uii borățiloră, kă să se foloséskă dăpă păĳere. Voimă kăkă uii komăndămă kă aștoritatea Regelă kă nimene din șăppăuii nostri (nobili) să nă kăteze a ȳere dela

Maiestatea Rerailă veri unș satș, saș veri o proprie-tate; iară déka ar cere cineva, ei sa li se pótă or-pone dșpřa libertatea kare li o amș datș.

Afară de ačestea amș ordinatș pentru nșmitii nostri kredinčiouii ka kandș se va întimpla ka Noi în kăltorie sa venimș la dinuui, ei sa plătéska nșmai trei masři (konaye) pentru Noi, iară kandș se va trimitte Voivodă la dinuui saș prin țeara lorș, pentru folosă rerailă, sa plătéska doze masři, ună kandș va intra ui altă kandș va eui din țeara lorș.

Mai adăgemș la mai sșș nșmitetele dreptări, ka nerățatoriū lorș veri unde în Rerailă nostră sa pótă merge ui veni liberș ui fără tribătș, sșștiindș-ūă dreptă saș în respekțal Maiestatii rerale; ui komandamș, ka tôte tărările lorș sa se serbeze fără tribăte.

Iară ka chele ce s'aș zisș mai sșș sa rămzie în-tărite ui nesățerate în viitorș, amș întăritș ačeastă karte kă îndoită nostră sigillă. Datș în anul dela năuterea Domnăi o mie doze sște dozezechi ui patră, iară dela încheptă Rerailăi nostră dozezechi ui unș.

Prekșmș se vede din ačeastă diplomă, noiū koloni (saș óspetī) geruani, nș kăutigară altș cheva, de kăț totș ačele dreptări kare le ačea Romani ui Bissenii în pămintă rerailă; dară în șrmarea tim-păi kămș utieră ómenii versăti sa țrara totș fo-kă la ólla lorș ui sa despóie pe konăkșitori de tôte dreptări!

III.

Starea religioasă a Românilor din timpurile acestea săfferi mai multe turbării. Carta de la Roma, ca ajutorial Krăcéferilor, ui al Kălararilor, iui propuse să'ui întinza astoritatea ui peste provinciile de la Dănzre. Negotiaşionele lui Innocenţiu III ca Ioannitiş Imperatoriş Românilorş ui al Bălararilorş, sînt cunoscate uititorilorş nostri. La anul 1234 îndreptă Papa Greroriş IX către Bela Regele Ungariei armătoreă skrisore.

„Greroriş către Regele Bela întziş naskutal Regeliş Ungariei.

„Prekămă amă întelesă, în Episkopiş Komănilorş se află niute popli, kari se nămeskă Romăni, ui kă tôte kă kă nămele se sokoteskă a fi kreutini, însă săpă o kredintă avăndă diverse rituri ui datine fakă fajte kontrare avestăi năme. Kăvi despretăindă biserika Romănă nă priimeskă misteriele bisericăi dela venerabilă nostră frate, Episkopă Komănilorş kare e Diecesană lokăli, ci dela niute Pseud-Episkopi, kariş tină rită Grevilorş, ui măltă Ungri ui Germani, ui alţi ortodowiş trekă din Regată Ungariei kă să lokăskă kă dinuii, ui ama făkăndăse şăş poplă kă Romăni, despretăeskă pe Episkopă, ui priimeskă dela dinuiş prezisele misterii întră mare skandal al ortodowilorş, ui întră măltă skădere a kredintăi kreutine. Aua dară kă din diversitatea riturilorş să nă se naskă perikle, pentră şăf-

flete, amă voită să împiedekămă atari perikle, ui ka preziuii Romani din lipsa misterieloră să nă mai aibă kassă de a merge la Episkopiă sxismatici, komandămă avelăi Episkopă prin skrisorea noastră ka să le ordineză loră ună Episkopă katolikă, konformă avelăi naționî, kare dăpă statetele sinodalei generală să'î fie lăi Vikariș ui să askalte de dînsul întră tôte.

Si fiindă kă tă ka ună Prințipe katolikă ai fărădită prin țarămîntă isbităi nostră fiū Iakobă alesă Episkopă Prenestină ui atonci Lerată al skanonalei apostolikă, kă tă veî întorče pe totî neaskaltatoriî bisericiî Romane ceî din țeara tă la askaltarea avelăi bisericiî, prekămă koprindea skrisorea ta cea făkăta despre ačeastă, ui ai fărădită kă rora avelăi alesă Episkopă kă veî îndorče pe preziuii Romani ka să priimăskă pre Episkopă kare li'î va da loră biserika, ui ai întărită kă i ai ordinată lăi venitări destăle ui oneste din cele ce priimeuți dela dînuî, prekămă ne a spăssă avelă Lerată, rorămă awa dară pe înăltîimea ta Rerăta ui te îndemnămă ui'ți komandămă întră iertarea păkăteloră kă, de oră ce nă țî se kăvine ție a ține în Rerătal teș atari sxismatici, ui a lăsa neîmplinite cele ce ai fărădită, fiindă ačelea păkăte ui lăi Dzeș ui ómeniloră, çî să te sileuți a împlini cele ce aș părcesă kă atăta lăsdă din bazele tale, awa în kătă să'î pılayi Regelăi Regiloră, ui în kătă să pătemă ui noi lăsdă.

în Domnul zelul sincerității tale. Dată în Perșis în 18 Kalende ale lui Dekemvrie anul VIII al Pontifikatului nostru.“

Românii din țările Romanilor despre cari se vorbește în această scrisoare, se pară a fi fostă Moldavianii, iară nu Transilvanii, că toate acestea din Joramintul Regelui se înțelege că scopul era de a întorche în genere pe toți schismaticii (desbinații, nesurprinuți aștorității Papei), prin armare și pe Românii Transilvanii cari kădea totu în aceeași categorie. — Joramintul lui Bela că se va sili a face aceasta, șază așa :

„Noi Bela din iratia lui Dzeș Rege, întâiș năskotș al Domnului Andreiș lăminatului Rege al Ungariei, facemș kănoskotș tătătorș celorș ce vorș vedé această scrisoare, că dăpza țererea venerabilului Parinte Iakobș alesului Episkopș Prenestinș și Leratului skașnului Apostolikș, amș jăratș pe șanta lui Dzeș eșvangelié, în presenta lui și a măltorș altora, că ne șomș sili kă bșnz kredința și dăpza pștere a șarpi din țările noastre pe toți ereticii și alți kreutini, cari pșzasindș kredința kreutinătății, trekș la șuperstișionea Ismaelitilorș, șaș a Jūdaniilorș, și pe fiu kreutini și prefakșți, și șomș îndăche la askăltare pe și ce nu askăltă de biserika Romană în țeara noastră dăpza ritul fie-karei nașionii, kare ritș nu e în kontra kredinței katolice. Șpre martăria acestora amș întaritș această scrisoare kă

sigillul nostru. Dată în Strigoniă în 7 Kalende ale lui Martie, anul rrației 1234.“

Această proceșsură a kortii Romane de a întorche pe kreutini la katolicismă, atată prin păterea kvintului kătă uii a armeloră, se kontinsă de armatorii lui Gregoris prin totă seklul XIII uii XIV. Noi trechemă peste întampilarile chele mai întonekate ale sekliloră avelora, uii ne properamă sa venimă la Reratul lui Ludovikă șoptă kare se repeteskă mai desă ačeste maxinzvionii, uii esă într'onă modă forte komikă.

Skolândose Ludovikă în anul 1352 în kontra Tatariloră, mi bztândăi la marea Nérra, cheră dela Klemente ka sa i se dea voie de a șappane Reratulăi săă tôte țerile sxismaticiloră, din kare va pte roni pe barbari. — Aii iara trebse sa se întelera în spetie Moldavia kă vevinzătăile ei. — Klemente skrie lui Ludovikă kă ačeste vorbe.

„Klemente katre pré-ibitul nostru în Kristu fiis Ludovikă, lăminatul Rege al Unrariii.

„Prekămă utimă din martorii vrednice de kredintă, tă itii aprinzii uii atitii zelul tăș spe lățirear kredintei kreutine, șrmândă șrmeloră Prinzipiloră katolicii din kari te tragii, uii itii propșii ka kă ajștorisul pătării lui Dzeș sa roneuti pe sxismaticii uii pe alti nekredincioșii vevini Reratulăi tăș, din a akaroră rztate presămtășsa a patimită Reratulăi tăș uii lokșitorii lui mălte strikzviionii, mi skolândote

asupra loră ca mână tare să-ți deprinzi puterea ta sfărmandă kornele loră cele înalte. Aua dară noi încă aprobăm în Domnul această propoziție de laudă al tău și adornându-l ca favorile apostolice, îți damă tie și ereziloră tăi și armatiloră tăi, ca autoritatea apostolică, toate provinciile, cetățile, kastellele, villedle, fortărețele, și veri ce alte lokări care ca ajutorial lui Dzeș vei pute să le iei de săptă manile sxismaticiloră și de săptă puterea nekredincioșiloră avelora, și să le săpui potestății tale, deka, din dăruirea apostolică săă din alte temeiuri, nu mi va fi kăutirată cineva veri ună dreptă specială asupra loră Dată în Avinione în Iudele lui Iulius anul XI.”

Kamka intenționea lui Lădovikă nu fu numai de a bate și de a roni pe Tatară, și de a okkupa lokările loră, și de a okkupa în genere țerile cirkonveșine, săptă pretestă ca se țină de sxismatici, se vede pre-lăminată din resbellă deklarată în kontra Sîrbiloră, omeniloră sxismatici. Eakă kăvintele lui Lădovikă în kassa această.

„Noi Lădovikă din rratia lui Dzeș Rege al Unariei. Fațemă kănoskătă tătororă celoră ce voră vedă această skrisore, ka dorindă noi ka ună Prințipe kreutină și katolikă, prin însăflarea și ca ajutorial Domnului, spre mărirea și laudă lui Dzeș și a santei biserică și a toatei kredintei kreutine, să tragemă și să adăchemă Reratul Sîrbiei la kre-

dinta kreutina, ui la sunitatea, askoltarea, reŕerinta, ui kavenita onore a santei matri bisericii, ui la dreptul nostru, de ora ce avel Regatã a fostã, ui a statutã sãptã dreptul predecesorilorã nostri, ui al nostru, ui kã akamã se tine okkapatã de rebellii santei ui snice matrii bisericii, de sximatiçi, nekredinciouã ui despretãitori ai kredintei katolice, ui mai alesã fiindã kã Regatã avela se învechinéza kã Regatã nostru kare'l posedemã, ui pentru avela ne amã propusã sã lãzamã sãnta krãce ui sã face-mã în katã pãtemã sã se iea ui de sãrpiuã nostri“

Papa neintelerandã skorãrile cele mai departe ale lui Lãdovikã, aprobã kã applasã întreprinderea avela, ui'l dekorã kã titlul de Signifer Ecclesiae (Sterariã bisericii). Lãdovikã din resbellã kã Sîrbii lãã okkasiune de a pãrãede în kontra Venetianilorã. Innocentiã (Papa) sã mirã de avela masãri ale Regelãi veldã dekoratã de sine, ui kã katã se bãkãrase mai mãltã de întorãerea sxismatiçilorã la biserika katolika, kã atãta se tãrbãrã mãitãre de avela sãrmãre, ui îndreptã kãtre dînsãl avela skrisore pãnãrãtore ui înfrãntãtore.

„Speramã kã lãmina kredintei kreutine kare în Sîrbia se aflã askãnsã soptã obrokã, se va pãne prin lãkrãrea ta pe kandelariã (sfetnikã), ui va lãmina mai kãratã, va lãçi mai limpede veldorã ce sint departe ui aprõpe. Speramã kã drẽpta ta va sãmili

în Domnul cerbivile cele neînfrânate și răsmăzîi cei înflați ai nekredințioșilor, și va sfărma kornele cele radikate ale sxismaticilor, și va întorche beneficiul libertății sârpeștilor kredințioși pe kari-i aparasă fărîa potestății tiranice în nămitul Regatului Sîrbiei. Dară eakz kălmea băkăriei se skimbă în întristare, dăluimea se prefăkă în amăzime, și strirarea de veselie se skimbă în vaete de dărerere. Se zice kă inimikul păzii mi al kredinței kreutine, voinde să împedice lăkrările lui Dzeș, a împăzuităte între tine și între isbitul nostru fiiș, nobilul bărbăteș, Dăcele Venetiei, semința diskordiei, și te a întărităte aua, în kăteș itî propăși să întorchi pătorea ta, kare o otăriseuș înkontra inimicilor kredinței, mi să o înverchi asăpra celorș renăskăti prin apa bapismăului.“

Din tôte acestea se vede kă karakterul lui Lădoșvikș în respektul katolicismăului era fôrte îndoiș, și kă zelul religios era mai măltă șnș mantellă kă kare 'uș akoperea el ambiționea politikă. Kă tôte acestea ama nămitii sxismaticii, (kreutini nesârpeștii Papei), sfferiră mălte asăpirii sârpeș răvernăului lui, nă atăteș dela dînsul, kăteș dela fanaticii ministri ekklesiasticii, kari era sârpeș dînsul și înaintea kăzora el se arăta părăre kă are de kăgetș să stîrpeșkă kă totul pe neaskăltătorii skărnăului apostolikș. La tôte acestea sfferințe lăară parte bənă și Romăni șârpeș koronii șnșreuti. Cei din Prinzipatele Trans-

alpine (Moldovenii și Mănteni) se torbărară neîn-
cetată de armele cele ambițioase ale lui Ladovikș.
Papa văzîndă că Regele nu pōte isprăvi nimica cu
armele, întorse politica, și se apucă iarăși de di-
plomatika sa cea obișnuită.

IV.

La anul 1370 îndreptă Urbanș V către Laiotș
Domnșl țării Româneutî, armătōrea scrisōre:

„Urbanș către nobilșl barbatș Ladislăș Voe-
vodș țerei Româneutî, rrație în presente prin care
să dobândeskă rlorie în viitorș.

„Amș întelesă dela ōmenî ūrednicii de kredintă
că deui mărtōriseutî kredintă avelșiauii p̄storiș,
adekă a Domnșlșl nostru Iesș Kristș, că tōte auestea
te aflî afară din prezisșl statșl, adekă afară din si-
nșl și askōltarea santei Romane katolice și aposto-
lice biserici, matrii și maiestrei tōtōroră kredințio-
uilorș, afară de care nu e mantsire, fiindș învșlșitș
în sxisma cea veke și în mōlte errorî care le ai lș-
atș dela străbunî țai. Însă krezi dōră că te aflî în
statșl mantsirii și pentru a ceea roneutî pē Tȃrcii
cei fără de lege, inimici ai kredinței katolice, din
reverința către Dzeș, și către skasnșl mai sșsș nu-
mitș, și sokoteutî de inimici ai țai. Dară ne dōre
dinintre inimeî, că nu te lșptî dșpă lege, de ōră ce
numai celsi ce se lșptă dșpă lege se dă korona pre-

mialăi ȳelăi ȳeȳinikă întră dekorarea ginȳiloră : ui kă atăta măi ferbinȳe dorimă mântăirea ta, kă kată kredemă măi tare kă de te ȳei întorȳe din tótă inima la Domnol, ȳei fi onă militariă al lăi Kristă kă măltă măi ȳiktoriosă. Deȳi îndemnamă pe Măriea ta în Domnol, ui te rorămă prin miserikordia ȳea măi dinintră a Dzealăi nostră, kă să lauă sxisma ui tôte errorile, ui prin înȳatătora bărbaȳiloră katoliciȳ ui religioui (kari se zikă a fi măltă în teara ta, măi alesă din lăkrarea isbitei năstre în Kristă fiie, nobiliȳ famei Klarei, ȳitregei tale, kare nă e nămăi katolikă, ȳi ui adornată kă lăminate merite de kredintă ui de ȳirtăȳi); să ȳii sekără la aȳel stăal, kă părărea să ramăi într'insol kă ȳeialăltă kredinȳoui ai lăi Kristă, ui să priimeuiȳ premiele mântăirii eterne. Kăȳi deķă ȳei faȳe aȳeasta kă kredintă ui kă sinceritate, noi nă propănemă să te aȳemă kă pe fiial nostră ȳel pré-isbită, ui să ȳi fimă întră ajătorisă în tôte lăkrările tale ui ale ȳerii tale kă rraȳia ui favărea skăsnolăi apostolikă. Dată în Roma la S. Petră, 6 Id. Apr. an. 8.“

Totă într'ȳel annă skrise Urbană V, ui katre Klara ȳitrirea lăi Laiotă, kă aȳeste kăȳinte.

„Urbană katre nobila famee Klara rămasa ȳădăȳă a lăi Alessandră fostălăi Voevodă din țeara Romanesķă, sșnătate etc.

„Ne băkrămă în Domnol, isbită fiie, ui măltămimă dinintră l inimei năstre, kă prekămă amă

asziț de la ómenī vredničī de kredința, țe fiindă lă-
minata kă lămina spiritalăi sântă, serveuti nençetată
çelăi pré-înaltă, atată prin evlăvia ta çea mare, kată
ui prin esserçitiă deosebiteloră virtăți, ui între al-
tele ai skosă pe pré-iăbita nóstră în Kristă fiie, lă-
minata împaratésă a Bălrariei, fata ta, din sxisma
ui din errorile eretice în kare făsese măltă timpș.
Iară fiindă kă se zice kă mai ai ui alta fată, adekă
Anka, lăminata Regina a Sirbiei, kare se află inkă
în assemine sxismă ui errori, deuteptămă karitatea
ta, te îndemnămă kă deandinsă, ui te rărămă ka,
spre aduçerea măltora la Domnă Iesă Kristă, să te
sileuti a întórçe pe nămita Regina ui pe alte per-
sone de ambe sessele întinate kă sxismă ui kă ere-
sări, la kărătia kredinței mai səsă zise, afară de
kare nă e mântăire. Afară de açesteă măltămimă li-
beralitați tale çelei vredniçe de tótă lăsdă prin kare
ai onorată pe fericiți Apostolă Petră ui Paolă ui
biseriçile loră, ui pe noi înuine, kă potirele de
așă ui kă ornamentele prețioșe pentru serviçiele
Dzeuti. Dată în Roma la S. Petră în XIV Kalende
ale lăi Fevrărie annă VIII.“

Assemine skrise ui kătre Arxiepiskopă din
Praga, Episkopiă din Bratislăvia ui din Krakovia,
în respektă lăi Lazko Domnă Moldăviei :

„Urbană kătre Arxiepiskopă din Praga, ui
Episkopiă din Bratislăvia mi din Krakovia.

„Nobilă bărbată Lazko Ducele Romăniloră din

ui poplu, kari martoriseskă ka se lăptă în kontra
 inimiciloră Krăviî ui pe kari voimă a'î întorche dela
 errorile ui dela sxisma prezisa, însz neavândă kō-
 nouintă mai de aprōpe despre cele ce ni s'aă spă-
 să, înszrăinzămă din sfatol fratiloră nostri, pe fra-
 tia vōstra într'akzroră fidelitate ui întelepăisne pen-
 tră assemine lăkră ne inkredemă depăinș în Domnol,
 ui vă komandămă prin skrisorile apostolice, ka voi
 saă doi, saă onol dintre voi, sz cheretati pe prezi-
 sal Lazko, ui poplul lăi, prin voi saă prin altol,
 saă altă barbată katolici kredinçiuoi ui întelepăi,
 ui dăka lă vetă afla, ka vrea tare, kōrată, simplă,
 kō smilintă, ui kō reverintă, sz priimēska kredintă
 katolikă, (ui dăka se va chere, sa'î îndăplekată spre
 aceasta prin învătătorile ui predicele vōstre, ui sz
 stărsiti sz se îndăplece ui prin altă barbată kō-
 noskatori de acea kredintă), dăpa ce ei saă o parte
 dintre dinuî kare se va pără întelepăisni vōstre a
 fi mai folositoare, voră lăpada tōtă sxisma, ui voră
 priimi kō evlavie acea kredintă, ui o voră martorisi
 dăpa formă kare o trimitemă vōz săptă Balla nōstră;
 sz skōtetă, ui sz liberată kō total de apărōre prezi-
 sal tîră ad Seretelei ui tōtă țeară prezisa saă Dă-
 katol Moldaviei, de săptă tōtă potestatea, dominial,
 sșperioritatea ui komandol ordinaris ui eparxikol,
 ui de săptă tōtă sșpănerea episkopală la prezisal
 Episkopă din Xalitia, saă la Vikariol Episkopolol
 ui al bisericuî din Xalitia, ui la veri kare altă bi-

serikă saș persónă bisericească, care ar pretinde, că are veri o potestate saș dreptă spirituală saș bisericească în avel țiră uî țeară saș Dăkată, atuezîndă ka să fie sâppasă în cele spirituale nomaî sinrăreș santălei skasne apostolice, uî apoi să rzdikăți prezisă țiră la ranră de țetate, uî să'le dekorăți kă nămele de țetate, uî să sâppăneti avelă țetăți dreptă Mitropolii tōtă prezisă țeară saș Dăkată al Moldăviei, în kăț se ține de maî sāsă nămită Dăce, uî să însemnăți marginile pînz unde se întinde avelă epărxie; uî dăcă va fi akolo o biserikă kăviințiosă spre avelă, să o fațeti biserikă katedrală uî episkopală, etc. . . . Dată la Monte-Flaskone, în IX Kalende ale lui Augustă annă VIII.“

Kămă kă avelă lăkrare a lui Lazko n'a fostă fară de efektă, se vede uî din skrisorea Papei Grigoris XI, care la annă 1372, aua skrie kătre toț avelăuî Domnă :

„Ibbitălei nostră fiū uî nobilăi barbată Lazko, Domnă Moldăviei, mătă sanțate etc.

„Amă priimă skrisorea nobilității tale kă mătămire, la a kărei koprinsă răsădemă kă avelă, kă prekămă ne băkrămă în Domnă despre întōțerea ta la kredința kreutină, uî la askătarea santăi biserici Remane, matrii uî maiestrei tōtăroră kredințiuiloră, uî de stăvintă ta avelă bōnză, aua ne pare răș de verbiția soției tale care rămăne în errorile de maî înainte, însă sperămă kă tă o vei

întorc la prezisa kredința ui askoltare, prin sfaturile tale cele mântuitoare ui prin esemplele kredinței tale celei lăminate ui sincere, kă kare nă vremă să te konstringemă a o lăsa în veri ce timpă, darz te sfătsimă să te pazeuti kă nă kămva din kassa konlăkăirii kă ayea soție, să te înueli de dinsa în veri ună modă ui să te retragi dela sântul tăș propășă ui martărisire kare o ai făktă nămitei bisercii, și să înaintezi într'insele spre mântăirea șfletălei tăș, ui spre esemplă neapărată al altora. Dată în VIII Kalende ale lui Fevruariș anul II.“

Dekă ayeastă șnire a ținătă mai măltă timpă în Moldăvia, nă se utie. Le Quien șpune :

„Kă în anul 1435, în Moldăvia era Mitropolită Greroriș kătre kare a skrișă Papa Eșgeniș IV, dăpă ce a azită kă el este dispășă a renoi șnirea bisericăi Greceuti kă cea Romană. Raynaldu ne prodăce epistola lui Eșgeniș îndreptată kătre Greroriș Arxiepiskopă Moldăviei, dată din Florenția, la anul dela năuterea Domnălei 1435, în VI Ide ale lui Martiș.“

Ayestă Eșgeniș IV, a fostă cel ce a prewezătă la sinodă dela Ferrara ui dela Florenția, la kare aș fostă de fată Ioanne Paleologă Împertoriș, ui Iosifă II. Patriarxă dela Konstantinopoli, ui Damiană Mitropolită Moldăviei, prekămă skrie totă ayele Le Quien :

„La sinodă dela Ferrara ui Florenția, a fostă

de față ui a sâbskrisș Damianș Mitropolitul Moldaviei, tiindș lokal Mitropolitulș din Sebastia. Înșz kș doi anni înainte de sinodal dela Florenția, Ioanne Împeratorul komandase lși Damianș kare venise la Kostantinopoli, ka întorkandșse la biserika sa, șz stea kș tôte psterile pentrș lșkrul sinodalși țe era șz se adșne în Italia, ba ũ trimisese ui skrisori în respektul așesta, atzș lși kztș ui Prinșipeulș Moldaviei. Din așeastz kassz în anul șrmatoriș s'a întorsș Damianș la Konstantinopolș avândș kș sine pe șnș Protopopș. — Darz se utie în general, kș așeastz din șrmz șnire terminata în sinodal din Italia, ewi reș în Moldavia.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V.

Dșpza așeastz dirressișne, șz ne întorșemș iarșui în Transilvania.

Transilvania pe timpul lși Bela IV, kztre anul 1250, se află împartitz, în Komitate, (Distrikte), ui Skașne, afarz de așestea în pzmîntș Reral, kare mai pe șrmz se șșptîmpartș ui el însșui în skașne. Romnșii, kari dela încșpștș era totș ómenș liberi kș proprietatile lorș, se vșzșrș împartitș, dimpresnz kș totș ueilaltș lokșitoriș Transilvanș, în Nobilș, Liberș ui Omagș (șeranș șșppșșui Nobililorș, klzkașui). Lokșitoriș Komitatelorș (patrș partș Romnș, ui șna Unșrș ui alte némșri), era

împărțiți în toate aceste trei clase, Nobili, Liberi și Omagi; ai Skanelor (doze părți Romani și trei Szakși), era Liberi ca îndatorirea de a purta armele; ai fândeșii Reral (trei părți Romani și doze Savi) era Liberi ca diverse îndatoriri directe către Rege, care îi făcea să fie considerați ca oameni proprii ai Regelui.

După această împărțire fiecare clasă se bucura de drepturile sale, și fiecare națiune făcea în numele său. O diplomă de la Andreiș III, dată Magistrului Urrinș din Făraș în anul 1291, zice: Cum nos universis Nobilibus, Saxonibus, Siculis et Vallachis apud Albam Juliam pro reformatione status eorum congregationem cum iisdem fecissemus, de consilio omnium Praelatorum et Baronum Regni nostri eo tempore assistentium; și mai jos: Cum iisdem Saxonibus, Siculis et Olachis diligenter inquiri fecimus. Adeca: După ce noi ca toți Nobili, Savi, Szakși și Romani am făcut adunare la Alba-Julia pentru reformarea stării lor, din svațel tătătorș Prelaților și Baronilor Rerășii noastre kari era pe atunți împregișșl nostrș Ca achiăș Savi, Szakși și Romani am făcut a sē ȳerȳeta ca de a dinsșl. — Dar' deca bȳramș de sēmș, ca ȳea mai mare parte a Transilvaniei era koprinș de Komitate, aua în katș lokșitorii lorș făȳea peste șmatate din totalșl lokșitorilorș țerii întregi, și ca dintre aȳeutia nșmai al dozeȳelē individsș era No-

bil, ui pôte al zechelé Liberő, ceilaltî omagî : vedemă ka cei mai mǎltî Români se afla în starea cea tristă a omagismăslă, sǎrprămî Nobililoră, ui din nefericitate, Nobililoră ănrări, kari era cei mai pǎtinoșii. Kă tôte ačestea, starea țeraniloră din seklăl XI—XIV, nă trebe de lokă înkărkatz kă a celoră din seklăl XVI, dăpră legea cea barbară a lui Vladislavă (1514); ba ničî kă a celoră din seklăl XVIII, dăpră ărbariăl Mariei Teresiei (1768). Țeranii era mai întziă sǎrprășii ui membrii ai statăslăi, dăpră ačeea sǎrprășii ai bisericăii, ui al treilă sǎrprășii ai Nobililoră kari era dregătorii loră în pače ui kondăktorii loră în resbellă. Dară ačeastă dregătorie a Nobililoră peste țeranii (omagî), ănită kă mǎltime de dreptări nă destălă marginite, o întrebăntărz ei spre întinderea totă mai departe a ăstoritătii ui a potestătii loră, spre mărire a pretensiăniloră loră ui spre ăppărsarea țeraniloră, (în Transilvania, spre a Româniloră). Ačeastă ăppărsare kontinșatz, ănită kă a bisericăii katolice, nă pătă să nă prodăkă îndemnări spre miukări violente în Români kari 'ui mai adăčea a minte de vekele loră libertate. De ačeea ăitimă în istoria Transilvaniei, mǎltime de tăsmălte din partea Răstiviloră, (ăua se nămeskă țeranii în legile ănrăreuti cele skrise în limba latină). Mǎltî văzindă kă pǎrvintele Transalpine (țeara Romăneskă ui Moldăvia) s'ăă liniutită de inkărsele Tătariloră, pǎrsărză Transilvania ui

trekora mântii, snii ka Nerra Vodă, altii ka altii kondaktori ai loră.

Ladovikă (săptă kare trekă o kolonie de Romani din Marmarosă în Moldavia, săptă kondăcherea lui Dragosă Vodă), băzândă de sema la abasurile cele neomenose ale Nobililor, ui la armazile loră cele rele, otari sa le paza o masora, ui ordină în snă dekretă din anul 1354, „ka țerani (omagi) sa dea proprietarilor loră a nosa parte din tote bakatele ui vinurile loră.“ Această lege făkta pentru Ungaria, se întinse în anul 1389 ui 1390, ui în Transilvania. Totă avel Rege suară srarea țeranilor, ordinandă, „ka nimene sa nă i impă dice kândă voră vre sa treka de pe proprietata la alta.“ Aceste suarări în favorea țeranilor, se vede ka le a făkă Ladovikă dară esemplă snkială seă, Kasimiră Regele Poloniei, kare silindă-se sa appere pe țerani în kontra despotismă Nobililor, se nămi Regele țeranilor, de kătre înflată aristokrati, iară de kătre ăilaltă ăetăteni se dekoră ka titlă de parinte al patriei. Ka sa mai mikăoreze pătrea Nobililor ăeloră pre-pătinti, a dotată Kasimiră pe Nobili ăei mai de josă ka diverse privilegie. Asimine ui Ladovikă dede snă dekretă, „ka toti Nobili koprinui între marginile Reratălă sa se bakere de sna ui totă ăeeauă libertate,“ adekă, ka ui Nobili ăei de josă, pe kari nămia Iobagiones castri, sa aiba totă ăele privilegie ka ui ăilaltă Nobili.

Aceasta produse o nouă suverinită și ameliorantă pentru Români din părțile sârbești coroniți sârbeni. Cei mai mulți Nobili Români era oameni săraci, Iobagiones castrii, și nu puteau să facă așezări pretensiuni ca Nobilii boratți sârbi. Legea uitată îi puse totuși în aceeași linie cu dăruții. — Din totuși așezărilor se vede că Nobilii Unghariei plăteau tributul noștrii lucrurilor camerae. Dar Nobilii Transilvaniei fără să știți de dăruții sârbi condiționează, „ca să fie părăsiți ca armele în mână în contra inamicilor de prin prejur de câte ori se va arăta Regele în persoană, să se vadă Voivodul să se Vădă Voivodul țării ca să se străduiească asupra așezărilor inamicilor.“

Abasul așezărilor bisericărești (din partea popoarelor katolice), nu făcea mai puțin sârbarătorii și așezărilor, de câte al celei aristocratice. Acesta cunoștea sârbi Sigismund și o tărâșă foarte încreștată. — Episcopul katolic din Transilvania, Giorgiu Lepen, se tokmisse cu Nobili și cu alții Transilvaniei, ca dăruțiile care i se cădea după legile de atunci, în locuș de a i se da în natură, și i se plătească în bani. Acesta plăta nu s'a împărțit de câte ori, și Episcopul se simți îndemnat de sântul interes peșaniar, ca să pedepsască pe debitorii ca interdictum ecclesiasticum (oprire de la împărțuirea cu misteriele bisericărești). Evident așezărilor de departe, Episcopul adărușă la așezărilor Regelui. Sigismund dădu oșă dekret (1436), „câte Baroni, Nobili și

katre veri ce omeni kari se afla in lokurile unde Episkopul Transilvaniei are dreptul de a lua diuima, komandandu-le ca sa plateasca diuima, wi amerintindu-i ka, deka nu voru lua in bazarare de semu pedepsele bisericuuti diktate de katre Episkopu, se voru pedepsi de katre rufervnu ku pedepse pekuniare.“ Romani mi ungeru, peste kari venia acele pedepse, nu se multamira de loku, ci aparokara armele. — Vredinku de insemnatu este aktul Konventulu Montasteriulu de langa Klausu, in kare Universitatea Ungurilor mi a Romanilor se plange asupra asupririlor fakate de parintele Episkopu. Acesta sena aua :

„Konventul Monasteriulu ferivutei feiore Maria de langa Klausu, sanzate tatororu celoru ce voru vedea acestea, etc. Vremu ka sa se faku konoskutu tatororu, ka nobiliu bzarbaui Ladislaui fiulu lu Benediktu Farkauu, Paulu Marnu de Vaidaza, Sterariul Universitatii Ungurilor wi a Romanilor din Transilvania, ne au deskoperitu wi ne au martorisitu in acestu modu, ka mai sasu-nomita Universitate a Ungurilor wi a Romanilor celoru ce lokuesku in aceste partii ale Transilvaniei pe veri ce proprietate, din kassa ka reverendul parinte Giorgiu Lepu, Episkopul Transilvaniei, nevoindu sa'ui cheara diuimele sale kare i se kavinu din partea acelei Universitatii, in moneta miku (banu veku), s'a rramaditu acea samu de banu la dinuui in karsu aprupe de trei

anni, ui ka Episkopul cere akamă sa i se plătescă în moneta mare ui rrea (banii noi), ui'i îngrăsăza ka nedreptul, ui faza kăviinta îi opreute dela împartăuirea ka misteriele bisericuții. . . . Dată Sămbăta după sărbătorea cveretării ferichitei fechiore Maria, în anul Domnului 1437." — Mai departe se plângea ômenii kari se afla pe proprietățile Nobililor, „ka s'aș appasată ka totul de katre ayeutia ui s'aș redăsă la starea de servi, kawi kamă ară fi niute ômenii kămpzrați, ui ka năi lasa sa tréka în alte lokări, niyi kiară despoiați ka totul de lăkrorile ui averile loră, ui ka le aș răpită tôte drepturile ui 'i aș îngrăsiată ka sarcini mai rrele de kătă krăcea, pe kare nă le mai potă pârta." — La ayeasta tristă stare redăseră popii ui Aristokratii pe Romăni și liberi, însă săraci, din Komitatele loră; ui ka astfel de proçessări prodăseră omagismul despre kare vobisemă mai săsă. Dară ômenii încă nă'ui sătăseră de vekile loră dreptări, de vekia loră libertate, de kondiționile de kontrakte kare le înkeiaseră ka dînuși; ei kănoutea ui legea cea dată de Sigismăndă, „ka cine va opri pe țerană de a trece dela dînsul pe altă proprietate, sa se pedepsăka ka trei marce de argintă."

Nobilii kari se plânseseră pînă akamă în komănă ka țeranii, în kontra oppressiuniloră popiloră, vazăndă ka interesele loră se despartă de ale țeraniloră, — ui ka ayeuti din șrmă simțira destulă de

bine ka despotismul e despotismă, oppressiunea e oppressiune, vie dela ce persône va veni, ekklesiastice saş laice, — se desfăşură de dinuî, ui voinde să se assekereze în kontra naterei celei revoltate în pepturile aspiritiilor, se împăcară ka Episkopul ui kiemară pe Săksii ui pe lokşitorii liberi din pământul Reral (săptă năme kommônă de Săuî), într'ajutoriă, ui formară o şnire de aparare kommônă înkontra inimişiloră interni ui esterni. Noi avemă dose akte despre ayeastă şnire, şnal din 17 Septemvrie 1437, în kare (în forma prekamă ne este kônoskătă), nă se face pomenire apriată despre terani, ui altul repetitoriă din 2 Fevruarie 1438, în kare se atinge ka vorbe aspre skălarea auelora. Eakă cel d'întăi :

„Noi Lorandă Lepău de Varaukezi, Vîce-Voivodul Transilvană, facemă kônoskătă prin ayeastă totororă ueloră de akamă ui ueloră viitori, ka adnândă-ne Marti dăpă sârbătorea înălţării santei krăşii, ka maritiă Domni Mixail Iakui de Kăual ui Enrikă de Tamău Despani Săksiloră dimpreună ka Nobili terii, ka Săuî din cele uépte ui dose skăşne Săseuti ui kă uei din Bistriţa, ui kă Săksii din tôte skăşnele, ka sa traktămă despre kăsse rrele ale partiloră ayeastora, amă întokmită atare şnire frătéska între preziuii Nobili, Săuî, ui Săksii, ui attingândă ayeutia semnal krăşii Domnăşii ui făkândă şerămintă veşinikă, aş şerată, ka voră pizi totă de

șna kredința către S. koronă și către neînvinșul Principe și Domnș. Sigismundș Imperatorial Romanilorș, Regele Ungariei, Boemiei, Dalmației, Kroației etc. și Domnșl nostrș cel natural și prș-temșș, și kă vorș fi șniș întrș resistența kătre toșl ței țe vorș voi a se skăla asșpra așestșl Rerățș, și se vorș appăra nedespărțitș kândș se va năute țerș o ostelitate saș țerș șnș attakș, și o parte va kiema pe țealaltă într'ajștoriș, așeasta va fi detóre a țeni a doșă zi dșpă kiemare.“

În al doilș aktș se zice apriatș kă „intre țealalte s'aș șniș pentru știrpirea rebelișniș țeraniilorș.“ — Țeraniș nș se intimidară de lokș prin așeasta faptă a konșratilorș asșpirtoriș, și înțelegândș-se între sine șniș kș altș, se adșnară la satșl Păretș de josș, din Komitatșl Solnikș, și țerșră kă să li se fakă dreptate, kă dēkă nș li se va face, și o vorș face ei kș pșterea. De țealaltă parte se așezară Nobiliș kș Voișvodșl și Vișe-Voișvodșl și kș Despșaniș Szksilorș. Vinș la arme amândoșe partitelē, mșltș kadș șcișl de o parte și de alta. În fine, țazindș Nobiliș kă nș e rșșmă, aleseră Depștașl dintre sine, și înșitară pe țeraniș kă și ei să alēră asșemine, kă așeutiă înțelegândș-se să înkeie pșce kș kondișniile țele mai kșviinșioșe. Țeraniș depștară pe Antoniș Marnș de Bșda, pe Pașlș Marnș de Vaidaza și pe altș. Așeutiă (în 6 Oktomșrie 1437, în satșl Apate) se înțeleseră kș modșl așe-

sta : „Nobilii ui țeranii sã trimitã Depuțatî la Rege, ui pînã va veni respunsul, omagiî sã deã Nobililorõ proprietari cele trei daruri la zile mari, kare s'aș obișnuitã a se da mai înainte, ui sã plătescã unõ florinõ saș o jumătate, dăru măsura mowiei ui dăru numărul vitelorõ; ui sã lăkreze o zi într'unõ anõ la proprietari kândõ va plăcã acestora, ui sã înrijescã de facerea morilorõ, apoi sã aibã voie de a se muta plătind-uî terragiul (embatikul) ui detoriile. Nobilul kare va kãlka aceste legi sã se pedepsescã de Voivodõ kã pedepsã kãvenitã unõ kãlkatoriș de jumintã, iarã omagiul kare nã le va pãzi, sã se pedepsescã de proprietariul seș kã lăarea tótei averii sale.“ — Deka merserã așcuti Depuțatî la Sigismundõ, ui ce isprãvirã, nã se utie. Regele era pe atãnci în Boemia, ui pãtinõ dăru'aceea, în lãna lui Dekemvrie, mări în Moravia.

Darã fokal cel rãș akoperitõ prin aceste kondiționi de pãce, s'a aprinsõ iarãui în ținștel Klaușei, nã multõ timpõ dăru'aceea. — În protokollul kontimporanõ al Sauiilorõ se citeute : În anul 1437, se skolã unõ Antonioș Marnõ, Unrõș, ui trase la sine pe țeranii ceî revoltați, ui voi sã batã ui sã'ui sãrpușe tóta Transilvania, mai alesõ pe Nobili. Darã se prinse de Nobili la monasteriul de lanrã Klauș, se șchise ui sã țiaz în bukãți miș. Pe noșe soti ai lui îi înteparã pe dealș dinaintea orașului Torda. În fine kiarõ Nobili, Dăminikã în 15 Dekemvrie, pã-

stiirza oraușlăi din kașsa întiuplărilorș pomenite.“

— Dară uii dăpza țe se șchiseră ačeste kapete ale reskóllei, n'aș înčetatș țeranū de a kontinșa fapta înčeptă, prekămș ne adeveréză șrmătoreă skrisóre : „Mixail Iakui de Kșual Despanăł Szksilorș, Dewș de Losontı Kșpitanał tătōrorș Nobililorș din Transilvania, Ștefanș fiișł Banăłș de Losontı, Giorgiș fiișł Banăłș de Balvanș, Andreiș de Telegd, Nikólă de Bzkleanș, Ioanne Farkau de Arinna, Lorandș Lepew Viče-Voiřvodăł Transilvanieiș uii alți militariș nobiliș din Unraria uii din părțile Transilvanieiș, kătre totı Sawiș din țeale uépte skășne, uii amičii nostriș preziiș, reverința kășenitaș uii onóre. Eakă noiș amș intratș astăziș kă pōtereaș uii amș okkșpatș sșbărbial Kłșușlăi, awa inkătș nimené nș maiș pōte ewiș din ačea țețate. Din kare kașsaș ne rōrămș de voiș, amičiiș nostriș, uii șza komandămș in persóna inaltăłș nostră Domnș, Albertș Regele, ka îndataș țe șetıș priimiș ačeastă skrisóre, șa pōperatıș a șeniș într'aștorial nostră kă kăllariș uii pedestriș șostriș spre a știrpiș pe nekredinčiuuș țeranıș; dēkă nș șetıș șre șa șenitıș, noiș șomș skrieș la Regele. Deuiș șa nș fačetiș altmințeré, dēkă șoitıș șa așetiș rrația Domnăłș nostră Rege. Datș in monasterial de lănră Kłșuș in 9. Ianșariș 1438.“

Din ačesteaș se ședeș kă eraș in mare frikă kōrașgiuuș Nobiliș, de órăș țe adșseră ouțiș uii din Unraria, uii țețeaș kă atăta ardóre aștorial Sawilorș. Pe

Sauî îi kiema dârnă lărată de onire făcută în anul trecut; că tote acestea vâzîndă Nobilii că kreskă periklele, nu se mîltămira că acea lărată, ci în 2 Fevrsariu 1438, formară alta nôșă, ad kareî-kă-prinsă ni se face kănoskătă prin aktul mai sîșș pomenit, ui ad karăi kontestă sîșș aua :

„Noi Lorandă Lepewă de Varaukezi Viçe-Voivodă Transilvaniei facemă kănoskătă prin ayeasta, că fiindă adănată de onazi, adekă către sârbătorea santei Krăci, în satul nămită Kapalna, impresă kă Baronii ui Nobilii, ui kă Sauii cei mai de frunte din cele uepte skașne saseuti ui kă Sakăii din nămita parte a Transilvaniei, amă traktată între celelalte, că să stîrpimă restatea ui rebellioniile blăstematiloră de țeranî, ui să apărămă ayeastă țeară înkontra attakăriloră krăziloră Tărcii, ui înaintea nôștră ui a Baroniloră aș înkeiată toti Nobilii, Sauii (ui Sakăii) atare onire ui frație între sine : că kăndă s'ar întîmplă că Tărcii să vrea să între în ayeastă țeară, atănci preziui Nobilii din pătorea onirii mătăle ui a frației sîncere să fie detori a veni într'ajătoria nămitiloră Sauii. Assemine ui preziuii Sauii să fie detori a veni într'ajătoria înkontra rîvaliloră ui a inimiiloră Nobililoră, ui mai alesă spre stîrpirea răstății blăstematiloră de țeranî celoră mai sîșș-ziuî. Spre kare lăkrăi s'aș îndetorată partile de bână voia loră. Iară în adănarea nôștră generală din Tărda, în zilele trecute,

adeka către sârbătorea întâmpinării feiiorii rloriose
 cea din armă, sâpraskriiui Nobili ui Sauri aș în-
 țarită înaintea noastră mai sâsâ-pomenita dispâsâziune
 a lorș, prekâmș ui snirea frățeska, prin mârțaria
 ayeștei kârți fâkâte din partea noastră. Datș în Târda
 în sârbătorea ferichitei feiioare Darotea. Annâ Dom-
 nâș 1438.“

Pe lanra tôte ayește lerzârri de oppressione kom-
 mânâ, tãmâltele teranilorș întârități s'âș stimparatș
 nșmaî dâpâ ce prin kommandâ Regelâș Albertș li
 s'a datș libertatea lorș cea de mai înainte, „ka plâ-
 tindș kâdzintele lorș kâtre proprietari, sâ se pôtâ
 mâtâ în țeri ce lokș, ui țeri kândș le va plâçé.“
 Nobiliî priimirâ ayeastă ordinâziune a Regelâș, darâ
 mai rreș se arzâ pârintele Episkopâș katolikș,
 Giorgiș Lepew, kare kâsnise pe lokșitariî din kâssa
 diçimelorș, ui kâwsnase ayește târbârariî. Acela nș
 țvea de lokș sâ dea țvoie țeranilorș de a se mâtâ,
 pînâ kândș nș se doțeni asprâ de Regele Albertș,
 ui se amenințâ kâ pârteea de Voivodâș Dewâ de Lo-
 sonti, ui kâ ayeșș modș se redâse la askâltare
 (1439).

Maî mânriatâ fâ starea Românilorș Transil-
 vâni dâpâ ce kompatriotâș lorș, Ioanne Korviniș
 de Unniade, se fâkâ Voivodș al Transilva-
 niei (1440), ui apoi Țâbernatoriș al Unariei (1446).
 Ayeșș omș isbitoriș de șmanitate, isbitoriș de kre-
 utințate, darâ ui isbitor iș de naționea sa, țvâzindș

ka dărua sistema fēdalaŭ ce domnia pe atōnvi în Unraria, omagismul nă se pōte desființa (deui se pōte șușra, prekōmō amō vāzstō la Regiū prechedintī), încheiō sã nobilēska pe Romani, ui kō modul ačesta sã'i skape nă nōmai de sēptō sarčina omagismulōi, 4i sã'i înalțe la întziul ranrō de membri ai statulōi.

— Vredniče de însemnatō sînt dreptăriile cele mari kare le dede el Knezilorō Romani din tînstul Xate-rulōi celorō nobiliti de dînsul, ka ačeutia sã fie skōtitī pentru proprietățile lorō de tōte sarčiniile kare sînt șnite kō stăpînirea proprietăților nobilitare: „Voimō (ziče Ioanne în diploma kare le o dă), ka ei ui toți șmatoriū lorō, sã fie skōtitī de tōte kampaniile militare, de kollektele servițielorō ui de veri ce dări, ui i mântșimō prin pōterea ačestei karti.“

— Istorikul Veranuiō ziče: „Ka ei aș dobânditō ačesta libertate dela kompatriotul lorō pentru ka aș serviț kō dînsul vitezeute în tōte bătăliile kare le aș avștō kō Turcii.“

Maī appzsați se parō a fi fostō Romaniū sēptō Nikōla Villak (Voivodō al Transilvaniei pōșș kiarō de Ioanne Unniade, katre kare s'a arzatō nereknoskatoriō mi pînzã a trzitō Unniade, darã maī vîrtosō dărua mōrtea lōi), atzō din kassa naționalității katz ui a religiōniū lorō. În o skrisōre aratã ačestō omō înkarkatō kō tōte vîțiele o bākōrie nespusã „pentru adăčerea șxismaticilorō la șnitatea kredintēi ui pentru stîrpirea errorilorō kontrare dormatelorō katolice.“

Dară împărăzile auestăi mikă tirană nă ținșră măltă timpă. Floriosă Rege Matia, fiisă mareșăi Unniade, mantsi nă nămaï pe Romzănï, ți pe toți kreutiniï de rităł oriental, de oppressiunile klerășăi katolikă, ui între altele, de dișimele țele nedrepte kare trebsia să le dea ațelăi kleră.

„Sxismatičii să nă fiie detori a plăti dișimele, ui să nă se konstrinșră prin drezatoriï ținștăłi (Comites Parochiales) spre plătirea atăroră dișime, prekămă sint detori a plăti țeilăłți lokăitori. Și să nă se împășe interdiktă ekklesiastikă la katoliciï între kari lokăeskă atari sxismatičii pentră kă aței sxismatičii nă plăteskă dișimele. Dékă katoliciï țoră avé soțietate săș kontraktă kă preziuii sxismatičii, săș țoră fațe arătari kă aștariă kōmmōnă, să nă se țeară dișimele din țartea prodăkteloră loră kare ară trebsi să le dea katoliciï. Dekretăł V al lăi Matia din annăł 1481, Artikăł 3 ui 4.

Assemine mantsi ui Vladislăvăș pe Romzănï ui pe țeilăłți kreutiniï de rităł oriental, de plătirea dișimeloră, adăorăndă ui kășșă, kă preotiloră katoliciï se kăvine să ie dișima nămaï de la kredinčiouui loră kășrora le serăveskă. Kășvintele dekretăłăi sint ațestea :

„Sint mălte lokari în țartile Rerățăłăi, în kare lokăeskă Sirbi, Rășniaci, Romzănï ui alți sxismatičii în mizlokăł Katoliciiloră, ui pînă akămă trăindă dăpșă rităł loră n'ăș plătită de lokă dișimă, iară akămă

Domnii prelați vorș să-i konstrinza ka sa plătéska diçimz. Si fiindă ka diçimele kare sint înkinate întru mowia lăi Kristș, se çerș nșmaï dela kredinçio-
wii lăi Kristș, iarz nș dela alți ómenï sxismatiçi; pentru açeasta s'a otzrîtș wi s'a ordinatș, ka de aiçi înainte sa nș se mai çearz diçime dela Sîrbï, Rșs-
niaci wi Romzni, wi dela alți sxismatiçi în veri çe pzmîntșri ale Katoliciilorș vorș uedé. Dekretul II. al lăi Vladislavș, din anul 1495. Artikls 45.“

VI.

Noi mai avemș dela açeuti doi Regï, adeka dela Matia wi dela Vladislavș, patrș Diplomate sșnzatøre despre biserika de ritul oriental în pzrtile Reratslăi, despre dreptșrile preotilorș, erșmenilorș wi Episkopilorș în Marmorosș, wi despre relaçiunea açeștora kș Mitropolia din Transilvania. Kșssa lorș e partikolarz în adevzrș, kș tôte açeștea fiindă ka respzndeskș mare lșminz peste starea bisericeï de pe atșnçi, lș vomș pșne aiçi awa prekșmș s'as astenti-
katș de kștre Recherztorïi Arxivslăi din Alba-Julia.
— Spre sursarea întelesslăi açeștora, însemnzamș aiçi. Kz doi proprietari deritul oriental din Marmorosș, Ba l i t z V o d z wi D r a g ș M e s t e r fșndarz (1391) în auel tînstș șnș monasteriș înkinatș șantzslăi Arxan-
gelș Mixail, îl dotarz kș wépte sate, dșp'açeoa mer-
randș la Konstantinopoli, se rșrarz de Patriarxsl

Antoniș II, ka sz'ł priiměskz sęptš protekšonea sa. Patriarxal priimi kę męłtamire ayeastz offertz, nęmi pe ęnš Paxomiș Eręmenș ad monasterișłđi, ui'i dede astoritae plenarz peste totš preotšii ui laiuii din lokęrile ęe se ęinș de monasteriș; fęndatorilorș ui preotilorș ui tętęrorș ómenilorș din ęinștęł monasterișłđi le dede dreptęł, ka la mórtea Eręmenșłđi aktęł sz'ui alęrz ei altș Eręmenș kare sz ręverneze monasterișł ui lokęrile sęppęse łđi. — Dępęz legile oppressive de pe timpęrile ayelea, preotšii de ritęł orientęł era insęrcinatš kę męłte fełșri de tasse ui de dęri kare le plętea de a dreptęł Regelđi. Regele Matia, dępęz ęererea Mitropolitęłđi Transilvęnș, skęteute (1479), pe preotšii de ritęł orientęł din Marmorosș, de tóte ayește saręini, (Aktęł I). — Kętre annęł 1490, ęnș kęłęrzęř Ręsniakș kę nęmele Ioanne din monasterișł St. Nikóla din Męnkęviș, se fękęse Episkopș, (ęł pentę ęntzia órz ĩn ayeł lokș, deła kare ĩui tręř ĩnęerștęł Episkopiđi Męnkęvișłđi), sębordinatș Mitropolitęłđi din Transilvęnia. Ayeštș Episkopș arętęndę-se ĩnaintea Regelei Vladislęř, ui mintędș kę wade ĩn monasterișł St. Mixail din Marmorosș, de órz ęe wedea ĩn monasterișł St. Nikóla din Męnkęviș, ęerș ka ęenitęrile monasterișłđi din Marmorosș șz i se dea łđi dępęz ęekięł obięeiș. Vladislęř komęndz (1491), ka preotšii ui laiuii de ritęł orientęł din Marmorosș sz plętęskz kędintęle Episkopęłđi ka ęnș kępș ad lorș,

prin armare și preoții și laiciii din locurile ce se ținea de monasteriul St. Mixail, (Aktul II). — Hariș Erămenul aktual al monasteriului St. Mixail înțelegând că Episcopul a scos prin învelăciune o astfel de Diploma, alerță la Regele și arată drepturile monasteriului care le a căutirată dela Patriarxul Antoniuș. Regele Vladislavș încredințându-se despre dreptele pretenșiunii a le lăși Hariș, întări (1498), drepturile monasteriului, înscrie în Diploma sa Xrisovul Patriarxului, tradusă în limba latină, și lăși întări prin aștoritatea sa, însă aua, ca Erămenul monasteriului să arate căvenita reșerintă și șăpănerie Eniskopului din Mōnkachiș, și Mitropolitului din Transilvania, căruia era șăbordinată așel Episcopș, (Aktul III, cu Xrisovul Patriarxului dimpreșă). — Episcopul Ioane că tōte așestea nu în țetă de a face pretenșiunii așăpra șăvenitșrilor monasteriului, rāzimāndș-se pe Diploma cea mai șășș pōmenitș, din care kășșș Erămenul Hariș fș șilitș să se plānșă de noș la Regele. Vladislavș viță înainte șă pe Episcopș și pe Erămenș; însă Episcopul nu kșteză a se arată înainte Regelui țelui învelatș dedinsul; și Erămenul dobāndi șăktire de pretenșiunile țele nedrepte ale Episcopului (Aktul IV). — Aktele așestea, prekōmș s'aș aștentikatș de Reșerkatoriș Arșivului, șășă aua :

„Noș Reșerkatoriș șkrișorilor și ai dokōmentelor șă literale țelorș ce se află depōșș și așezate

în Sakristia saş konsekvatorişl Kapitulşlşl bisericii
din Alba-Julia în Transilvania, ui Essekatorişl tşterorş
şelorş alte otzirşl şadekşatoreuşl, mandate Re-
rale prinşipeuşl, faşemş konoskşţş prin aşestea.
Kş reverendşl şarinte Giorgiş Reigai din sotietatea
şlş Iess, Teologşl Romanilorş şnişl de ritşl greşeskş
din Transilvania, ne a arştatş ui ne a presentaş
şatrş skrisoriş: şea d'întziş, skştitşre, dela Matia
Regele Unrarieş; a doşa, şnş mandatş dela Vladi-
şlavşş Regele Unrarieş; a treia, întzritşre dela aşe-
lauş Rege Vladislavşş; a şatra, protekşionalş, aş-
şemine dela Regele Vladislavşş, kş kşprinsşl şrmş-
oriş, şrşandşne şe noi ka şa le înşirşmş ui şa le
înskriemş în aşestş skrisşre a nştrş, ui şa'ş dşmş
o kopie kredinşiosş şşptş sigillşl nştrş kapitulşariş.
Kşprinsşl şverbal al şeleş d'întziş skrisoriş, adekş dela
Regele Matia, este aşestş :

„Noş Matia din şraşia şlş Dzeş Rege Unrarieş,
Boemieş etc. Faşemş konoskşţş prin aşestş tşterorş
şelorş şe se kşvine: kş noi atşţş dşpş şmilita şrş-
şişne a kredinşiosşlş nştrş şarinte Ioannişş Mitro-
politşl din Alba-Julia, kşţş ui din şpetialş nştrş
şraşie, aşş skştitş şraşiosş şentre tşte şimşorile şi-
itşre şe toşl şreotş Romanş de legea greşeskş din
komitatşl Marmorosş, şeş de akşmş ui şeş şiitorş,
de şlatirea şerş kşrorş tasse ordinare ui estraordi-
nare kare trebşia eş, în mizlokşl lokşitorilorş nştri
şerşl, şa le şlatşeskş Maiestşşlş nştre; ba şş skştimş

uii mântuimă prin puterea acestei cărți. Din care cașsa v-a komandamă serioșă v-oză tătătoră kredinçiuiloră nostri, Dikatori ui Perçeptori ai tătătoră tasseloră nôstre ordinare ui estraordinare, assemine ui Drezatoriloră kameriloră șariloră nôstre rerale, ui Vikariloră loră çeloră din prezisul komitată Marmorosă, ka sa nă katezați niçi o dată ui niçi într'ună modă a konstringe de akamă înainte pe preziuii preoți Romani de legea greçeskă șaripamă pomenitului Mitropolită, șire plătirea țeri kărora tasse ordinare ui estrordinare kare trebia ei sa le plăteskă în mizlokul lokșitoriloră nostri rerali, în kontra formeș skătirii nôstre, ui sa năi șariparați saș sa'i țarberați în țeri ară modă în persone saș în lokșori pentru neplătirea avelora, șaripă amenințarea de a perde grația nôstră. Această karte çetindosă o dată arătorului. Dată în Buda în Szmbata çea d'întziș înainte de Dămineka Băkratișă, anul Domnului 1479, al Rerăului nôstră din Unraria etc. 22, iara din Boemia 11.“

„Si era șariskisă : „Prin Urbană Vistierul Reral.“ Si era întarita kă sigillul astentikă al avelșiuui Rege, în mizlokă pe çeară rowie, ui skrisă pe perramentă.“

„Koprinsul çeleș de a doilé, adekă al mandatulă Regelă Vladislavă, este așta :

„Vladislavă din grația lui Dzeș Rege Unrariel, Boemiel etc. Tătătoră kredinçiuiloră nostri Pre-

lați, Baroni, Komiti, Kastellani, Nobili și subordinaților lor, asemenea cetățitorilor, orașelor și satelor, și Dreptarilor lor, Jădichilor și kapetelor satelor, și tătătorilor altor oameni de veri și stare și kondițiune din veri și de locuri ad Reșatului nostru din Ungaria, cari vor să vedă aceasta, sântate și rație. Kredinciosul nostru părintele Ioane Episcopul Răsniacilor din monasteriul St. Mixail Arxangelul în Marmorosă de ritul grecesc, ne a arătată nouă că mare plăngere, că pe proprietățile voștre și în mizlokul vostru se află mulți preoți Răsniaci și mulți țerani de kredința grecescă și sântă komandă lași, cari nu vor să dea veniturile ce se câștigă lași și nămitei bisericii după vekiul obicei, într-o mare parăba și strikaciune a dreptărilor bisericești lași. Și fiindcă că noi nu voim să suferim că avel arătător și biserica lași să se lipsescă de obiceiurile și dreptele sale venituri: și kommandămă vouă kredincioșilor nostri, mi tătătorilor celor dintre voi, serioasă prin această karte a noastră, că de acum înainte să faceți în toate modurile că prezisul arătător și nămitei bisericii să se răspunză prin preoții Răsniaci și țeranii de kredința grecescă din proprietățile voștre și din mizlokul vostru, toate veniturile care se câștigă lași în toate locurile și în toate timpurile; și să nu faceți altminteré. Această karte cetinde-o, și o dați arătătorului. Dată în subșerbial cetății noastre Alba-Regală în cea

d'inaisă Dăminika înainte de sarbătorea La lantăriile fe-
tricității Apostolă Petre, annă Domnă 1491, aț
Rerată ăi nostră din Unraria etc. 2, iară din Boe-
mia 21.“

„Si era skrisă în fruntea kărții: „Kă mănă
proprie a Domnă ăi Rege.“ Si era întărită kă si-
gillă ăi ădekătoreșkă aț ațelăiaș ăi Rege, în mizlokă
pe țeară rouie, ui skrisă pe perramentă.“

„Koprinsă țelei de a treilă, adekă întărită,
este ațea :

„Noi Vladislăvș din grația ăi Dzeș, Rege
Unrariel, Boemiel etc. Fațemș kănoskătș prin ațea-
șta țățorăș țeloră țe se kăvine, kă ăvenerabilă
ui religiosă frate Iariș Erămenă ăi monasterielă
bisericii St. Arxangelă Mixail din Marmorosș, mar-
țăritătoriel de kredința rrețeskă, ăenindă la fața
Maiestății năștre ne a arătătș ui ne a prezentătș
năș o karte privilegială a Rețerendissimă ăi părinte
Antoniel fostă ăi patriarșă aț țetății Konstantinopo-
litane, nășei Rome, ui a tôtei ămii, skrisă pe per-
ramentă kă litere rrețeuți ui întărită kă sigillă
seș de plămbă țel akătătș, ui kă ațeașă șnă es-
șemplariș tradășș din țorbă în țorbă în limba la-
țina, despre niute dreptări ui libertăți ale ațelăia-
bisericii St. Mixail, date de ațel patriarșă ui înșemnată
ui șpețifikate mai ăosș în koprinsă ațelăiaș es-
șemplariș. Rărandș-ne pe noi kă șă binețoimă gra-
țiosă a părimi ațea karte patriarșală ui tôte țele

koprinse într'însa, a o înnoi ui a o întzari kə pətere pēntrə totă dēbna, în favórea auelăi fráte Mariș ui a șrmətorilorə lăi ui ai bisericii mai șesș-nəmite. Koprinsəl Kərtii ui al esemplarișlăi ei este într'a-česte vórbə.““ .

„„Antoniș din iratja lăi Dzeș patriarxə čet-
tji Konstantinopolitane, noșei Rome, ui a tótei lə-
mii. Bine naskətji ui în Dzeș onorații ui bəni
kreutini, de șmitateea nóștrə dəpə întzariaea spiri-
təlăi șantə iăbitii fiu ui generouii Balitza Vodza
ui Drarə Master, kari aș fəndatə o biserikə șaș
șnə monasteriș în Marmorosș, în nəmele St. Arxan-
gelə Mixail, aș vėnitə la noi ui ne aș rəratə pe
șmitateea nóștrə în starea čea neferičitə ui ame-
nintətóre a imperișlăi, ui aș ștəritə în fericire ui
în askəltarea kare aș aștə dəpə șșanta religiunii
kreutine, ui aș înkinatə ui aș darəitə șmitatji
nóștre ui bisericii proprietatea lorə čea kə dreptəl
kəutiratə, adekə biserika (monasteriș) čea fəndatə
în nəmele St. Arxangelə Mixail, awa ka șa fie
șoppəșə bisericii șmitatji nóștre ui șa askəlte de
dinsə. Iarə noi vžzində dorința lorə čea dréptə ui
konsiderandə kredința lorə čea șinčerə ne amə ple-
katə la vóința lorə, ui amə bineziș kə astoritateea
nóștrə čea patriarxalə pe Drarə Mester fiușl őmi-
litji nóștre, ui awa ka ačela pe kare lə və alege
Dzeș Erəmenə în nəmitəl monasteriș, șa aibə ui el
binezičerea nóștrə, prin kare șa pótə konsekra tóte

bisericele care sint în pertinentiele prezisălei monasteriș. La acestea, ka dăka Ńer onă Arxiepiskopș saș Episkopș dintre sãppãuș nostri s'ar afla în nãmitãl monasteriș saș în pertinentiele lui, sa fie spre aștorioș nãmitãlei Erãmenș prekãmș arata ayeasta karte a smilitãții nôstre, întarita kã sigillãl bisericii nôstre. Pentrã ka noi amș priimitã sãptã protekționea nôstra ayeasta biserika din inima kãrata ui kã mare onóre ui spre mântãirea kreutinalãții, ui koncedemș Erãmenãlãl ei, ui'i dãmș aștoritate peste tôte Ńenitãrile nãmitãlei monasteriș ui ale pertinentielorș lui, care se înuirã aici josș: Silagiãl, Mereuaia, Ungroia, Bersava, Ńiçiiãl, Balvanãl, Almazigiãl, ui în tôte cele aie aici nãmite Erãmenãl Paxomiș sa aiba aștoritate plenarã ui respiektã de kãtre toți preotșii mi de kãtre alți ómenș kari se afla în prezisãl monasteriș ui în pertinentiele lui, aua în katã sa'i învetã ui sa'i kondãka la fapte bune ale sãfletãlei ui ale korpãlei, ui sa aiba sa judece tôte kãsele ce se ținș de skaãnãl bisericeskș, în prezisãl monasteriș ui în pertinentiele lui. Ši sa aiba sãptã potestatea ui mãnile sale tôte bisericiile în pertinentiele monasterișlei, ui tôte Ńenitãrile lorș ui ale nãmitãlei monasteriș ui pe toți preotșii; ui în tôte servițiele dzeewitș sa pomeneskã pe Patriarxãl seș. Din kare kãssã Ń'amș datã Ńóza ayeasta karte a nôstra. Ši ka dăka s'ar întimplã ka sa mórã Erãmenãl (prekãmș toți sintemș mãritorș),

atânci totii frații spiritali, ui Baliză ui Drăgă Me-ster, kă totii ómenii mici ui mari din nămitetele perti- nente ale monasteriilor, sã se adăne ui awa adănați sã aléraz șnă Erămenă kă astăritatea ui binezičerea noastră. Si čel če řa fi awa alesă sã aibă tótã prote- statea peste tóte řenitările monasteriilor prezisă în ačelawii modă ui kă ačeleawii kondiționii ka ui pre- decesoriilor seă, kămă s'a dată de kãtre noi întră onórea St. Arxangelă Mixail. Si spre mai mare kre- dițã, řeritate ui întărire a lokălii sântă, amă dată ačeastã karte a noastră. Si ačestea s'aă skrisă în 13 zile ale lănei lui Aărstă, în annul kare se skriea 6899.““

„Awadarã noi abzindă ačeastã răzãčisne a po- menitălii frate Iariș ui priimindă-o rrațiosă, ui řazindă kã șăpraskrisã karte a nămitălii Patriarxă nă e rasã, nă e skăncellatã, ui nă e strikatã în řeri o parte a sa, înuirămă ui înskriemă esemplariilor ei din řorbă în řorbă în ačeastã skrisóre a noastră as- semine privilegialã, ui o priimimă ui o aprobămă kă tóte čele koprinse într'insa, în kãțě se řede kã s'a dată dreptă ui đăpã lege, ui în kãțě adeřaral řor- beute pentră đinsa, ui innoindă-o, o întărimă kă řătere pentră totă đe șna, în favórea ačelăiawii mo- nasteriș St. Mixail Arxangelal, ui prin șrmare în favórea fratelăi Iariș ui a tătăroră șrmătoriloră lui, insã awa ka ačel frate Iariș ui șrmătorii lui sã dea Episkopălii din Mănkăčiš kăřenita reřerintã, iarã

Arxiepiscopul din Transilvania cere de acumă ui celor 7 viitori, ka superiorilor se, sa le arete convenita sarpunere ui askoltare. Si intarim ayeasta prin psterrea ui martoria ayestei karti alei nostre, kareia s'a akatat sigillal nostru yes sekretu ka kare ne servim ka Rege al Ungariei. Datu in Kassovia prin manile reverendului in Kristu parinte Toma Episcopului bisericei din Jabinu, ui kiematului Arxiepiscopu in Arria, sarpemului Sekretariu ui Kanclariu al kartii nostre, ui isbitului nostru kredinciosu. In 14 zile ale lunii lui Maiu, anul Domnului 1494, iarza al Regatului nostru din Unraria etc. 8, ui al Boemiei 24.“

„Si pe marginea de susu a kartii se citia ayeasta sarperskripcione: „Ka mana proprie a Domnului Rege.“ Si era intarita ka sigillal akatat al ayeistiaui Rege, ui skrisa pe perramentu.“

„Kopinsul celei de a patrule ui din urma, adeka protektionala, este ayeasta :

„Noi Vladislavu din rratia lui Dzeu Rege Ungariei, Boemiei etc. Kredinciuuiloru nostri, Despansului, Viche-Despansului ui Jdekatoriloru Nobililoru din Komitatu Marmarosu celoru de acumă ui celoru 7 viitori, sanzate ui rratie. Ni se arata Maiestatii nostre in persona religiosului frate Iariu Eromensului de kredinta rreceska din manasteriului St. Arxangelu Mixail din Marmarosu, ka dewi noi amu intarit duza rorziunea ayeistiaui Arzatoriu o karte a reve-

rendissimă și în Kristo Părinte, Antoniș Patriarxă și Konstantinopolii, despre niște drepturi și libertăți ale prezisărilor monasteriș date de așel Patriarxă: kă tôte aștea venerabilul frate Ioanne Episkopul de kredința greșcă din Mönkachiș, răzimatș pe o karte dobândita dela Maiestatea noastră, esplicându-ș o strambă, se sili în vâra trecută, în kontra așelor drepturi date dela prezisul Patriarxă, a tassă pe totți ômenii kari se află în pertinentiele zisășii monasteriș, și se străduite a trage la sine kă nedreptul venituriile monasterișă. Și kă tôte kă noi amă kie-matș amândose părțile în preșenta Maiestății noastre, kă să judekamă între dinușii așeșta kășșă: însă nă-mitș Episkopș din Mönkachiș, nă s'a arătatș inaintea noastră la timpul otăritș. De așeșă noi, nevoindș kă Arătătorul să se șăpșere în drepturiile șale șăptș re-șisișnea așeșorș differințe, vă kommandamă vöz kredinșiușilorș nostri șerișș prin așeșta, kă primindș așeșșă karte a noastră, să nă lășășă kă prezisul Arătătorul, să se konstrinșă a plăti kă nedreptul ôre-kare venituri și nămitșăș Episkopș din Mönkachiș, în kontra drepturiilor și privilegiilorș prezisășii monasteriș, și să lș protegeți și să lș apărăți prin aștoritatea șe s'a datș vöz prin așeșta de către Maiestatea noastră, în așeșșă reșpektș, și prin dreptatea șea șăntă, pînă kândș se va revedeș prin noi kășșă și differința mai șășș-attinșă; alt-minteré să nă fășeți. Așeșșă karte șetindș o

sz odati Arzatorislai. Datš in Buda in aženal sarbatórii ferivitslai Apostolš Andreiš. Annal Domnslai 1498, al Reratslai nostrš din Unraria etc. 9, iarz din Boemia 29. — — a venerabilslai Georgiš Sekretarislai — — Rerale etc.“

„Si era întaritz ksigillal astentikš al avelsiauŭ Rege, ui skrişz pe perramentš.“

„Aua darz noi kgnoskandš kz cererea pomenitslai Parinte Georgiš Reigai, kare ni s'a fakotš nóz, este dreptz ui konsenzátore kš dreptal, amš sokotitš de kšviintz sz inuirzauš ui sz inskriemš mai sšsš inuiratele skrisori nerase, neskančellate ui nesšspekte in veri ce parte a sa, ci kš total farz strikzişne ui farz sšşpicişne, din vorbz in vorbz farz skzazmintš, farz adassš ui farz skimbare, in ačestz skrisóre a nóstrz, ui sz'i dămš lai o kopie adevaratz in transumptal ačesteia sšptš sigillal nostrš kapitulariš ui astentikš. Prekəmš ne svažseute kommana dreptate ui ekitate, ui inrzđe legea Reratslai. Datš Marti đşpza Dšminika a wéptea a Trinitatš. Annal Domnslai 1721.“

L. S.

„S'aş revititš ui s'aş konferitš kš originalele, ui s'aş datš prin ačeliauŭ Recherzatori. m. p.

Din tóte ačestea vedemš kz biserika ui kredinčiouii de ritl oriental din pzrtile Reratslai era młltš protektaŭ de Matia ui de şrmatorisl seš Vladislavš, ui kz Regiŭ ačeutia lšaserz asşpřz'ui o

riiză partikulară pentru dinuiri. — Din Diploma lui Matia și din a doua a lui Vladislavș, se vede că Români din Transilvania aveau Mitropolit și Arhiepiscop și a cărui eparhie se întindea chiar și peste părțile Ungariei. Din Diploma lui Matia ni se face cunoscut și numele Mitropolitului de pe atunci, Ioannitș. — Mai târziu noi vom avea ocaziune de a vorbi mai pe larg despre această materie.

Asemenea protekta Matia, (și Vladislavș pînă ce nu încercase anarhia), pe terani, și le întări drepturile lor cele vechi, precum se uită din mai multe Mandate a le avelia. Între altele e vrednic de însemnată Mandatul dat către Erămenul Katolik al monasteriului de lângă Klaus. Vorbele lui sînt acestea :

„Fiindcă și după sânta și legea Reratiului nostru din Ungaria, cea observată pînă acum, veri și omagii și omș de kondiție omagială, deka a primit licența după sânta Reratiului nostru, și u' a plătit embatikul kăvenit și detoriile ce avea, e liber de a trece pe veri și proprietate și la veri și cetăți și voi, fără ca să se potă suppara în persoană și în lucrări: de aceea și kommandăm serioș, și kredințiosului nostru, ca după ce veți lua kanculintă despre acestă mandată al nostru, să lăsați pe atari omagii ai voștri și cimeni de kondiținea omagială, după ce u' voi primi licența și u' voi depune embatikul lor și cel kăvenit și u'

voră plăti velelatele datori ale lorș konformă legii, și trékă cândș vorș voi la cetatea noastră Klauș, împreună kă tóte lăkrările și averile lorș, fără veri o sãpparare. — — Datș în Buda, Szombatș dăpă sãrbatórea Szntólsí Bartolomeiș Apostolú, anul Domnólsí 1465.“

VII.

Dară pe timpul anarxieș, sãptș rãvernál cel slăbitș al sãí Vladislávș, și sãptș preștintă Aristokratilorș unșreuti desbinați între sine și inflați în kontra Regelú, perdșra pãterea tóte auele akte protektóre ale Domnitorilorș de mai înainte, și țeranú se appasara dăpă arbitriál Nobililorș. Întaritatea assãpritiilorș kreutea din zi în zi. La auestea se mai adașse și fapta neîntelėptă a bisericú Romane și a rãvernólsí celeș ametiș de nãkazeri.

În împãrãția tãrčeskă, dăpă destronarea lúí Baiazetș prin fiul seș Selimș, se nãkãseră tãrbãrari înfrikouate între frați. Unșrii sokotia kă akșmăș e timpul de a se skãla în kontra Tãrçurilor și de a í bate. Starea cea anarxikă a Unșriei lipsise Keratú de miliție rerálătă, și de bani pãntre a strínge și a proviziona o armată. Toma Kardinaríál, Arxiepiskopú din Striróniș, întelerandș-se kă Regele, pãrčese la Roma, și se întórse kă unș stérș albș însemnatș kă krãce rouie, și kă o bálă dela Leon X,

prin care se da iertare plenară de păcate tşterorş  elor  ce vor  apr ka armele în kontra Turcilor .  ndat  ce se p blik  b lla, se ad n  o m ltime de teran , kari f gia de tirania Nobililor , la Pesta,  nde li se însemnase lok l kastrelor  (lagăre), ui  sar  kr cea. Ka acea m ltime să ne se sparr  sa  s  prod k  o miukare, i se dede  n  kod ktori , Giorgi  Do a, Szek i  din Transilvania, om  vit z  ui deprins  în resbell , ui Kardinarial    ncredin a st ral  el ad s  dela Roma. D r  ce s'a  tit  fama k  Giorgi  Do a s'a n mit  Generari  al kr  ferilor ,  nceper  teran  ui k  mai mare k ragi  a  asa p r l ui a alerra la kastrele de  ngra Pesta, ama înkătă se sd nar  s pt  arme peste 40000 de militari, afară de  ei ce se ad naser  la Orade, la Alba-Reg , la Kolocia ui la alte lok ri  ecine.  n adevară o  ste dest l  de form s , d k  s'ar fi d s  în kontra inimizilor  esterni,  ns   k r l se  timp l  altminter . K ci Nobili  v z nd  k  li se deurt  satele ui tem nd -se ka s  n  le r nzie lok rile nel krate,  nceper  s  opr k  pe teran  de a n  mai merge  a misi e, ui a ler  pe  ei  ei apr k  în f r . K nd  azzi Do a ui militia  i  ea înarmată  k r l aesta, se apr nser  în kontra despotilor  kari ni  n   rea s  apr ce armele, ni  s  kontrib sk  la ținerea militiai, ni  s   ase pe teran  să se  armeze ei p ntr  m nt irea terii. Do a n  mai întârziă,  i n v li as pra Nobililor   elor 

din Băda ui din Pesta, prinse pe toți cei ce pătă, ui'i dede morții între tormentele cele mai înfricoșate. Apoi împărți oștea în trei părți, pe Laurentiș Popa din Cherledș îl trimise asupra Arriei, pe Barnava către Bacia, ui el plecă către Segedinș; ui începură de tôte părțile a tăia ui a șide la Nobili ui la preoți fără nici o krtare, ui a viola matrone ui virgini fără nici o rșuine.

Întelzând Regele ui Kardinarial lșkrșrile ačestea, ui vșzindș kș okiș lorș satele ui orașele în flakără, se pștrșnșeră de stșpșre, neutiindș ce se făcă în atari împregișrșri. Kardinarial se rșuina ui șă kșia pșnrș kș el a fostș șrșzitorial ačestei kampanii triste. Se adșnară Marnatiș kari se afla de față ui se șvșțșrș șă trimiță șnș nșntiș la Ioanne Zapolia Voivodșl Transilvaneii, kș șă adșne kștș mai iște miliția șă ui șă alerge în kontra outiriș celei înșriate a țeranișorș. Din Băda plecă Ioanne Bornemissa kș rșardia de korps a Regelș ui kș Nobiliș kari fșgia din tôte părțile la residentă, ui attackă pe cei ce se mai afla în disordine pe lșnră Pesta, ui i înfrinșe atăș prin arme kștș ui prin kșvintș kș Regele i va ierta. Dară kș mșltș mai rreș era lșkrșl lș Zapolia, pșnrș kș Doșă kommanda outirea șă ačea destruktșre dșrșă tôte rșșlele militare. Kș tôte ačestea Zapolia se intșria din zi în zi strinșrândș pe Nobiliș cei ce fșgia de frika țeranișorș. Kș modșl ačesta properă kș marșșri repezi către Timișoră,

pe care o înkăngiărăse Daĵa uî o bzteă fară rãpăssă în kontra lui Stefană Batori care era inkisă în cetate. Îndatã ce vazuă Doĵa ôstea cea nămerôsã a lui Zapolia, întorse armele în kontra lui. Se bătura de amândose părțile kã cea mai mare verbiwie, pîna ce se desfăkura uirurile țeraniloră de kãtre kãlãria Nobililoră, uî se pãserã în fãrã. Mare nămeră de țeranî se șuiserã, mãltî se prinserã, între kari fã uî Doĵa, care kã pãține zile mai înainte se nãmisc Rege în kãstre.

Krãditatea țeraniloră fãse infrikowatã în kontra Nobililoră, darã uî șimplițiel cel înventatã de kãtre ayeutia asăpra lui Doĵa uî asăpra țeraniloră, ne dã o măștrã îndestãltãre despre barbaria Aristokratiloră. Doĵa fã pãsă despoiată pe snă tronă de feră arsă, dăp'ayeeã i se pãse pe kapă o korónã de feră înrouitã de fokă uî i se dede snă assemine șeptre în mănî. Se zice kã între ayeste tormente, Daĵa niçî n'a gemetă pîna ce nã u'a dată șffletel în mizlokkel fokelã. Noșe dintre prinuîi soțî ai lui, dăpã ce rãbdasserã fόμεã çinçî-sprezece zile, fãrã silitî sã mănãnce karnea lui cea friptã. Çeilaltî prinuî s'aș dată țiraniloră kã sã'i tormenteze uî sã'i șçigã.

Totă în ayelă timpă se impãrãutiarã prin Iakobă Banfi uî çei ce merseserã în kontra Bayiei, altî se prinserã uî se omorîrã kã deosebite feluri de morți barbariçe, aua inkată sprãnă kã în ayea reskólã pe-

rira mai multă de 40000 de țerani. Și ca model acesta se risipi avea fortuna a krochéferilor, pe cari i aș nămită K r o t i , către fînitul tórnei anului 1514.

Deja ce se liniutiseră tărburările în acestă modă, se făcú adunare generală la Buda, în care se traktă despre pedepsele care să se puse asupra vînovaților, și despre mizlócele ca care să se tie țeranii în fraș pe viitorii. Cele d'intăiș fără barbare în cel mai înaltă gradă, cele din urma trecută peste marginile veri kare țiranii. Kăpeteniile revoluționarilor și violatori și de matróna și de virgini se șchiseră ca diverse șuplitate; iară șrmatori lorș se despoiară de tóte dreptșrile și se dekieră servii pentru totș dé șna. Déka s'arș deskoperi șrzitorii parșkelorș fakte Nobililorș, să se konstrină a le repara. În genere tătórorș țeranilorș cari fășeră în avea miliție fatală, se împășeră șarșiniș mai rrele de kăș mai înainte kătre Rege și kătre proprietari lorș. S'a oppritș țeranii de a pãrta arme șpitș pedepsă de auș perde mana dreptă, și de a se marta de la proprietari lorș în alte lokari, kãș așea dreptș mai înainte. Și ka să nu șkape kãșșva de aceste pedepse, s'a ordinatș ka cei ce aș fugitș în provintele vecine să se pótă cere înapoi prin aștoritatea Regelș. În șfiruitș s'a auezatș ka în fie care Komitatș să se rãdișe o fortarétă în care să pótă șkapa Nobiliș kãndș s'ar

mai maute o atare reskóllă; înkă ui Nobililoră privați s'a dată fakóltatea ka sz'ui încəngiure kasele kə wantəri ui kə zidəri, 4erandă mai înainte livența dela Rege. Dekretul VII al lui Vladislavș din 19 Noemvrie 1514.

Transilvaniă în adevară, ne lăsară parte la acesa reskóllă, kə tóte acesea Nobili Transilvani puseră totă avelauă țără pe rromaziă țeraniloră ka ui Ungrăii, sșptă pretestă kə altminteré n'ară pte șăi ție în frăș, ui kă dăkă n'ar kădă ui Transilvania sșptă assemine servitute, atənci țeranii din Unraria ară kăsta mizló4e de a fəgi în Transilvania. Si aua țeranii Romani din Transilvania sșfferiră pedėpsa cea diktată Ungrăiloră, dăpă o dreptate kare nș intră în kapul ni4i 4nș omă kə mintea șanzătóș. — Kə modul acesa se redăseră toți țeranii din țările sșppuse koroniă la starea cea tristă de servii lerați de glie (servi glebae adscripti). Mai departe nș pte șă merră tirania Aristokratiloră.

Totă în adănarea generală mai sșșă nomenitz se întari ui Kodi4ele de legi al lui Verbey, în kare dreptăride cele 4ekă ale țeraniloră staș în cel mai mare kontrastă kə legea cea nóșă, kă țeranul (omagiș) n'are nimika afara de mercedea (simbria) pentrə mənka sa, (Rusticus praeter mercedem sui laboris nihil habet).

Pe lănră celelalte mizló4e întrebșintate de Aristokrați de a slabi pterea statului ui de a i rabi

săpărarea la o potestate străină, fã în adevãrã un
 acesta sãl dintre cele mã effikã. Populã se simti
 lovitã în capã, pentrã dinsãl închetã totã interesãl pã-
 blikã, ãra kãtre assãpãritori kreskã din zi în zi, un
 indiferinã de a pãrta jãrãl sãptã veri ãe strãinã se
 ãrkã la kãlmeã ãe mã înãltã.

În anul 1526, Solimanã Împeratoriãl Tãrçui-
 lorã vãzindã starea ãeã încãrkãtã a Unrãriei sãptã
 pãpãtãntã Aristokratilorã un sãptã minoria Regelãi
 Lãdovikã, ãrmãtorãl lãi Vladislãvã, se skãlã kã o
 armãtã nãmerõsã assãpãra Rerãtãlãi. Bãtãia ãeã me-
 morabilã se fãkã la Moxãviã (29 Ægãstã), în kãre
 Unrãria pãri kã Regele seã pentrã totã dã ãna. Õea-
 ra se pãstii de Tãrçui învãnrãtorã, kapitãla Bãdã se
 dede flãkãrii. Învãnrãtorãl mãltãmãtã kã viktoria re-
 pãrtãtã se întõrse încãrkãtã de pãrãde la Adrianopolã.
 Doã pãtendinã, Ioanne de Zãpolia un Ferdinandã
 Æstriãkãl, iuã dispãrtãrã kã armele în mãnzã domnia
 pãste Rerãtãl Unrãriei ãel devãstãtã de Tãrçui; treã
 pãtendinã, Ioanne, Ferdinandã, un Petrã Vitãzãl
 Donnãl Moldãviei, iuã dispãrtãrã prinçipãtãl pãste
 Transilvãnia. Ioanne învãnsã de armãtã lãi Ferdinandã
 la orãuã Tokãi, fãgi la kãmnãtã seã Sigismõndã
 Regele Poloniei, Petrã Vitãzãl intrã kã pãtãrea în
 Transilvãnia (1528), pãrdã skãnele Szãkãilorã,
 bãtã Brauovãl, attãkã armãtã lãi Ferdinandã, o în-
 frãnsã un o pãse în fãrã; dãpããeã uã îndreptã
 kãrsãl kãtre Bistriã (din Transilvãnia), kãpãrinse un

această cetate. Petru pusea akomș lesne să sarpse domniei sale totă Transilvania și să o apere cu armele, însă se temea să nu pierză Moldavia cea amenințată de Poloni, de Tataři și de Turci. Deci nu se stabili într'însa, ci mălțamitș cu trofeele raportate și cu pedepsirea Szakilorș de către care se sarpzase mai înainte, se întorse la residența sa în Suciava.

Ioanne Zapolia essilatș în Polonia, dăpza ce înчеркă îndewertș tôte mizlócele de a se întorche în Reratul seș cel pretinsș, trimise deputați la inimikol kreutinatatii Solimanș, și kiemă pe Turci într'ajștoriș; de alta parte se înțelese cu Petru Vitezol, că dékă i va sta acesta într'ajștoriș în kontra lui Ferdinandș, el îi va întari stăpânirea peste lokșile Чичеș, cetatea de Baltă și Balvans, cele kzutirite de Stefanș cel Mare, tatăl lui Petru; din kontra îi dede să înțelérz că, dékă Ferdinandș ar koprinde Transilvania, atonci și aceste possessiuni ale lui sint în perikol. Petru nu întarziă, și către înчерстol anulăi 1529, întră iarăși în Transilvania, koprinse skasnele Szakilorș, le prădz fără miserikordie și se întorse pe la Bistrița, la residența sa. Către primăvară azindș că Solimanș a intratș cu óstea în Unraria, făcă a treia încersă în țeara Barsei, întâmpină la Feldiôrz armata lui Ferdinandș cea înrouată de Saui și kommandată de Nikôlz Gerendi Episkopol katolikș Transilvanș, de Stefanș Maidatș Romanș din tinstol Fărzawolăi și Konsiliariș al lui Ferdi-

mandă, ui de Marko Pemflinger Judele Sibiiului, ține ca dinuții o crantă bătăie în 22. Iunie 1529, îi franse uii împărauții, le lăză totă mărișnea ui tără-rile, ui se întorșe viktoriosă în Moldavia ca tôte aște trofee trebsinuiose pentru pănerea în lăkrare a proiecteloră sale celoră girantive.

Ioanne Zapolia mărișmită forte pentru aște înfrangeri ale Germaniloră, trimise depușatî la Petru ca o mărișmire formală, ka ui kămă așta ar fi lăkrată nămaî în favōrea lui, apoi așzindă ka protektoriat seș, Solimană, a intrat în Ungaria, plekă din Polonia, întimpină pe Soltanul la Moxaviș, ui se inkină lui. Soltanul dăpă țe bătē în dăuertă Vienna, întorkandșe la Buda, nămi pe Ioanne Rege Ungariei. Așta făkă pe Stefană Batori Voivodă Transilvaniei, apoi nepușandă să adăka pe Saui la așkultare, el țe lăză țe kateza fără rășvine să se nămeșka protektoriat lui Petru Vitezul, kiemă pe așteș kompetitoriș al seș în kontra rebeliloră. Petru totă dă șna rata de a okkupa Transilvania uii năi o dată otzrită de a o ține, intră a patra ora în lăna lui Oktomvrie așelșiauui așș, în țeara Bărșei, dede fokă țirulăi Prasmariș, inkangișră Brașovul, lăză kastellul ui prinse pe Sauii appușatorî, pe kari apoi Senatul trebsi să î reskămpere ca o mare șam-mă de banî. Inkarkată ca o provișione însemnată din țeara Bărșei plekă kătre Bistriță, prădă ținșul șășeskă al așteș distriktă, okkupașă minerile de ar-

gintă dela Rodna, uii intră kă pătorea în cetatea Bistriței. Petru se otări akumă sã rãmăie în Transilvania, întări cetatea kă o garnisiune nãmemerôsã, uii se aprukã sã'ui sãppre nã nãmăi ținșterile sãseutî çi uii skașnele Sãkșiloră uii komitatele Nobililoră, pedepsi aspru pe cei ce vrea sã se oppre marușlăi seș uii nã se arzta applekațî a împlini cherile de provisiune pentru miliție.

Ioanne Zapolia trimise kãtre iernã depștațî la Petru, rãrandu-lă, kã sã éșã din Bistritã uii sã înveteze de a prãda țeara. Petru respõse kã arorantã unã învințatoriș, kã astfel de cheri dela unș omș pe kare el l'a aștată în atztea moduri, nã se potriveskă niçî kã pãșșãvãșnea lăi, niçî kã interesele Moldaviei; Bistritã kare e între Moldavia uii kastellal seș din Țiverș, trebșe pentru folosuș Moldaviei sã rãmăie sãpștă protestatea sa. Zapolia vãzindă persistința lăi Petru, îl amenințã kã'lă va piri la Soltanul, de ce vrea sã înrãșteze Principatul Transilvaniei. Petru nevoindă sã se desbine kã Põrta, kã kare înkeiase unș traktatș fundamental tokmă în așele zile, fiindă inkã Soltanul înainteã Viennei, iui skimbã propșșul kãgetandă kã inkã n'a venitș timpulă de a'lă essekãta, uii reintrã în Moldavia. Kã tôte aștea în anul șrmãtoriș (1530) plekã a çinçia órã în Transilvania uii inkãngiãșã Bistritã. Totă în așelă anul nãvãli uii Moise Domnul țerei Romaneuti în țeara Barsei, bată kastellal

dela Branş ui inkongieră Brauovşl, dară nepstându-
 lă se întorse akasă kă multime de Transilvani
 priinuî. Assemine ui Petră se întorse în Moldavia,
 ui porni resbellă asăpra Polonieî (1531), lăz Snia-
 tinşl, Kolomia, Tismenetşl ui tótă țeara pînă în
 Xalitş, însă fă învinsă de óstea cea nămerósz a Po-
 loniloră sşptă kommanda lăi Tarnov, ui perdă tóte
 tănsrile kare le kzutirase dela Germani în bătăia
 de la Feldióră. Kă modăl ačesta fă silită sz înkeie
 pache kă Polonia, ui remase trei anni în reparaşş
 ka sz'ui restătreze psterile pentră întreprinderi
 nóse.

În anul 1534, intră Lădovikş Gritti kă 7000
 de Tăruî ui de Ungrăi în Transilvania, sşptă pre-
 testă ka sz împache ăertile între Ioanne Zapolia ui
 între Ferdinandş, dară în adevără kă sz'ui sşprăse
 țeara ui sz se fakă Boivodş vasalş Tăruiloră. Tran-
 silvaniî întelerandş skópsrile ačestăi fanariotş, ap-
 păkară armele sşptă komanda lăi Stefanş Mailatş
 Romanşl; de altă parte năvzali Petră din Moldavia
 ui Rădşl din Romania, ui kă psteri snite inkiseră
 pe Gritti în Medieuî. Gritti se prinse prin învelăzăis-
 ne, mi se şvise de Stefanş Mailatş. — Petră înkeiă
 snă traktatş kă Ferdinandş prin kare i se assekóră
 possessionea kastelleloră Țiver, Balvanş, ăetatea
 de Baltă ui Bistriă. Dăp'ăčeea se întorse în patria
 sa, ui se skólă iarău asăpra Polonieî, bătă înfri-
 kovatş doze armate Polonese, în sfiruită întele-

rande kã Sultanel face preparative asupra lui din
 kãssa mortii lui Gritti, înkeie pãce kã generariã
 Tarnov. — Stefanã Mailatã trekãndã din partea lui
 Ferdinandã în a lui Ioãne Zapolia, se nãmi de
 acesta Voivodã al Transilvaniei; skãrtã timpã dãr'a-
 ceea plekã în țeara Romaneskã ka sa introdøkã în
 Principatã pe Moise Movila, in lokãl lui Petru I.
 (În țeara Romaneskã era atãncã trei pretendinți:
 Radul alesã de boiari, Petru pãsã de Turci, ui
 Moise introdøsã de Mailatã). Mailatã fã bãtãtã ui
 prinsã de Petru, ui datã in mãnile Turcilorã dela
 kari skãpã abia pe fãriã. Spãnã kã Petru ar fi
 stãrãitã întrã reținerea lui pentru ka sa doban-
 deskã iarãui Fãrãraãul pentru țeara Romaneskã.

Aceste turbãrãri neînțetate, însoțite de prãdã-
 çionã nemãsurate, în kãrsã de noue anã de zile,
 pãstiirã misera Transilvanie, çele mãi mãlte partã
 ale țerei remaserã neløkrate. La acestea se mãi
 adãsse nerodirea annãlui 1535, kare kãuønã o fõ-
 mete neaszita. Mãi mãlte miã de ómenã perirã de
 fõme. Lãps Bãkleanã face o deskriere înfioratõre des-
 pre miseria çea mare ui despre întãmpãrile çele
 orribele. Pãnã akolo așãnsese løkral ka mãierile
 sa'ui mãnzãnce kopiiã, ómenã sa se nãtreskã kã
 karne de omã. — Eakã starea în kare adãserã dis-
 kordiile pretendințilorã pe nevinoçațã lokãitorã,
 prin prãdãçionile çele kontinçe ui prin neînțriçirea
 de provisiõni pãbllice kare, fireute, era peste pã-

sintă în atări împregiurări! Umanitatea trebui să
suffere pentru ambiționea cea nesăturată a unor
individue cari nu pot să trziască decât nu domneskă
peste ceilalți semini ai lor.

Între Ioanne și Ferdinandă veni în sfiruită lă-
krăl pînă acolo, înkată în anul 1537, se înkeiă
ună traktată între dînușii, aua ka Ioanne ka titlul de
Rege să tie Transilvania ka ôrekare părți ale Unra-
riei pînă la mörte, iară dăpă mörte tôte aueste țeri
să vie săptă potestatea lui Ferdinandă.

Auestă traktată nu se publikă în adevară, ka
tôte auestea nu întarziă a perveni la srekile Săltană-
lăi, kare se săppără fôrte pentru aueastă faptă.
Totă de o dată și mörtea lui Tritti, și passările
lui Petru, arderea Kiliiei, pîrile boiariloră Molda-
viană asupra Domnălăi, plangerile Poloniei pentru
armările vecinălăi, întaritară pe Săltanul ka să
trăcă Donarea. Iară Zapolia observăndă skopărite
Türkiloră kari se prefăcea ka merră numai în kon-
tra lui Petru, înkeiă ka Domniū Moldaviei și ad
țerei Romănewi ună traktată de apărare komină.
Petru vazăndă ka mai întaiă are Türkul să încerpă
ka dînsul, nu perdă nici ună momentă spre a face
preparatiivele neccessare pentru resistință; însă ne-
askăltarea boiariloră se prefăcă akamă în koplote,
și Petru trebui să'ui kaste mântuirea în fără. Întaiă
și triuise Dómna și kopiiū în Transilvania în ka-
stăllul Ciuceș, mai tarziă ôrmă și el ka fôrte mari

diffikultăți pînăre mîntii dintre Moldavia și Transilvania, și abia ajunse la Chișinău în 20 Septembrie 1538. — Zapolya care se temea primum de marșurile Turcilor, priimi înștiințare dela Radu Domnului țerei Românești că Soliman are de căpetenie să intre în Transilvania. Deci în cea mai mare grabă adună toate cele trebuincioase pentru apărare, și trimise pe Ștefan Mălai să încizeze pasul Oituzului. Totuși de o dată scrise și lui Ferdinand pentru ajutor din afară în urma tratatului încheiat între dîni, însă fără veridic efect. Apropierea iernii speria pe Soliman de a intra pînăre mîntii în Transilvania. Zapolya încă căută prin diverse daruri să-l împacă, și ca să arate că el n-ă făcuse aceste preparative în contra Turcilor, protektorilor săi, și în contra lui Petru Viteaz, încercă să castelleze Chișinău. Petru se apără patru luni de zile cu un forte mic număr de militari, în fine se sursese de bună voia sa, cu condiționea că castelleze să rămie septem săptămîni să și el să potă lăsa întrînsul cu totă familia sa neturburată și nesursată de nimeni, Zapolya priimi această condițione și o puzi cu sântitate. Dară Șaltanul stăruia că Petru să se trimită prins la Pórtă. Zapolya se afla în o perplexitate foarte mare neștiind ce se făc, să împlinescă voia Șaltanului și să călce jurmîntul, să din contra Petru se offeri în sfiruit să merră el de bună voia sa la Konstantinopol, însă nu prins și în calitate

de deputatŭ, ka sz'ui appere el insuŭ kaŭsa sa. Aŭŭrŭndŭ la Konstantinopoli utiŭ atatŭ de bine sz kŭwtige inimile tŭtŭrorŭ prin geniŭl ui sŭffletŭl seŭ cel inaltŭ ui kŭragiosŭ, ui sz'ui appere kaŭsa sa kŭ atata pŭtere de kŭvintŭ, in katŭ nŭ nŭmai se spŭlŭ de tŭte sŭspiciŭnile Sŭltanŭlŭi, ŭi redobandi ui Domnia ŭea perdŭta a Moldaviei, ui in primŭvara annŭlŭi 1541, se intŭrse ka sz'ui okkŭpe iarzui tronŭl in Sŭciaŭa.

Ioanne Zapolia mŭrise fŭrŭ ŭeste in Sassebiuŭ in 21 Iŭliŭ 1540. Dŭpra kondiŭionile traktatŭlŭi din annŭl 1537, trebŭia ka Unraria kŭ Transilŭvania dimpreŭna sz vie akŭmŭ sŭptŭ stŭpŭznirea lŭi Ferdinandŭ. Insa fiindŭ ka traktatŭl aŭela nŭ se pŭblikase, de aŭcea lokŭŭitŭrii Reratŭlŭi, Petrŭ Petroviŭi, ui Giorgiŭ Martinŭuŭ kŭlŭrŭrŭl, dimpreŭna kŭ Isabella Regina, nŭ perdŭrŭ timpŭ, ŭi dekierarŭ Rege pe Ioanne Sigismŭndŭ fiul lŭi Zapolia ŭel de kŭrŭndŭ naskŭtŭ, rezervŭndŭ-ŭi siewi rŭvernŭl ŭerei pŭna ŭa kreute kopilŭl. Aŭeasta dede ŭnŭ noŭ impŭlsŭ inkŭrkŭtŭri-lŭrŭ poliŭtice, ui arŭnkŭ Transilŭvania in altŭ uirŭ de nenorŭŭiri. Ferdinandŭ appŭkŭ armele ka sz dea petere dreptŭrilorŭ sale ŭelorŭ dobŭndite prin ŭnŭ traktatŭ legitimŭ; Isabella Regina deputŭ la Solimanŭ ka sz'i vie intr'aŭŭtoriŭ. Tŭrkŭl nŭ lipsi a ŭeni sz impŭche kŭ sabia ŭertile Kreutinilorŭ; dŭpra ŭe okkŭpŭ ŭele mai mŭlte ŭetŭŭi ale Unrariei de josŭ, lŭz ui Bŭda prin inueltŭŭiŭne (1541), ui transfor-

mă Ungaria în anș Paualikș Törcheskș. — Mare parte de Unrari nemăltzmiti kș stăpanirea törcheskș trekșră din Ungaria în Transilvania, ui kontribeiră kș modăl ačesta la imăltirea Nobililorș ui la apăsarea Romănilorș din tôte klassele.

În Transilvania pe timpul ačesta era Voivodș Stefanș Mailatș kare nș se măltzami de lokș kș ōrzierea ačestăi rșvernș noș; inkă sșptș Zapolia iui formase o partită pșternikă, ui se dekierase Rege al Transilvanici; akșmș ōzândș kă a sositș ministăl, înčerș sș'ui pșe în lșkrare proiektele sale. Dară Solimanș întelerândș ačeste ōrmări, trimise pe Pawa dela Nikopol, pe Petrș Vitězăl ui pe Radăl Domnăl teriș Romăneuti, kă saș să prință pe Mailatș, saș să'lē skôtă din Viėtă. Intrarea în Transilvania se făkș prin pșstiři ui prădzăcișni. Mailatș se inkise în kastellăl Fărzrauălăi pe kare'lē întarise din pradele lșate dela Lădovikș Fritti. Petrș inkăgioră kastellăl, insă ōzândș kă perde măltș timpș batândș-lș, înčerkă artifitșl, ui înuella pe Mailatș, să ész afa-ră, dândș-i niute ostatiči (zălôge) dreptș garanți pētrș sekșritatea sa, dară ačeuti ostatiči nș era de kătș Tărči ordinariș imbrăkați în ōestminte boieruti.

— Dėkă ar fi fostș o bșnă întelegere între ačeuti doi ōmeni mari, ei pștea prē-lesne să skimbe fața provintelorș Daviane, să formēze o lerătoră amikală între sine, ui să fakă pe străini să le respek-teze Prinçipatele. Însă Mailatș ui Petrș era inimiči

personală, Petru se bucură de okkasiunea de a'ui resbuna asăpra unii omş kare a kăstatş pŕoré sã'i strie. — Nş se utie din întimplare sãş din sŕatş prekşgetatş, sĕra kăndş Petru ui Mailatş se afla la chină, se năskş uearta între ómenii lorş. Aii lăi Mailatş se şuiseră de kătre militarii Moldăviani, ui Mailatş însăuî fş prinsş ui trimisş la Konstantinopol, unde mşri în 1551. — Kş modşl ačesta liniuti Petru Transilvania, ui redobăndi dela Isabella kastellele Őiueş ui ęetatea de Baltă.

În anul şrmatoriş (1542), intră Petru a năsa óra în Transilvania, învitatş de Solimanş pŕtr kă Transilvanii nş plătiseră tribştl fărădşitş, de 10 mi de galbeni. Őeara Barsei ui skăşnele Săksuui fşră, prekşmş ui în ęelelalte răndşri, teatşl pŕădăşionilorş Moldăvianilorş. Însfirmitş Petru trekăndş pe la Bistrița se întórse (1543) iarăuî în Prinčipatşl seş. — Transilvanii se răbiră înkă pînă fş Petru în țeară, a trimite tribştl la Pórtă.

Ačeuui anul din şrmă fşră iarăuî pŕtr Transilvania anul de adănkă mi serie. Pe lănră strikăşionile pŕodşse prin mănile omeneuui, se şni ui natşra spre dĕvastarea țerii. Doi anul kontinşi, pŕstiiră lokştele tóte lokşrile roditóre, pŕimblăndş-se prin țeară într'o măltime kşmş nş s'aş mai ŕăzătş ničii nş s'aş aşzitş mai înainte. În sfiruitş şnş kătre mşrş de pŕămintş fórtē mare se pŕăş kă ŕrea să o redşkă kş totşl în starea xăotikă din kare a ęuitş la întokmirea

lămii, (ziue unŃ IstorikŃ). — În mizlokŃl konster-naziŃniŃ pŃblice nazŃali ui Petru a zecea Ńra în Transilvania (1544). DŃpŃ întŃrŃerea lŃi, TransilvaniŃ sokotindŃ sŃ pŃe o masŃra acestorŃ inkŃrse fŃrŃ sfiruitŃ, demolirŃ kastellŃl ȚiueŃ. Petru se plŃnse la pŃrtŃ de ayeastŃ faptŃ, ui totŃ în ayeŃl annŃ redobŃndi tŃte possessionile sale din Transilvania. DŃp'ayeŃ se pŃse sŃ fakŃ preparatiue asŃpŃra PolonieŃ. PolonŃ din kontra kŃstŃrŃ prin nerŃtŃziŃniŃ diplomatiue sŃ se pŃe în stare de pŃrŃe kŃ dŃnsŃl. În mizlokŃl preparatiuelorŃ ui al lŃkrŃriŃŃ diplomatiue, mŃri Petru în lŃna lŃi AugŃstŃ 1546.

În Transilvania KŃlŃrŃrŃl GiorgiŃ MartinŃuŃŃ, tesŃrariŃl teriŃ, se revoltŃ în kontra Reginei Isabelle. AyeastŃ lŃŃ pŃri la SolimanŃ, kare skrise Pauei dela BŃda ui DomnilorŃ MoldaviŃ ui țereŃ RomŃneuti, sŃ între în Transilvania ui sŃ batŃ pe KŃlŃrŃrŃŃ. Abia intrŃrŃ ayeutiŃ în țearŃ (1550), ui KŃlŃrŃrŃl se impŃkŃ kŃ Regina. TŃrŃŃ, MoldaviŃ ui RomŃniŃ incheierŃ sŃ pŃrŃe; Regina se vŃzŃ silitŃ a rŃrŃa pe KŃlŃrŃrŃŃ ka sŃ se oppŃe kŃ outire pŃrŃdŃziŃnilorŃ ayeŃtorŃ. Ei vŃzŃndŃ kŃ s'a skimbatŃ starea lŃkrŃriŃlorŃ, se întŃrserŃ în țerile lorŃ. — DarŃ impŃkŃrea KŃlŃrŃrŃlŃi nŃ fŃ de kŃtŃ pŃrŃakŃtŃ, abia se departasserŃ outile straine, ui el întelerŃrdŃ-se kŃ partita lŃi FerdinandŃŃ, se revoltŃ de noŃ în kontra Reginei. FerdinandŃŃ Ń trimise într'ŃŃtoriŃ pe GenerariŃl KastaldŃ. AyeutiŃa adŃserŃ apoi pe Regina

prin vorbe și prin fapte, ca să dea Transilvania și părțile Ungariei lui Ferdinand, ea să primească o sumă de mii de ralbani dreptă zestre, și fiii săi, Dekatel Orsel și Ratibor din Silesia și proprietățile pămîntului din Ungaria. — Katalerzel dăruiește să isprăvească această faptă, și poruncește către Kostaldă în contra Turcilor din Banat, începând să se kazi de fapta sa, și a lăkra pe akănsă în interesul Turcilor celor să se skălaseră ca să appere pe Regina. Kostaldă observând nekredința Katalerzelăi care se dekorase de Papa către titlul de Kardinariș prin mizlouirea lui Ferdinand, îl omorî în kastelul Vintji. (17. Dekemv. 1551.)

În anul armatoriș (1552), năvăliră Domni din Moldavia și din România către outile în contra Germanilor, însă fără siliți să se retrară. — Că tôte acestea Alessandru Principele Moldaviei, abia nămită Domnă, făcă o noșă inkersă totă în acel an, prădă țeara Barsei, și Prasmariș, și se întorse inkarkată de spoli în Moldavia. — Militari lui Kostaldă inkă se revoltară din kassa că nu li s'a plătită leafa. — Alessandru abia așteptă pînă în primăvara anului 1553, și întră adosa oară în țeara Saksilor, o prădă, și prinse mulți Nobili Ungrăi și Saksăi, între alții pe Bernardă Lazar.

Mania divină inkă nu încetă să pedepsască Transilvania. În anul 1555, se lăți prin tóta țeara

o ȳismă infrikouată, ui răpi mĩ de ómenī. — Soldaȳii lui KastoldŃ părăsiră pe GenerariŃ pentru neplătirea lefilorŃ mĩ euiră din Transilvania. — Kă modăl ačestă perdŃ teara speranȳa de a se poté liniuti o dată sŃptŃ rŃvernăl Austriei. Se vede kă sŃrtea otzriŃse, să o lase să mai sŃffere o sŃlă ȳinȳizeȳi de anni.

În anul 1556, se adănară Transilvanii la TŃrda ui dekierară de noŃ Prinȳipe pe Ioanne SigismondŃ. Din Moldavia mĩ Romania năvăliră outile aȳtătŃre, ui amenitară kă fokŃ ui kă sabie pe Savĩ kari nŃ Ńvea să trĕkă în partea lui Ioanne SigismondŃ. — Regina Isabella fŃgise, dŃpră traktatŃl înkeiatŃ kă FerdinandŃ, în Polonia; akŃmŃ înutiintată despre starea lŃkrŃrilŃrŃ, plekă din Lemberra kătre Transilvania. AlessandrŃ kă o nŃmerŃsă armată pŃruse din Moldavia în lŃna lui AŃrŃstŃ 1556, se Ńni kă PetrŃ II. DomnŃl țerei Romăneuti, în Unraria la Sătmare, înkŃngiŃrară Orademare, arseră peste 300 sate, assekŃrară drŃmŃl Reginei ui o aȳtară să intre în KlŃuŃ în 22 Oktomvrie 1556: Regina înkŃrkă kă diverse darŃri pe amandoi Domnĩ pentru aȳtoriel ȳe i aŃ datŃ, mĩ ei se întŃrseră în Prinȳipatele lorŃ.

În anul 1557, priimi AlessandrŃ ordinea de a intra în Transilvania ui de a întrodŃce pe FranȳeskŃ Bebek rŃvernatoriŃ al țerii, Isabella se oppŃse ačestei fapte, din kăssa kă Bebek Ń era inimizŃ, dară

prin mizlocirea amandoi Domnilorŝ se împakă kă dñsul. Alessandrŝ batŝ apoi Mankachiŝ, îl lăă din mânile Germanilorŝ, ui se întorŝe iarăui în Prinipiatsŝ seŝ. — Regina Isabella, în mizlokŝl nerŝtăchiŝnilorŝ kă Ferdinandŝ, mŝri în 15 Septemvrie 1559, ui fiiŝl seŝ Ioanne Sigismŝndŝ rzmase Domnŝ farz ŝer o episcopie în virstă de 20 de anni.

VIII.

Noi amŝ trasŝ aici pe skŝrtŝ liniile principale ale întimplărilorŝ politice celorŝ fatale, în kŝrsŝ aprŝpe de patrŝ-zeci ui chinŝ de anni; akŝmŝ să ne întŝrchemŝ la starea religiŝsă.

Noi amŝ observăto mai sŝsŝ în mai mŝlte lokŝri kă în aeste timpŝri triste, kă strikăchiŝnile produse prin mânile cele ambițioŝe ale ŝmenilorŝ, se snise ŝre-kŝmŝ ui mânia diŝvină. Aici pŝtemŝ să mai adăgemŝ ui nenorŝcitele disprăte religiŝse. Sektele cele de kŝrandŝ năskŝte în Germania ui în Elvetia, năvzăriră kă tŝtele în desolată Transilvanie. Lŝteranismŝl, Kalvinismŝl, Arianismŝl, tŝte 'ui aflară patroni în mika țeară. Ministrŝl Isakellei, Petrŝ Petroviči priimi mai întăiŝ Lŝteranismŝl, dŝr'aveea Kalvinismŝl, infirmitŝ Arianismŝl (1551) dela medikŝl Giorgiŝ Blandrata, Italianŝ din Piemonte; tinzŝrŝl Prinipiŝ Ioanne Sigismŝndŝ se pŝmeni inițiatŝ în această învătătŝră, ui mai pe ŝrmă se făkŝ protek-

toriș zelosș al ei. Săuș priimiră mai virtosș învătătura lăi Lăterș; dară mai tare se lăti Kalvinismul între Ungrăi. Romăniș aparătiș parte de neștiintă, parte de șra kătre asșpăritoriș konloksitoriș de altș sange, parte din adevărată religiositate, iuș ținșră șekile lorș institute religișse.

În anul 1557, Episkopul katolikș Paulș Bornemissa stăndș de partea lăi Ferdinandș, fș bătutș de Petroviș în Alba-Julia și ronitș în Ungaria, proprietătile episkokale se konfiskară, și Episkopatul katolikș se desființă. — Mitropolitș Romaneskș era pe atănci Ștafanș I, istoria țare despre întimplăzile pistorieiș sale; însă konkizindș din împregișrări, nș ni se pare kă ar fi fostș țərbăratș de noiș sektariș kari 'uș țarsă șveninșl nșmai asșpra katolicismulș șelș professatș de dinuș mai înainte. — Tokmaiș din acesță anulș avemș o diplomă dela Regina Isabella prin kare nșmeute pe Kristoforș Episkopș în monasteriul Fel-Diod, kare e kă atăta mai interesante, kș kățș nș se uitie kă mai înainte de acesăta, săș ui dșp'ăcesăta ar fi fostș Episkopatș Romaneskș în așel lokș. Noiș o pșnemș aiș.

„Noiș Isabella din rrația lăi Dzeș Regina Unrieiș, Dalmațieiș, Kroațieiș etc. Fașemș kșnoskățș prin acesăta țățororș șelorș șe se kășvine, kă noiș atățș dșpș rșrșșișnea șnorș kredinșiouiș aiș nostriș din partea reșverendșlș și religiosșlș țərbățș Kristoforș, fșkățș kătre Maistatea nșștră, kățș ui din meritele și vir-

tătile ui kônoutintele sptiale de limba ui litteratura greckă kă kare amă întelesă kă este înzestrătă; amă otărîtă s'î dămă avelăi Kristoforă Episkopată monasteriăi Fel-Diod kă tôte pertinentiele, venitările ui folósele kare le a avătă din vekime avel Episkopată, însă kă aeste kondiționi ka el din avel monasteriă să märtărisăskă kredința greckă tătărășă ȳeloră ȳe se kăvine, s'î învete, ui să ȳerte ui să pedesăskă pe ȳei reï ui kă pirtari rele; ui întarimă aeastă dare prin păterea aestei kărți. Din kare kassă vă komandămă vóă tătărășă preotiloră kalgrariloră, ui tătărășă ómeniloră de ȳerï ȳe stare ui kondiționē kari märtărisăskă kredința greckă, prekămă s'a zisă mai săsă, ȳe ka de aiȳi înainte să rekônouteti pe prezisă Kristoforă de Episkopă al monasteriăi Fel-Diod, să askăltați de dinsă ui să vă sãpponeti lăi, ui s'î dați ui să faȳeti să 'i se dea tôte venitările kare aș obiȳnăsită a se da din vekime, lăi saș omălăi lăi kare vă arăta aeastă karte, fără ȳer o împotrăvire; altminteré să nă faȳeti. Aeastă karte ȳetindă-o să o dați Arzătătorăi. Dată în Alba-Julia Vineri dăpă Dăminika Băkrătiăvă, anul Domnăi 1557. Isabella Regina, m. p.

În anul 1557, se priimi (recepta est) prin legele statăi religiunea Lăterană, în 1564 ȳea Kalvină, ui în 1571 ȳea Ariană. Dănă ȳe kă modă aesta noșele sekte aș triămfată de biserika kătolikă, încăpără a attăka ui biserika Romăniloră de rită

oriental. Mai mare strikăciune dintre tôte aș adosș Kalviniî, kari era ței mai nămerouî ui prin șrmare ței mai pătinti dintre Unșrii. Prin insșfflarea așestora Ioanne Sigismăndș lășă proprietatea Lankramș dela Mitropolitul Romaneskș pentru ka n'a vștșș șă priimėskă sekta Kalvină ui o dede Episkopulș kalvinș. Mitropolitul skărbitș de asșșpiriî parasi Transilvania ui se dăse în țeara Remănėskă. Mălti Romanî ka șă skape de persekătișni trekărz la Kalvinismș. Episkopul Kalvinș încerpș șă'ui dea titlul de Episkopș al Unșriilor ș al Romanilorș. — Unșrii kari dela okșșparea Unșariei prin Turci, încerpăseră șă trėkă în Transilvania, șrmărz de aiçi înainte ui mai tare din kăssa religișniî. În partile sșșprăse Austriei nă afla protekătiune pentru sekta lorș, alerrărz aua dară în provișța țeă rășvernăț de sektariî lorș. Nășă kontribuire la strimțorarea Romanilorș!

Ioanne Sigismăndș Zapolia, dărză țe a domnitș șnsprezeșe aniî (dela mărtea mămėi sale Isabella), pșșpăre încongisratș de kalamități, — kăçi între altele în Transilvania rebellărz Szkői (1562), fșrz însă însă bztști de Gabriel Mailatș, ui despoiatș de tôte libertățile lorș, — mșri în 14 Martiș 1571. Póte ka a fostș mai bșnș Dormatikș de kătș Politikș.

Urmă în Prinșipatș Stefanș Batori kare află șnș mare rivalș în Kaspar Bekesș Romanul din Karansebesș. Așesta skălă pe Szkői încontra lăi Batori

pentru redobândirea libertății pierdute sâptă Sigismundă; însă aचेवतيا fără bătăi de Primării loră. Bekewă se înkise în kastellul Fărrauolăi ui skoti pe lokșitorii distriktolăi seă de tribetolă impășă de katre Batori pentru pórta Ottomană. Mai pe șrma înkengirată de Giorgiă Banfi, fagi la Imperatoriă Masimiliană. În adănarea generală din 1574 se dekieră de membrii aचेleia Inimikă alterii, ui se oppri tótă korrespondința kă dinsel sâptă pedépsa de a perde kapă. Kă tóte aचेstea nă lipsira ței țe'lă înutiința despre tóte, ba'lă învita ui în țeară. Din kare kassă Bekewă nepăstăndă dobăndi dela Messimiliană aștorelă țeștă în kontra lăi Batori, trimise pe Emerikă Antoniă la Konstantinopoli ui țeșă dela pórta Voivodatolă Transilvaniei. Sâptă aचेștă timpă adănă el înușuă o armată destolă de însemnată kompășă din Germani ui Ungrăi, intră în Transilvania (1575), ui fără îndoința kă ar fi păstăș bate pe Batori, deká n'ar fi lasată șăi skape okkasiunea din mănă konsăltăndă-se la Tărda kă Ungrăii Transilvană. Pină atănci Voivodolă priimi aștore dela Tărăi, îl attăkă dăpă țe înचेpășera inimele însărgintiloră a se stimpășă, ui'lă pășe în fără. Bekewă se dășe la Kassovia, apoi la Ungrăvar, ui însfiruită trekă în Polonia.

— Transilvanii kari appăkășera armele kă Bekewă, se ăitară în 8 Așrăștă înainte adănării generale la Tărda. Noșe Bekewiană mai însemnată pierdăra kapă ui tóte proprietățile loră, trei-zeci ui patră se șpan-

zörarä la Gerla, Säkilorö li se tziarä nrile ui
 arekile. — Aceastä krödelitate innerreute k8 tot8
 pe Stefanö Batori, pe kare Poloniü, ne afländö între
 sine önö omö in stare de a'i r8ßerna, il aleserä Rege
 al lorö in 14 Dekemvrie 1575.

Starea bisericii Romänilorö n8 ne este k8noskötä
 säpt8 r8ßernäl acest8i Principe, darä se pare a fi
 fost8 prä-tristä, de örä ce, in adönarea generalä a
 terii din annäl 1577, säpt8 Kristoforö Batori armä-
 toriäl läi Stefanö, se auezä „Ka Romänii kari vorö
 vrea sä parzséskä legea rrechéskä, ui sä askölte
 dormatele kalvine in limba lorö, sä aibä voie de
 a'ui alege Episkopö kare sä attärne tot8 dé öna dela
 Episkopäl kalvinö.“

Släzbicisnea omenéskä, mäi vrtosö in läkrörile
 religiöse, este inesprikabilä. Unörü pinä pe timpäl
 reformäcöniü n'avea de kät8 kätü latineuti in bise-
 rikä; döpra ce se reformarä introdöserä limba lorö
 cea önöréskä. Romänii, liberi de a professa limba
 sa proprie, in töte offitele bisericeuti, se servia k8
 töte auestea k8 cea slovanä din kare n8 înlegea ni-
 mika. Konstringerea de kätre Kalvini de a învötä
 dormate straine bisericei sale, îi fäk8 sä skrie ui sä
 tipzréskä kätü in limba sa proprie. Kätile Romä-
 neuti bisericeuti (inikäi cele tipzrite) din Transilva-
 nia, datéza de pe timpäl auesta. Predika (slovene-
 ute Kazania), kare s'a tipzrit8 la Brauoö8 in annäl
 1580, in limba Romänéskä, este önö prodökt8 al

stăruințelor Reformatorilor de a iniția pe Români în dormatele noșelor secte. Nu se uită câtă întărire a risipit această carte în respectul religios, dară de bună seamă și de mare folos în respectul cătării liubei naționale. Românii deskiseră okii ui de aci înainte conștia că înțetă slovenismă din cărțile lorș, ui începă a se servi că cărți skrise în limba proprie. — Totș în această carte ni se face cănoskășă că pe atonci rășerna biserika Romăneskă Mitropolită Genadiă.

Kristoforș Batori mări în anul 1581, dăpă ce nămise Prințipe pe fiișă seș Sigismăndș Batori, abia în vîrstă de nouă ani. Pînă kreskăse această, rășernă stată Ioanne Feți, Romănș, Rășernatorish țerii. Transilvania și liniutită ui începăse să prospere. — Dară în anul 1586 se năskă o fomete fôrte mare ui o căsmă înfricouată măi vartosă între kopii, aua înkătă și măi așngea lokășile destinate pentru înșropășionii. — Totș în această anul se tărberă stată de către Pașă Mașkawi, care fărzășindș Tășșilorș șiș tribășă îndoită, se nămi Voișvodș de către această; însă și reimpășă de Ștefanș Regele Poloniei, ui trebăi să măi kăște măntășirea în treșerea la Maxomedanish. (Unii zikă că ui Pașă Mașkawi ar fi fostș Romănș).

În anul 1587, Ioanne Feți din kășsa bătrănetelorș depășe demnitătea de Rășernatorish, mășțămăndș se că titășă de Konsiliariș ui Kapitanș șășpreușă al

terii ; iară Sigismundă lăz rǎvernol în nămele se ŝ. — Sigismundă domni ka snă kopilă tirană.

Acestă Prinçine nestatornikă otari în anul 1593, să skape Transilvania de sãptă potestatea Tãrçiloră, ui înkeiă (1594) snă traktată de appãrare kominãz kã Imperatoriã Rãdolfã II, kã Mixail Vitězãl Domnãl terii Romãneutii ui kã Aron Domnãl Moldãviei, ui învită totă de o datã pe Sîrbii a appãska armele pentrã redobãndirea libertãtii loră. — Kazachi dãpã acestă traktată destronaserã pe Prinçipele Aron în Moldãvia, Sigismundă trimise o armatã Transilvãnz kare'le restabili în Prinçipată, ui totă de o datã espedi pe Stefană Bekewă ui pe Mixail Xorvată kã 2000 de ómenii în țearã Romãneskã. În 13 Noemvrie 1594, se svãiserã toti Tãrçi din Iamii ui din Bãkãreuti. Mixail bată ui lãz Giãrgiãl, cetatea de Flocii, Rãuciãkãl, Dîrstorãl, — bată pe Tãtari ui pe Tãrçii komãdatii de Mãstafa Pauã, arse orauele tãrçeuti de a drãpta Dãnzãrii, ui se întãrse în trismfă la Bãkãreuti. Generariã Transilvãni se desbinãrã între sine, Mixail îi trimise la Sigismundă ui pãse Generariă peste armatã Transilvãnz pe Albertă Kirali. — Kirali bată Tãrtskaia, Brãila, ui arse Nikopoli. — Însã desbinãrea între generari kãssã neintãlegere ui între prinçipi. În traktatã înkeiată de Sigismundă kã Rodolfã II, se definise ka sã nã se fakã pãce kã Tãrçii fãrã utirea Domnãlei Moldãviei ui al terii Romãneuti. Însã Sigismundă în anul 1594, priimi

băkerosă dela Sirbi ka sa i se dea titlul de Transilvaniae et Rasciae Rex, Moldaviae et Valachiae gloriosissimus Princeps. Proiektule sale se desvôltară în anul 1595. Domniî Moldaviei ui al țerii Româneuti îi fărâdăiseră sârpănere mai înainte de ce le trimisese el aștore din Transilvania, ui Sigismundă lăsa titlul de Moldaviae et Valachiae Princeps, mai înainte de ce s'a skrisă aktul acela. Spre a da pătore auestăi aktă, trimise Sigismundă ună korpă de soldați în Moldavia, ka sa ridice pe Aron cel pirîț de boiarî ka ar ține kă Tercii, ui sa pșe în lokul lăi pe Stefană Răsvanș kare fărâdăi askoltare Prințepelăi Transilvană. Mixail se afla într'o stare înkorkată, kă Tercii se strikase, sa'ui mai fakă inimiçi ui pe Transilvaniș se încômăta. Aua dară trimise la Alba-Julia pe Estimis Mitropolitul, pe Teofilă Episkopul Râmniculăi, pe Lăka Episkopul Buzăulăi, pe Vorniciî Mitrea ui Kristea, pe Lorofetiî Dămitrș, Preda ui Borș, pe Vistiariî Danș ui Teodosiș, pe Postelnicii Radș ui Stamate, pe Klăciariî Radș ui Vintilla, kă instrăkțiunea de a sâbskrie sârpănerea la Prinçipele Transilvaniei, însa kă kondițiunea ka tôte venitșrile Prinçipatăi ui tôte dreptșrile șnite kă demnitatea Prinçipeskă, sa râmăie Prinçepelăi Romăneskă. Între depștațiî mai sâsș nșmiți se afla unii kari era inimiçi sekretiî ai lăi Mixail, așeutia depșrtândș-se dela instrăkțiunea dată, sâbskriseră în 20 Maiș 1595, ună aktă fôrte șmilitșriș pentrș Domnul țerii Romăneuti,

făcând pe Sigismund Soveran formal peste Principat. Assemine kondiționii s'abscriseră ui boiarii Moldaviani în numele nobilii Domn Ștefan, în 1 Ianuarie 1595. — Cu modul acesta strică Sigismundă adeverată unire ui konkordie între Transilvania, Moldavia ui Romania, ui împreună semina de diskordie între Romani.

Sultana Mexemede se otări într'aceasta, să pedepsască urbișia lui Mixail cu totă puterea sa. Îndată la începutul lunii lui Ianuarie trimise o armată de Tataři în Moldavia ui Romania, însă așcutia se reimpunseră de armele Kazacilor, Romanilor ui ale Transilvanilor. Dară cu multă mai terribilă fă apropiarea Pauei Sinan în totă acea țară, cu 200,000 de Turci. Mixail cu o armată abia de 16,000 militari bătă pe Sinan în memorabila luptă la Kalarăreni. Fiindă însă că perduse multă ui dintre ai săi, se retrase către munți ui se auză dinaintea cetății lui Nerră Vodă. Turcii țară Brazilă, Băkăreștii ui Tiroșiuștea. — Akomă plecă ui Sigismundă din Transilvania cu oștea sa, Ștefan Rășvană încă reveni din Moldavia cu o armată mică dară bine disciplinată. Cele trei armate se împună pe malul Damboviței, părăseră, ui țară Tiroșiuștea; Sinan Pașa așzindă așcută famă se retrase prin Giurgiș ui trecă Dunărea; armata unta trecă pe lângă Băkăreștii în marșuri repezi că să ajungă pe Pașa, attacă armata turcă lângă Dă-

nare, mare parte dintr' învii skapă peste apă, mătii
 fura sviui; Giorgis se lăză kă assaltă, ui totî Tărcii
 dintr'insă se sviseră în 27 Oktomvrie 1595. Această
 viktorie însemnată făcă sromotă în tótă Eșropea. —
 Sinan se retrase răuinată la Konstantinopoli, ui mă-
 ri de săpparare în 3 Martiă 1596. — Sigismändă
 păsă în mirare de vitezia lui Mixail, învetă de a face
 pretensiuni pröste pentru țeara Romănescă, ui se în-
 törse în Transilvania; de akolo plecă la Prara la
 Imperatoriă Rodolfă II, ka să se înteléră despre
 ajătorele mătale în kontra Tărciloră. — Mixail
 bată în anul șrmătoriă (1596) pe Xană tătăreskă
 kare, săptă pretestă de a'ă împăka kă Săltană, ve-
 nise să'ă înviele ui să'ă destroneze; dep'aceea
 trekă Donarea ui demoli Nikopolia.

Sigismändă se întörse în primăvara anulăi
 1596 de la Prara, ui află Transilvania tərbărată de
 Săki. Mixail plecă katre sfiruită avelăiaui anulă
 în Transilvania, ui se întelese kă Sigismändă despre
 novele preparative în kontra Tărciloră; dar totă de
 odată află ui plană vel kăriosă al Prințepelăi ve-
 lui nestatornikă de a se lăpăda de Prințipată
 Transilvaniei ui de al vede lui Rodolfă II. Vă-
 zindă aua dară kă Sigismändă are de kăgetă să
 între kă Imperatoriă în atari traktate, otari să
 iea parte la dinsele, ui konțepă în inimă de a
 se face el însăui Prințipe al Transilvaniei, ui
 kă modă ačestă șnindă pătorea Romăniei kă a

Transilvaniei, s2'ui întemeieze mai bine essistinta sa cea politikă.

Mixail dede aua dară lui Sigismundă, kăndă acesta plecă la Prara în ierna anulăi 1596, pe Bană Mixalcea de sotă ka s2 trakteze kă Imperatoriă despre aceste țeri. Sigismundă se lăpădă de Principată uilă dede lui Rodolfs II. — Mixail neutiindă inkă nimika de ayeastă chesione, priimi totă în auel anulă ună stéră rouă dela Pórtă spre semnă de împăkare kă dinsa; dară totă de o dată remase în bână înțelegere kă Principiă kreutini, priimi ajutoris de bană uil de ómeni dela Rodolfs, uil se întzri kă o miliție de 15,000 de soldatī bine esservitatī. — Sigismundă dăpă ce se întorse în Transilvania se kăi de chesionea făktă lui Rodolfs II, uil offeri Principată mai întzriă lui Kaspar Korniuș, apoi lui Stefană Boykai, însfiruită lui Stefană Iowika Romznel, Kançellariă țeri, uil bără prin ayeastă lăkrare o diskordie mare între Nobiliă Transilvaniei. Dară în anulă armatoriă (1598), venira Kommissariă lui Rodolfs uilă îndăseră s2 pœe în lăkrare chesionea făktă, mătămindă-se kă sãmma de 50,000 florini pe annă, uil kă Dăkatele de Opol uil Ratibor din Silesia. Abia priimise Sigismundă ayeaste kondiționi uil se kăi de noi, — dede Principată lui Stefană Iowika, uil trimise în sekretă la Pórtă pentru întzrirea lui. Alți Kommissari noi sosiră în Transilvania uil konstrinseră pe Sigismundă s2'ui implinéskă fără-

dsintele fakte Imperatoriei. Iouika se prinse de Kommissari, Transilvanii jorara kredinta lui Rudolf, ui țeara ramase saptă rǎvernol Kommissari-lorǎ. Aueutia trimiserǎ Depstatii la Mixail, kǎ o sǎmma de 10,000 ralbentǎ pentru tinefea militiei, ui inkeiarǎ traktatǎ kǎ dǎnsol kǎ kondiționile, ka Mixail ui srmatorii lui sǎ rǎverneze țeara Romzneskǎ saptă protekționea Imperatorilorǎ Germani, insǎ fǎrǎ a plati ver sntǎ tributǎ.

Tote auestea se skimbara kǎndǎ nestatornikol Sigismonds plekǎ in sekretǎ din Opol ui se vǎzǎ ne-auteptats in Klaus, in 20 Augustǎ 1598, ui relǎz rǎvernol Transilvaniei. Darǎ Sigismonds n'avea akomǎ sǎ se tǎmǎ nǎmai de Tǎrui, ȳ ui de resbnarea lui Rudolf, de aueea kǎstǎ indatǎ sǎ se impretineskǎ iarauǎ kǎ Mixail. Mixail priimi prietenia kǎ Sigismonds nǎmai kǎ kondiționea ka auesta sǎ nǎ lase pe Tǎrui sǎ între in Transilvania pǎnǎ va fi el Domnǎ al aueleiaui țeri, ui fǎrǎdǎi kǎ la întimplare de ne-voie il va ajeta kǎ 35,000 de ómeni. — Rudolfǎ sǎpparatǎ pe Sigismonds porǎnȳi de sȳise pe Stefanǎ Iouika in Satǎmare. — In timpol auesta batǎ Mixail pe Pauui dela Diis ui dela Dirstorǎ kari intra-serǎ in țearǎ, apoi trekǎ Dǎnzrea, batǎ Nikopolia, Diisǎ, ui devastǎ Bulraria ui se întórse inkarkatǎ de trofee la Tirroviute.

Sigismonds pǎrǎre nestatornikǎ, se lǎpǎdǎ iarauǎ de Domnie (in 21 Martis 1599), pǎse in lokol

seș pe țară seș Andreiș Batori Kardinarisł, ui se dăse în Polonia. Kardinarisł trimise îndată la Mixail ui'le roră să intre în țerțoră de prietenie ui de apărare komină. Mixail priimi aceasta sursă kondiționea ka Kardinarisł să nă se despartă nič o dată de Imperatorisł, și să pörte resbellisł în kontra Țerțiloră kă psteri șnite. De alta parte făkă Kardinarisł o țerțoră kă Iermia Domnol Moldaviei în kontra lăi Mixail, ui inkeiă pașe kă Țerți.

Aceste șrmari fanariotice nă psteră să plakă lăi Mixail; de aceea inșepă să kăgete la măsuri decisive spre a'ui assekura statol ui essistința sa; făkă preparative pentru resistința ui attakol neșessaris. Totă de o dată sokoti kă a sositș ui timpol de a'ui pșne planol seș în lăkrare ui de a se face Domnș peste Transilvania. În 13 Oktoșrie 1599, adșnă la Ploieșuti militiș sa șea kompșșă din Romaniș ui din mare parte de Transilvaniș ui de Sirbiș, ui făkă să'ı șșre askaltare orbă șeri inkotroș ıı șa dășe. Dșr'aceasta plekă în fruntea outiș kă tötă familia sa kare șră să iea parte din tötē periklele Principełiș; așșnrandș la pölele mănșiloră, dekieră militieiș skopol inșreprinșderiș sale: Armata are să merră în Unșaria inșr'așștorisł lăi Rșdolfș, ui șa treșe prin Transilvania kă șoia Kardinarisłiș. Pe kândș Kardinarisł adșnase pe reprezentanșiș țeriș în Alba-Iulia, ui se dedese kă totol desfranzariloră, inșră Mixail kă armata în Transilvania, dekieră libertatea Săkșiloră, ui'ı kiemă ka

să'ui însotéskă ui eî armele. Săuiloră kari ținea kă Rădolfă le năntiă kă a vėnită ka să appere pe kredinçioiui săppăuă ai Imperatorisăi, ui să destroneze pe Kardinariă cel înkinată Tărciloră. Kardinariă așzindă de ayeastă intrare a Romăniloră trimise depătați înaintea loră ui învità pe Mixail spre pace. Mixail țină pe depătați la sine, ui plekă kătre Sibiiă. Kardinariă văzindă perikă adănă miliția sa la Sassebewă. Mixail mergea înçetă kătre Sibiiă fiindă kă auptea pe Rădă Băzeskă ui pe Bană Udrea kă armata din părțile Kraiovei kare trebuia să intre pe la țărniă Rouă. Kardinariă kăstă tôte mizlăvele să se împăce kă Mixail, însă îndewertă. Mixail îi dekieră în sfiuită kărată : „Andreiă Batori ka părtinitoriă al Tărciloră ui desărtatoriă al kreutinatăi să se lăpede de Domnia Transilvaniei, ui să îmbrăce iarăui vėutimintă popeskă, să se dăkă în Polonia de unde a vėnită ui să fakă lokă lăi Sigismundă, săă poterea armeloră să otărėskă resăltă.“ Kardinariă măi înçerkă inkă o dată de a differi răptora, ui trimise pe Lerată Romană Malaspina la Mixail, fără ver ună efektă; ayeasta fă reținătă în kăstre pînă la finită bătăliă. (Lăpă Băkleană zice kă Malaspina s'ar fi arătată măi măltă inimikă de kătă amikă al lăi Andreiă, ka să kăutige de la Rădolfă pălăria de Kardinariă, ui ar fi trekătă de bənă voia sa în kăstrele lăi Mixail). Deçi se otărî bătăia în 20 Okromvrie 1599, între Sibiiă ui Sellim-

berș. Kardinarial n'avea de câtș nose miș militari, Mixail din kontra, aprópe treizeci de miș ui optș-sprezece tșnșri. Bztaia tınș dela 10 óre diminéta pınza la 8 óre séra. Viktoria ramase máltș timpș neotz-rítz; Andreiș Bzrsanș, Moise Sekeli ui Petrș Usarș împinserz pe Romzaniș ceș pșuș în disordine de împșukarea tșnșrilor, pınza în tșfiușl Țisnzdieș, ui le lzaserz kzteva tșnșri. Darz Mixail se repezi mzniosș dzpza fșrari, lovi kș sabia pe șniș dintre offitziariș sei, ũ fzkș se stea dela fșrș, ui attzkz inkz o datz pe Transilvaniș ostenitș; o lzptz szngerósz ui infșriatz încerpș atșncș între cele doze armate. Romzaniș învinrș, Generarișl Kaspar Korniuș ui Pankratș Senei se aronkz în fșrie iarzui asșpra Romznilorș, darz îndewertș. Korniuș se pırinde de Romzaniș, Poloniș kari kombztea kș Transilvaniș se pléka ui trekș în partea Romznilorș. Kardinarial dzșperatș iea fșra, însoțitș de șnș mikș korpș de militari ranitș ui ostenitș de bztaie. Transilvaniș vızindș kz generarișl lorș s'a pırinsș, ui kz Prinșipele a fșgitș, încerpș a se retrage; ceș mai însemnatș offitziari șnrșri resistș inkz, darz vızindș-se lzsatș de ai sei, ieș ui ei fșra. Înainte de a însera Romzaniș okkșpza totș kzmpșl de bztaie; peste nópte fșrș totș Unrșriș, ui Romzaniș kopřindș tóte mșnitșșnile ui 32 de tșnșri ale armatei Transilvane. De fie kare parte kzzșserz pınza la 2000 de militari.

Această Viktorie a Romanilor făcă pe Mixail Domnă peste Transilvania. El plecă către Alba-Julia, și în 1-a Noembrie 1599, intră în triumf în această capitală. Kardinarial Voindă să forțe prin Moldavia în Polonia, fă omorîș de Sekșial Blauș Eordeog în părăile dintre Transilvania și Moldavia, și kapșal lui fă adăș în Alba-Julia la Mixail care se întristă foarte de această nenorocire a Kardinarialăi, trimise kapșă trșpșal lui, și lă întrupă în Alba-Julia kă tótă pompa kăvenită șnăi Prinșipe, și pedepși kă mörtea pe omorîtorîș.

Îndată după bătăia dela Sellimberă Mixail trimisese deputați la Rădolfă în al cărăi nume okkșpășe țeară, și cerș dela dînsă răvșrnăș Transilvaniei. Pină la Venișal respansăși iui șșppășe tôte țetățile din Transilvania, și împărți miliția prin komitate și prin șkășnele din fșndșal Rerăș, komăndș-le de a se pșrta omeneute către lokșitorîi. Dară militariîi ței de diverse nēmșfi, măi vřrtosă Sırbiî și Kazachi se pșseră a pșrda și a țefșei, și kșușșnară plăngerî de pșrtea lokșitorilor în kontra lorș. Această șrmare adășe pe Mixail în mare kofșșșione, de o pșrte vřea șă pedepșșkă pe vřnoțatî, de altă pșrte nș vřea șă și făcă inimiș pe militariî de kari așea trebșintă, măi vřrtosă pșnrș kă generarișal imperiăș, Giorgiș Basta, intrase în Transilvania a çinșia zi după bătăia țea memorabilă, kă pretensioșnea de a kopřinde țeară în numele Imperatorișăi. Mixail trimise alți de-

prătăi la Praga, pe Banul Mixalcea și pe Logofătul Stoika, însă priimi răspuns, că kărândă voră veni Kommissari imperiali însarvinatî kă răspunsul decisiv. Mixail vâzîndă akămă kă kărtea imperială are alte skopuri pîntre interesele sale, kiemă în 20 Noemvrie 1599 o adămare generală în Alba-Julia, în kare fâkă să se dea de kătre Transilvani provisiunile trebînchiöse pîntre pîrtarea resbellăi. În 9 Fevruariș 1600 kiemă altă adămara generală, și komandă Nobililoră să se prepare spre resbellă. — Sakiloră kari tînseră kă dinsul, le dede libertatea loră cea de mai înainte și i skăti de askăltarea la Nobili, sâppîndă-i nămai la Drezatori și cei aleui dintre dînuș, Romniloră din tôte kălassele, însă mai alesă țeraniloră le arătă mari favori, și i apără în kontra Săuiloră și a Ungăriloră. Aceste măsuri fâkără pe Ungări și pe Săuș să kăgete la moduri de a strikă lăi Mixail, kare în adevără nă kăsta de kătră libertatea univărsală a lokăitoriloră, kăci dăkă ar fi voită, pîtea pîre lesne prin skăllarea Romniloră să se skape de atari rîvăli, însă el se mătămă kă pedepsirea kapeteloră partikulare ale împotrîvitoriloră mai țerbikouă.

Între acestea, sosiră și Kommissari imperiali kă mătă vorbe formöse și kă o Diplomă prin kare Rădolfă face pe Mixail Prințpe ereditariș peste țeara Romnăskă, dară și kă ordinea că să ăsa din Transilvania, și să între în țeara Romnăskă spre a

okkupa pe Tȃrui în părțile Donării, pentru care Imperatoriul îi va trimite bani uii oouti. Mixail adună pe boiari, tînă s'vată kă dinuui uii respunse în fine Kommissariloră; „Să spăse Imperatoriulăi kă el krede kă a meritată deplină Prinçipatul Transilvaniei, uii nă va eui de lokă dintr'insal; kăntinșarea aștorisăi annsal în bani o autéptă kă tótă sekșranta, kă dékă nă va șma, el iui va întorče armele în kontra Imperatoriulăi, uii i va arăta kă nă i lipsekă ómenî.

Nestatornikal Sigismundă Batori îndemnată de Tȃrui, de Poloni uii de Ungării fșgiti, se otzri sã vie iară uii sã'uî iea Prinçipatul în Transilvania; aua dară intră kă Poloni măi întziș în Moldavia uii se șni kă Ieremia Moșila kreatșra Poloniloră uii inimikal lăi Mixail. Avesta, dășră s'vată protektoriloră seî, făkă o inkșrsă în țeara Romăneskă uii întrodșse pe Simeon Moșila, dreptă Domnă al țerei, șnde eră pe tronă Petruukă fiișl lăi Mixail. Mixail îndată țe așzi kă Ieremia a intrată în țeară, plekă (6 Maiș 1600) dela Alba-Iulia, kă o armată pșternikă, intră în Romănia, roni pe Simeon, pșrçese kătre Șchiafa șnde așonse pe Ieremia, il pșse în fșră uii lăș strimtoră în fortaréta Xotinsăi, de șnde lăș konstrinse sã fșră în Polonia, apoi trimise armatã sa sã pșzdeze marginile Poloniei, uii el se întorșe la Iamă uii sã sși pe tronă. De akșmă înainte lășã titlul de „Prinçipe al țerii Romăneuti, al Moldaviei, al Transilvaniei.“ Moldavianii çerea sã le dea Domnă pe fiișl seș Ni-

kóla, însa Mixail sokotindă ka acesta e pré-tinără de a răverna o țeară, lăsa răvernal Moldaviei în mânăle a patră Generari, ui el se întorse la residința sa Alba-Julia în Transilvania. De aici nămi Domnă Moldaviei pe Markă fiiul Prințipeleși Petru.

În Transilvania așenseră noui kommissari imperiali ka ordinea ka Mixail sa lase Prințipatul ačestei țeri lăi Rădolfs (ui Lokștiitorisăi seș Basta), ui el sa se mătăméskă ka Prințipatele Moldaviei ui al României. Mixail kiemă o adănare generală (20 Iulie 1600), ui făkă ka Representații Transilvaniei săi șore kredința. Pînă kândă țină înkă adănarea veni ună altă Kommissariș imperial, Bartolomeiș Pet, ui adăse lăi Mixail aștorisă de bani, diverse darări, titlă de Kosiliaris imperial ui de Găvernatoris al Transilvaniei. — Săltanăl înkă trimise pe ună Ară kare'i adăse ună fermană ui diverse semne de distingere. Priimirea ačestora nă mătămami pe Kommissariș imperiali, însa Mixail le respunse ka aua cere diplomatika ka sa se pórte. — Ačesta fă pântăl țel mai înaltă al mărimiș lăi Mixail Vitezăl; el ačea săptă stăpanirea sa țele trei provînțe prințipale ale Daviei. Însa părțile ocidentale îi lipsea înkă, el țeră ui ačestea dela Rădolfs ka țetățile Ustă, Baia Mare ui Oradea Mare, afară de ačestea titlă de Prințipe al Imperisăi pētră sine ui pētră fiiul seș. — Dară norokăl înțeră a' lă lăsa de aici înainte.

Nobilii Ungării porniră intrigi asupra lui Mixail, și trimiseră pe ascănsă deputați la Regele Poloniei, ca să le trimită pe Sigismund, și să ajute pe Ieremia Movila a intra în Moldavia și a lătra în contra lui Mixail. Așteptând venirea lui Sigismund ei se adunară la Torda și căstară mizlăche de a se împotrivi Principelui Roman; și zăind însă că Sigismund întăriează, căstară să trară pe Basta în partea lor, și offeriră lui guvernul țării, și făcându-l că vor să se sune Imperatorului de că va scăpa de Mixail. Prin acestea bazară noastră diskordie între Mixail și între Basta. — În fine Ungării deplină încredințată că Basta le va sta într'ajutorie, oțărîră a se revolta. Mixail înțelese țărziș intrigile lor; și atunci trimise la dinuș doi deputați, pe Radu Kluciar și pe Banul Mixalcea că să se astîmpere. Ungării însă perbiti skoseră că larmă pe Deputații din adunare. Aceasta făc semnalul de rebelie. Mixail își adună oștile și le auză pe câmpul Xolt-Mareș: Basta că Germanii și că Ungării se puse la satul Miriș. Mixail lăse o păsăciune avantațioasă între Mareș și între Deal. Basta zăind că în atare loc și nu pōte să mișce oștile Romanești spre a veni la bătăie, se retrase către Ducea. Mixail se lăse că modul acesta să se trară în lățe; el crez că inimiș se retrară de frică, și comandă căllăriei să alerge după ei. Dară abia euseră oștile Romanești în câmp, și Basta stată pe deal, și

întorse tancurile ui pucule asupra Romanilor. Aceste focuri puse pe Romani în disordine ui în faza. Multii sariră în Mareuș, ceilalti se retraseră camă psteră. Se zice kă în aceasta zi (18 Septemvrie 1600), ară fi kăzătă pînă la 11,000 militari de partea Romanilor. Mixail vazăndă kă farta i'a întorsă dosul, alerră la Alba-Julia, skimbă kăllă, lăă kă sine tesărele sale, ui plekă kătre Brașov, ui de aci intră în țeara Romănescă. Așărândă în țeară, așzi kă ui în Moldavia sînt miukari asupra sa. Generalul Zamoiski intrase kă o armată Poloneză nămerosă; Mixail kă outile kare le aflase în țeara Romănescă la fiul seș Petraskă, alerră în Moldavia în kontra Polonilor. Dară areutia înrrouați de Kazaci, întrecea kă multă psterile Romanilor. Romanii faza bătăți la Teléjină lănră riă Seretă. Mixail alerră în apoi kătre țeara Romănescă kă s'ui restrînră psterile, însă fiindă kă i se încise drămă, trekă pîntre mănți în Transilvania. Zamoiski trimise dăpă dînsul pe Moise Sekeli kă refugitiî Unrari ui kă ună korpă de Poloni suoră înarmăți, kă s'ă preronească kiară ui în Transilvania. Basta ui Komissariî imperiali se oppăseră ui le dederă de utire să nă kalce în Transilvania ui în România, kă în niute țeri imperiale, kăci altminteré voră rădika ptere în kontra psteriî. Zamoiski stărsia pntre introducerea lăi Sigismundă; Transilvaniî trimiseră la dînsul pe Stefană Ciaki, kare prin politika sa utiă

să fakă ka să se retrară armata Poloneză. — Mi-
xail trekă peste munți în țeara Romanéskă, ajunse
la Tîrroveute, lasă aci pe fiișă săș Nikóla ui pe
cei trei frați Bazeuți kă óstea kare se afla în lokș,
ui plekă la Kraiova ka să strînă o noșă armată.
Pină se află el în Kraiova, frații Bazeuți îl vândă,
trekă de partea Polonilor, ui într'o întelegere kă
aveutia nămiră Domnș pe Simeon fratele lăi Ieremia
Móvilă. Miliția Moldaviană ui cea Polonă încheură
a face prădăciuni înfricowate în țeară, awa în kățș
ui Bazeuții ajunseră să se kziéskă de fapta lorș,
ui trekă peste Oltș la Mixail; aci adănară o óste,
ui se întórseră în kontra óspetilorș celorș prădă-
tori; bătăia se făkă 25 Noemvrie, lănră Argeuș;
insă Romanii perdă. Mixail neutiindș akămș ce
să mai fakă, se otărî să se arăne în bratele Impe-
ratorisăi. Lăă awa dară kă sine pe Banșă Mixalcea,
trekă prin Transilvania ui Ungaria kăllătorindș
kătră Prara; în 25 Dekemvrie ajunse la Vienna,
dară aci se oppri de a merge mai departe.

În Transilvania inkă era lăkrările kiarș awa de
înkărate. Stefanș Ciaki kiemă o adănare generală în
25 Oktomvrie 1600, ui înutiintă pe Imperatorisă:
Kă, dékă nă trimite pe Arxidăcele Massimilianș în
Transilvania, eî 'uî vorș alege unș Prințipe. Pen-
tră Mixail inkă cheră să'lă pedepséskă săș să'lă
dea în mănile Transilvanilorș. Tóte donăciunile ui
ordinăciunile lăi Mixail să se desființeze, afară de

cele făcute lui Chiaki; totu Românii și Armenii cei
de noș colonizați să se ronească din țeară; Săksii ka
partisanii ai lui Mixail să pierză toate libertățile lor
etc. Imperatoriul întârziă cu răspunsul; și Transil-
vanii îndemnați de Turci și de Poloni, alăseră Prin-
cipe iară pe Sigismund. Basta care abia scăpă cu
viața din Transilvania, înștiințat din Ustă pe Impe-
ratoriul de toate aceste întâmplări. Imperatoriul în-
rădăi acum că ka Mixail să meară dela Vienna la
Praga, unde și ajunse în 23 Martie 1601. Mixail
uită prin bunele sale maniere să convină pe Im-
peratoriul despre inocența sa. Khevenhiller spuse
că într'atât se rekomandase la Rudolf, în cât
acestă Monarhă s'atorie de căsătorie, vorba de a
se căsători cu Florika fiia lui Mixail. Cu toate ace-
stea Ministeriul se konsistă mult, ce passeri să
șmeze în respectul Principatelor și al lui Mixail;
dară cândă veni fama, că Sigismund a sosită la
Kluș și s'a rekunoscută de Turci ka Voivodă al
Transilvaniei, întâmpinată pe Mixail cu diverse da-
ruri, și cu o sumă de bani peste 100,000 galbeni,
și lă numiră Gubernatoriul al Transilva-
niei, însă totă de o dată mizociră ka să lă îm-
păce cu Basta. Mixail și Basta își dederă mânilă
la pranză la masa generariului Gonzara, spre semnă
de șitare de toate cele făcute și spre lerătura de
prietenie. Basta cu toate acestea remase măxnită în
inimă pentru că nu se făcuse el Gubernatoriul al

Transilvaniei. — Armata imperială, compusă de 10,000 pedestri și 8,000 călări, de Germani, Ungari, Români și Kazaci, părăsese în două coloane peste Tokai și Tarkan, către Transilvania, sub o comandă lași Mixail și a lași Basta.

Armata Transilvană se afla la Goroslaș, tare de 35,000 de militari, sub o comandă lași Moise Sekeli; Sekeli însă se afla foarte numărului sperând că modul acesta să îi redobândesca libertatea; Turcii însă părăsiseră într'ajutoriu dela Belirrad. — Se otărî ca Imperialii să atace pe Transilvani înainte de sosirea Turcilor, și Mixail învătă pe Turci prin scrisori false în numele lași Sigismund, prin care îi opri de a veni într'ajutoriu. Bătăia se făcu în 3 August 1601; după câteva învingeri alternative, Imperialii frânseră pe Transilvani, și Mixail roni pe țărani aua de tare în câtă 10,000 Transilvani ramaseră morți, și se luară 45 de țărani. Sigismund fugi în Moldavia la Ieremia Movila; și trimise pe Stefan Ciaki la Xanul tătarăsk pentru ajutor, și comandă ca Dómna și kopii lași Mixail să se aducă din Fărzrauș în Moldavia, pe care apoi i a trimisă la Xanul tătarăsk. — Militia învinzătoare se împărți fără câmpătuș către locșitori și pradă fără măsură. Casa plangerilor care venia de tóte părțile o punea Mixail pe militari Germani, Basta pe cei Români. De aici se năskeră dispute între Kondșktoři asupra kommandei

săpreme; Basta pretindea că el a căpătat această dela Imperatorial, Mixail i se oppunea, în fine îi dekieră: Că el a săpărosă țeara mai întziș sinrăre, ui akomă a aștată ka sa se săpăre a doza ôră, ui că prin armare are mai măltă dreptă asăpra ei de kătă Basta, ba mai măltă ui de kătă Imperatorial. În armarea acestora, Basta otărî să'le pîrza.

În 19 Augrăstă 1601, kăndă Mixail se afla în kastre lănră Tărda, okkăpată kă kăgetă de a stringe o adămare generală, ui de a pîrchede în Moldavia spre a dobândi libertatea familieî sale, se pomeni dis de dimineta inkăgîrată de ună korpă de Valloni ui de Germani. Kapitană Vallonă, Iakobă Beauri, intră în kortă lăi Mixail, ui' dekieră în nămele Imperatoriăi că e pîrinsă. Mixail skose sabia ui rani pe ună offițiară Germană; Beauri îl lovi kă allebarda în inimă; ui Mixail kăză mortă. Kapăl lăi se tziă, ui vrasmaui spre batjokără, îl păseră pe ună kadăvră de kallă. Abia a treia zi se lăă trăpăl de kătre kolonelă Schneckenger, ui se adăse în Alba-Jălia în Katedrala Romănescă cea zidită de Mixail, de unde apoi s'a adăse în țeara Romănescă (prekămă se zice), ui s'a înropăte în biserika de pe Deală de lănră Tîrroviute.

Aua se sfîrui prin mănile șairatoriloră acestă omă mare, kare nă pătă să se sfîrueskă prin armele niči unăi dintre vrasmaui lăi cei măltă, kare înăltă pătarea ui nămele Romăniloră, însăfflă respektă kiară

ui Târcilor, pe kari el îi făcuse întâiaui dată dăru
Ioanne Unniade, și tremăre înaintea armeloră kre-
utine. — Dăru Mixail n'ar fi avuță a face kă ome-
ni ka Basta, ka Sigismundă Batori, mi ka Ieremia
Movila, Târcii era și deurte Europa, provincițele
Daciane era și iea kă totă alță fată, Romani era
și se rădiche înkă de atânci, ui stată loră și pro-
spereze. Dară sic fata tulere.

Dăru acesă omoră înfrikouată, militia Romă-
năskă veni în konfesiune. În cea d'întăiș miukare
se prinse Bană Mixalcea, soță celă nedespărțită
al lui Mixail, ui se suise în temniță; o parte din-
tre militarii Romani se skollară asăpra lui Basta
ka și răsbăne mórtea Domnului loră, dară mărți-
mea Germaniloră îi făcă și se retrară ui și fără
în țeara Romăneskă. — Basta 'ui justifică fapta
înaintea lui Rădolfă, uințindă kă Mixail ar fi voită
și săpuse acesă provincițea iarăui Târciloră, mi kă
el ar fi prinsă niute skrisori adresate kătre Sinan
Paua dela Timișoră, prin kare Mixail ar fi veruță
ajutoriș dela acesă înkontra Germaniloră. Rădolfă
în adevără nă lăsdă fapta cea fără de lege, dară o
trekă săptă țăchere, ui lăsdă răvernă Transilvaniei
lui Basta șiratoriș. — Este órekare aseminare
între Kastaldă ui Basta, între mórtea lui Martinăuș
ui a lui Mixail, între Ferdinandă ui Rădolfă II; kă
tote kă nă e nișă șna între Martinăuș Kăldărăș ui
Mixail Viteză.

Mixail rezidise din fündamentă Katedrala Românească din Alba-Julia, ui se pare că înzestrase Mitropolia cu mai multe averi. — Ună bastonă de argintă dăruită de dînsul Mitropolitului Ioane la anul 1599, se mai păstrează pînă astăzi în Blăuș.

IX.

Dăruiaște întîmplări fatale în korsă apröpe de o sută de ani, Transilvania, care venise akömă cu totul sörpă potestatea Imperatoriului, era să se liniutească în sfiruită, ui să se bökore de fröktele unei rökvernă paufikă; dară pörtarea cea tiranikă a lui Basta de o parte, ui ambiția cea fără minte a unora dintre Aristokrați de altă parte, mai vîrtosă a lui Moise Sekeli, pöse lökörile în o nösz încörkare, ui arökă țeara în nose nenoröviră, — ui așteea tînöră ună altă seklă. — Moise Sekeli se bätă de către Șerbană Bassarabă örmătorul lui Mixail, ui se omöră în föră (22 Iulie 1603). — Transilvanii dörpă mai multe lörpe sängeröse cu Germanii, isbötöră în fine să'ui pöse Domnă pe Ștefană Bocșkaș Kalvinul (1604), dörpă care totă Prinöipiă așteia țeri föră de așeastă seklă.

Noi nu pötemă să ne mai opprimă la faptele tiranice ale așestörö Prinöipiă în respeköl politikă, ci öbservömă în skörtă că în totă seklă așteia (1600—1700), örméza miükörile din afară ui

tarbăzările dintră ; barbara sentența Rusticus praeter mercedem sui laboris nihil habet, se repetente în toate legile fakte pentru țeranî ; Românii se nămeskă nămai kă terminii ceî mai essayerbați, religiunea loră nămai kă despretă. — Țeranii omagi se opreskă de a'ui da pe fiin loră la învătătura ; Preotii Romani se sãppãnă la lãkrari omagiale, la diverse kontributii ui diçime ; Mitropolitul se sãppãne veãsãrui Episkopãlãi Kalvină, Sinodal bisericii de ritul oriental se face nămai sãptă prevedinta Episkopãlãi Kalvină, pe care Preotii Romani trebãe sã'ã pãrte în lektikã pe smerii loră.

Aua darã trecemă peste Domniile lui Ștefană Boykai (1604—1606), Ursulai Sigismãndă Rakoti (1607—1608), a lui Gabriel Batori (1608—1613), a lui Gabriel Bzkleans (1613—1629) ; ui însemnãmă nămai atãtă în respektul bisericii Romaniloră, kã Mitropolitii ui Preotii Romani se sãdirã neînçetãș prin rãzãminte sã dobãndeskã diverse sãrãrãri. Aua aș dobãnditã în anul 1609, unã privilegiă dela Gabriel Batori, kã preotii Romani kari din omagi s'aș fãkãtă preoti, dãrã ce'ui voră depãne onorariul kãvenitã proprietariãlã, sã aibã voie de a se msta kã familia loră unde le va plãçé. Gabriel Bzkleans înkã întãri acestã privilegiă 1614, aseminé ui adãnarea generalã din anul 1615. Totă dela Gabriel Bzkleans dobãndirã Preotii Romani ceî din țeara Oltãlãi privilegiul de a nã mai plãti diçimã. Açe-

sta se întări uii de Giorgis Rakoti I, în 9 Aprilie 1633, uii de adunarea generală cea din totuș a celuiuși annuș, însa sursuș konditiunea : Deka Episkopuluș Romaneskū va fi askultatoriș Episkopuluș Kalvine-skū. — Daru la Domnia acestuia (Rakoti 1630—1648) avemuș sã zãbovimuș ceva mai multuș, fiinduș kã întimplarile bisericii de pe timpul acesta ne dau o vie imagine despre starea ei în general.

Mitropolituluș Romaneskū Genadiș Giorgiș Bradi kare a guvernatuș biserika dela annuș 1627, pînã 1639 morise în acestuș annuș din armã. Îndatuș dõprã murtușã lași se adunã Sinoduș de totuș Protopopuș uii Preotuș, uii se alesi Mitropolituș Ilie Forestuș. Acesta, kã unuș aparatoriș zelosuș al religiunii sale, lãpãdã din biserika kartile tipãrite de Kalviniș pe sãma Romãnilorū pline de invãtãtori kontrare kredintei ortodosse, — uii în parte katexismuluș cel reformatuș, tipãrituș pe timpul predecessoruluș, — uii se strãduș în totuș moduluș kã sã opprãskã pe Romãni de la trecerea la Kalvinismuș. Aceastã armare infãriã pe Kalviniș, uii ei pornirã intrigi asuprã Mitropolituluș, traserã pe o sãmmã de Preotuș în partea lorū, inventarã uii alte piri asuprã lași, strãnserã în annuș 1643 unuș Sinoduș general în Alba-Julia, unde depãserã pe Ilie Forestuș din Mitropolie, ba'luș lipsirã uii de preotie, uii'luș dederã în mãnile magistratuluș civil, kã sã'luș pedepsãskã. Totuș în a celui annuș, alesi Sinoduluș Mitropolituș pe Stefanuș II Simoniș, uii Prin-

cipele Giorgiș Rakoti I, îl întări în 10 Oktombrie 1643, sub condiționile cele mai amilitoro. Noi pânemș aici aveasta Diplomă pentru marele ei interesș istorikș :

„Noi Giorgiș Rakoti etc. Façemș kônoskôtș tâtôrôrș celorș ce se kâvine, ka de ui noi din aștoritatea nôștră ui din plinimea potestății prinçipale (kare o esseritamș în rãșvernatea așestăi Prinçipatș datș nôș din çerș prin grația șii Dzeș), dșpș môrtea ui ewirea din viêtă a onorabilșș Giorgiș Bradi, fostșș Arxiepiskopș în Alba-Julia al tâtôrôrș bisericilorș din Transilvania de ritș Greçeskș, Sîrbeskș ui Romaneskș, sokotiseramș șă pânemș, șă înaintamș ui șă auezamș în drezătoria așelș Episkopatș, pe șnș anșme Iiie Forestș, ka șă rãșverneze în modș kâvinçiosș dșpș ôrekare instrakçionș preskrise șii; kș tôte așestea, Iiie Forestș neșarândș de șemă la statș seș çel bisericeskș, în șrma kãșșia trebșia ka Episkopș al bisericilorș de prezisele ritșri, șă strășçeskă în așele bisericș prin șantitatea viêtș kãrate, pãrtariș oneste ui a eșlavieș, peste toți çeilatș Preoți șpșș Drezătorieș șale çelei episkopale, ui șă pãșeskă înaintea lorș kș bônș esemplș ka o fãklie arștôre, șă aflatș ka prin pãrtãrile ui pațimile șale çele rele a kãștș în adankș ui șă șpãrkatș kș diçerse çete șrite, ui a înnerritș Drezătoria șă çea episkopala kș blãstemății neșpșșe de o viêtă desfrãnată, din

kare kãsa s'aş fãkãtş diverse plãngerĩ de kãtre Preotĩ ritalĩ avelãia despre immodestia ui despre mãi multe fãrã de legĩ ale lãĩ; ĩn fine fãkãndã-se Sinodş general de totĩ Protopopiĩ ui Preotĩ Romãnilorş de rital rreceskş ui sĩrbeskş, s'a adõsş ĩnãinte ĩn avel Sinodş general dãrã formele kãviinviõse kare se observãza ĩn Sinodãl lorş, ui aflãndã-se vĩnovãtş de tõte errorile ui fãrã de legile blãstematã kã kare se pĩrise, din mãi multe mãrtãrũ ale persõnelorş kapitãlare ui ale altorş õmeni vredniũ de kredinã, kãlese ui prodõse ĩn fãã Sinodãlĩ, s'a şãdekãtş prin rlasãl kommõnş al avelorş Preotĩ sã se departãze din Drezãtoria sã cea episkopatã, ui kã sã nã spãrue kã ver o patã niũ drezãtoria-de Preotş kommõnş, sã se desbrãce kã totãl de preotie ui sã se deã Magistratãlĩ civĩl spre pedãpsã kãvenitã. Si fiindş vorba de alegerea altãĩ Episkopş ĩn lokãl lãĩ, ui venindş ĩn rãra tãtãrorş avelorş Preotĩ kã sã se alãrã Episkopş onorabilãl barbatş Popã Stefanş Simoniş din Alba-Julia, ne aş rãratş ĩndãtã pe noi, kã ui noi sã bine võimş aĩ da rãrãtiõş avelã Drezãtorie biseriqeska, ui a'ã ĩntãri ĩn avel Episkopatş. Noi kãnoskãndş kã vererea lorş e drãptã ui konsãntãtõre kã adevãrãl, noi vãĩ vã dela ĩncepãtãl Prinãipãtãlĩ nostrã, amş kãstatş ui amş ĩnrĩjitş kã sã rãvãrnãmş mi sã tĩnemş ĩn drãptã ui kãviinviõsã ordine tõte statãrile vãle ĩnkredinãtã dela Dzeş rãvãrnãlĩ nostrã, ui sã nã lãsamş pe

nimeni a se lipsi de ōer ōnŃ mizlokŃ pentru tinerea lui, amŃ otzritŃ, mai alesŃ dŃrpa rekomandarea ReverendissimŃlui DomnŃ StefanŃ Gelei, EpiskopŃl biseriŃilorŃ ōnrŃreutŃ ortodosse (kalvineutŃ) din țeara nŃstrŃ Transilvania, ui PopŃa primariŃ din Alba-JŃlia, omŃ preverietoriŃ, ui a altorŃ kredinŃiouiŃ ai nostri insemnaŃi, kari ne aŃ rekomandatŃ modestia, bŃna pŃrtare, vŃeța onŃstŃ ui maniera in mŃrtŃrisirea religiunii a lui StefanŃ SimoniŃ, sŃ dzmŃŃ aŃelŃi StefanŃ SimoniŃ ui sŃiŃ intzrimŃ EpiskopatŃl peste tŃte biseriŃile de ritŃl greceskŃ din Komitatele Albei din Transilvania, Krasnei, SolnikŃlŃi de mizlokŃ, DobzŃii, KŃsŃlŃlŃi, TŃrziŃ, ui al ȃetŃtiŃ de BaltŃ, ui din Distriktele ȃetŃtiŃ de PiŃtrŃ, Barsei, ui al Bistritei, din tŃte skaŃnele SzŃkŃseutŃi ui SzŃseutŃi, (afara de biseriŃile AlzamorŃlŃi, OrzŃutiei, XaterŃlŃi, UnniadŃrei, IlicŃ, KriŃŃlŃlŃi, ui trei Protopopiate din țeara FŃrŃzŃrŃŃlŃi, in kare nŃ Ńa pŃte sŃ aŃbŃ niŃi o pŃtere, fŃrŃ nŃmai kŃtŃ i se Ńa inrŃdŃi de kŃtre DomnŃl EpiskopŃŃ ortodossŃ (kalvineskŃ) ōnrŃreskŃ, insŃ kŃ aŃeste kondiŃiŃni tradŃse din limba ōnrŃrŃskŃ in ȃea Latina :

1. KŃ DŃminika ui in ȃelelalte zile de sŃrbŃtŃre, atŃtŃ in biseriŃi, kŃtŃ ui la inrropzŃiŃni ui in alte lokŃri Ńeri ōnde se Ńa ȃere, Ńa predika kŃvintŃl ȃel sŃntŃ al lui DzeŃ dŃrpa sŃnta Biblie in limba sa ȃea naŃionalŃ, ui Ńa inrriŃi sŃ se prediȃe de toŃi ȃeilŃlŃi PreotŃi.

2. Kz va priimi katexismal ce li s'a datš lorš, ui va face sa se priiméskz de ceilaltŭ, ui'lš va propoŭe ŭnimii ui va face sa se propoŭe ui de ceilaltŭ.

3. Kz va servi misterial baptismalŭi dŭrŭ instituŭionea Domnŭlŭi nostrŭ Ieŭ Xristŭ kŭ arŭ sim-
pŭz, în nŭmele Tatŭlŭi, ui al Fiilŭlŭi, ui al Spiritŭlŭi Sântŭ, mi va face sa se servéskz de toŭŭi ceilaltŭ.

4. Kz va servi sântŭl misteriš al cinei Domnŭlŭi (kare de kommŭnš se nŭmeute komminekatorŭ), assemine dŭrŭ instituŭionea lŭi Ieŭ Xristŭ, kŭ vînš ui kŭ pŭne, ui va face sa se servéskz ui de ceilaltŭ; ui'lš va împartŭui nŭmai ȳolorš kreskŭŭi, ui kŭ ŭdekata întrerŭ, ui kŭ vieŭta kŭratŭ, ui va face sa se împartŭuéskz.

5. Kz va ȳinsti maiestatea diuinŭ a Domnŭlŭi nostrŭ Ieŭ Xristŭ (kare e ŭnikŭl nostrŭ mŭntŭsitoriš ui meziatoriš la Tatŭl), kŭ kŭltš ui kŭ venerȳuŭione, ui va face assemine sa se ȳinstéskz de ceilaltŭ; iarŭ pe Sântŭi ű va întimpina kŭ onŭrea kŭvenitŭ, ui va face sa se întimpine de ceilaltŭ.

6. Kz kŭȳile ui celelalte ikŭne din biseriȳi nŭ le va ȳinsti kŭ ver ŭnš kŭltš religiosŭ, ȳi le va sokoti nŭmai de ornamente ale biseriȳilorš ui întrŭ memoria Domnŭlŭi, ui va face sa se sokotéskz.

7. Kz va sŭvirmi ȳeremoniile la înproȳuŭionile morŭilorš dŭrŭ ŭsanta priimitŭ a kreutiniilorš (kal-

Viniloră) kă kăvinte, șnde ăa face trebșintă, ui kă kantari șante, iară așele șșperșitișni babeuți nă le ăa approba, niș nă le ăa învătă, ui nă ăa lăsa șă se approveze ui șă se învete.

8. Kă ăa păblika înkai kă trei zile înainte de kășnie în adșnarea kopioșă a bisericiuș pe persónele kare ăorăș fi șă se lege kă șanta lerătora a kășniei, ui ăa face șă se păblize de toți Preoțuș șșpșuș șieuș în tóte bisericiile lorăș, ui dékă nă se ăa așzi niș o kășșă prin kare s'ar păté împedeka kășșatoria lorăș, le ăa kășna liberăș prin șșrșmîntăș, ui ăa face șă se kășne aseminé de ăeialăți; iară ăele ăe ăorăș fi kășnate șna kă alăa, ăorăș konloksi amendose în șantitate; ui dékă ăer șnele se ăorăș părșsi nekredincioșă (kă ăiklenie), ui ăer șna dintre ele se ăa află kă trăieute în așeastă țeară a Transilvaneiș șăș în părtile șnite kă dîșna, nă le ăa despărți în niș șnăș modăș ui din niș o kășșă; dară în kășal așela kăndăș șna ăa lăsa nekredincioșă (kă ăiklenie) pe ăeialăta, ui ăa kăllatori în țeri ștraine ui departe, ui nă se ăa așzi de dîșna ăer o famă șekora, în fine dăpă pătrăș șăș ăinș aniș, ăa da ăoie liberă părtuș ăelei nevinóvate a se kășșatori, dăpă șșanta bisericiilorăș ortodosse (kă ăvineuți) șnrășreuți, ui ăa face șă i se dea de ăeialăți.

9. Kă ăa așșriș ui ăa eskommșnika din biserikă ui din ăeata kommșna a kredincioșuilorăș, pe óumeniș kă ăiétă șpărkata ui blăștemata ui pe făkă-

torii de reș publici, ui va face sa se eskommuniue de ceilalti, ui n8 le va inr2d8i imp2rtziuirea k8lt8-l8i Dzeesk8, ni8 n8 va l2sa sa li se inr2d8e de ceilalti, p2na k2nd8 e8 prin o penit2n2a seri8s2 n8 se vor8 imp2ka k8 Dze8 uai 2nt2i8 ui apo8 k8 biserika, ui se vor8 2nt8rce la kallea cea dr2pt2.

10. K2 pe aceia kari dintre Rom2ni8 sa8 bisericeuti8 sa8 lai8 vor8 fi 2mbr2ziuat8 din 2ns8ffl2rea Spirit8l8i s2nt8, kredin2a ortodoss2 (kalvinesk2); ui se vor8 fi s8pp8s8 Episkop8l8i ortodoss8, n8 va 2n2erka 2n ni8 2n8 mod8 a8 t8rb8ra ui a8 s8pp2ra pe ask8ns8 sa8 2n p8blik8, ni8 n8 va inr2d8i sa se 2n2erce de ceilalti; 2i 8 va 2nt2mpina ka p2rinte k8 2sbire fr2t8sk2, / ui n8 va k28ta sa fak2 2er o 2n2r2a la pop8 2n kontra lor8, ni8 n8 va inr2d8i a se face de ceilalti.

11. K2 2n fie-kare ann8 va deskide Sinod8 general t8t8ror8 Preo8ilor8 s8pp8u8 Drer2torie8 sale cele8 episkopale, ui d8k2 s'ar 2nt2mp2la 2er 2n8 l8-k8 rre8 2n trebile religio8ni8, at8n8i va fi detori8 a kons8lta despre a2sta k8 Protopopi8 sei ui pe Reverendissim8l Domn8 Episkop8l ortodoss8 (kalvinesk8) 2n28resk8 cel de ak8m8 sa8 cel 2iitori8, ui a priimi 2ens8ra ui konsentiment8l l8i.

12. K2 pe Protopopi8 8 va alege k8 rlas8l komm8n8 al konsistori8l8i se8, ui va face sa se al8r2, ui n8 se va korr8mp8 k8 ban8 ka sa sk8t2 pe 2er 2n8l din drer2torie, ni8 n8 va inr2d8i sa se

skótz, çi dékz ver zniú dintre dínuiú se voró afla ká aó fákótó ver znoé escessó, saó ká s'aó abbatótó în ver znoé modó dela kállea cea dréptá a drerzatoriei loró, pe aceia ú va skóte din drerzatoria loró dápá formele legiú; însá va face kónoskótó acestó lókrá ui prezisóliú domnó Episkopó ortodossó; ui kare se va púré vrednikó de a ímplini drerzatoria de Protopopó, acela se va alege kó învoirea ui a Preotiloró acelaí Diecese, saó Distriktó, saó Komitató, ui mai alesó kó a prezisóliú Domnó Episkopó ortodossó, ui se va púne în lokál acelaí departátó din drerzatorie.

13. Ká în timpóal vizitáriloró generale ale bisericiloró celoró din Transilvânia kare se afla sóptó jurisdiktsínea sa, va otári kásele cele mai rrele dimprezntá kó Protopopú, iará dékz ver zna dintre púrtile vertátóre nó va voi a se málzami kó acea judekatá, atónçi va púté appella la skábnál judekátorskó din Alba-Júlia ad acelaíauú Episkopó spre a revedé kássa mai matóré, ui apoi Episkopól lózndó kó sine acela mai málti Protopopú, va desbate de noó acea kássa, ui o va otári, însá va întreba ui va konsólta ui pe námitál Domnó Episkopó ortodossó.

14. Ká nó va kónóna pe niciú znoé Unróró, ui nó va face sá se kónóne, niciú nó va despúrti pe niciú znoé, ui nó va face sá se despúrtá, niciú va baptisa pe niciú znoé kopiló de Unróró, niciú nó va íngropa

pe ničí sně mortě, ničí nř řa da altora pŕeterea de a face ayelea, afarz de sinřerřl kař, adekz dĕkz řer snřl dintre Romzni ar řea řn kazatorie řer o maiere, sař fatz sař feyiorz de Unřerř, wi ayeļa ar dori řz se křnřne de Preotř Romzneskř. Dĕkz řer snřl dintre dinwi se řa afla kz a kzkatkř ayešte kondiřni sař řn totř sař řn parte, pe atare řl řa pedefsi řntziř kř wĕse florini řnrřewti, adosa řřz kř doisprezece, iarz dĕkz řa rrewi řnr'adinsř wi a treia řřz, řl řa skřte din drerztorie.

15. Kz afarz de ayeštea, řa rřmznej řn třte wi totř dĕ řna sinřerř wi kredinřiosř nřz, řa fi binevoitoriř al binevoitorilorř nostri, wi inimikř wi reř al inimicilorř wi reilorř nostri; iarz pentř darea nřstra řea annřalz řa da řa fiskřl nřstrę pe fie-kare annř treizeř wi dřz de peř de samřř wi pŕtrę de riř, dřřz řsanta řea obserřatz pĕmz akřmř.

Dz mř wi konředemř ayeļi Stefanř Popa Simoniř, depřlinz pŕetestate de a face wi de a řmplini dreptř wi legitimř třte řele ře se řorř sokoti a se řinĕ de drerztoria řa řn biseriřile sař Dieřesele řsřř nřmite řppřse řurisdiřniř saļe, de a rřřverna biseriřile, de a otzri křsele de kazatorie, de a pedefsi rrewĕlele Preotřilorř kř řiĕtz desfrznatz, de a řmplini Drerztoria biseriřeskz, kř řnřtzatorz, kř evľavie wi kř pŕrtare křřiřsz, de a pŕriimi pĕřonele řele destořniře, wi de a depřrta pe řele nedestořniři, wi de a face třte řele ře se řinř de kiemarea

sa dărua sânta loră, numai sa nă fie kontrare în-
 vătăării Dzeuții, ui sa korresponza kă kondiți-
 nile mai săsă învurate, ui de a se bukăra de venită-
 ride sale cele legitime, adekă de acele kare le aă
 avătă din vekime predecesorii sei Episkopi biserici-
 loră rreueuți, sîrbeuți ui Romăneuți, de a lăa
 dela fie-kare Preotă săppăsă jrisdikțiunii sale kate
 ună florină pe ană, aua ũ dămă ui lăi pătērea de
 a lăa kate ună florină dela fie-kare Preotă al biseri-
 ciloră Romăneuți din mai săsă-nămitēle Komitate,
 Distrikte ui Skăne Săkăeuti ui Săseuți, ui lă
 întarimă prin această karte. Din kare kăssă vă kom-
 mândămă vōz kredinçiuiloră nostri, onorațiloră,
 maritiloră, generouiloră, nobililoră Domni, Despa-
 niloră, Viçe-Despaniloră, Jădiviloră Nobililoră, Ka-
 pitaniloră, Viçe-Kăpităniloră, Jădiviloră Reradi,
 Prefekțiloră, Provisoriloră, Kastellaniloră, prekămă
 ui generouiloră, înțelepțiloră ui çirkănspekțiloră
 Maiestri ai çetățianiloră, Jădiviloră de skăne ui de
 sată, ui çeloră alți Jărați çetățiani, din tōte Komi-
 tatele, Distriktele, Skănele Săkăeuti ui Săseuți
 mai înainte nămite, çeloră de akămă ui çeloră viitori
 kari se voră nămi dărua timpă ui kari țină lokăl
 loră, ui tătoră çeloră alți kăroră se kăvine să se
 vă kăvini atătă bisericeuți kătă ui lăiçi, la kari vă
 așunge această karte, ka sa kănōuteți ui sa priimiti
 pe prezisă Stefană Popă Simoniă dreptă Episkopă
 al nămiteloră biserici Romăneuți de rită rreçeskă,

sîrbeskă ui Romăneskă din de multe ori nămitelē Komitate, Distrikte, Skaŕne Szakœuti ui Szseuti, sãptã kondiționile komandate, aua ka sa prevereze peste bisericile sale, sa înrrijeskă pãblīce de bisericī ui sa le rãverneze, sa pãweskă legitimã în dreptoria sa, sa îndrepteze skandale, sa pedepseskă ka pedepsa kãvenita pe kãlkãtori, ui sa jãdece dãpã lege cele ce se tīnã de jãdekata sa, mi sa priimeskă venitorile legitime, adekă acelea kare le aã avãtã din v̄ekime predicesorī seī, Episkopiī bisericilorã greceuti, sîrbeuti ui Romăneuti, de aã lãatã dela fie-kare Preotã sãppisã jãrisdikțiōniī sale kate unã florinã pe annã, aua sa pãtã lãa ui el dela fie-kare Preotã al bisericilorã mai sãsã zise din nămitelē Komitate, Distrikte ui Skaŕne Szakœuti ui Szseuti. Aceastã karte a nãstrã întãritã kã sigillal nostrã astentikã akãtatã, o amã datã grãtiosã nămitãlãī Stefanã Popa Simoniã. Datã în cetatea nãstrã Albaljãia în 10 Oktomvrie annal Domnãlãī 1643.“

Dekã konsiderãmã aceastã Diplomã în genere, nã pãtemã sa ne reținemã mirarea, kãmã unã Prinçipe Kalvineskã, kare kãtãzã fãrã rãuine a se nãmi Ortodossã, iui pãte attribãi dreptal de a preskrie Dormate ui Discipline bisericuti unẽi bisericī întemeiate pe kanonele Sinodelorã univãrsale ale kreutiniilorã. Aceastã trece neste tãte marginile Despotismãlãī. Kã tãte avestea, pãntãl 1-iã, are sãī mãltãmeskã totã Romănimea, ui bine ar fi

fostă dékă acestă komandă s'ar fi dată înkai kă uése sate de anii măi înainte. — Din pântal 2-lé ui al 10-lé se înteleră kassele pentră kare măi alesă s'a depăsă Ilie Forestă din Episkopată. Póte kă a avúť lokă ui al 12-lé; dară Simonia nă e ună lăkră noă în biserikă, ea domneute de pe timpurile Apostolilor. Noi în adevră nă pŕtemă să o aprobăm, dară nă ni se pare ună temeie îndestolatoriă dinaintea unăi Domnă Kalvineskă ui kă karakteral lăi Rakoti. — Pântal al 11-lé face temeial bisericei kreutineuti de rită oriental, ui e de mirat, kă ună Prinčipe kare vrea să o dzrapine, îl întareute ui starăute pentră săstineria lăi. În respetăl ačestă, Episkopiŕmatori, din spirită de a domni absolută peste biserikă ui kleral seă, aă strikată măi mătă de kătă a pŕtată să striče ună Despotă de alta lege. În Transilvania, Romănia ui Moldăvia nă se măi țină Sinode bisericeuti. Din 4e kasse ?

Vrednikă de însemnată e restringerea Eparxieŕ 4e se face prin ačestă Diplomă. Țințările Alămorălăi, Orăutiei, Xaterălăi, Unniadoreŕ, Iliei, Krișălăi, ui trei Protopopiate din țeară Fărzarușălăi, se skotă de săpŕă jărisdikționea Episkopălăi Romăneskă, ramăindăŕi nă măi atăta dreptă asăpra loră kătă 'i se va înrădăi de kătre Episkopăl Kalvineskă. De bənză sėmă pentră kă Romăniŕ kari trekră la legea kalvineskă, fərză din ačele țințori;

ui din cauza acestora se vede că Episcopul kalvinesc al iudei a primit titlul de Episcop al Ungarilor și al Romanilor. — Dară tinuturile acestea se supuseră mai în urmă de Giorgiș II Rakoti iarăși Episcopiei Românei, precum vom vedea mai târziu. — De partea Ungariei nu se face nici o pomenire, că totuși Episcopii acolo se ordina de Mitropolitul Transilvaniei, care și avea titlul de Episcop al Marmorosului, precum se vede din Dalteria cea dată lui Parteniș Episcopului Munkachiș de totuși acest Ștefan Șimoniș. Noi o pomenim aici :

„Ștefan Șimoniș din grația lui Dzeș Arhiepiscopul Alba-Juliei, al Vadului, al Marmorosului, și al toată Transilvaniei de legea katolică și apostolică de ritul grecesc. Facem cunoscut prin aceasta tuturor celor — — — că a venit la noi reverendul Părinte Petru Parteniș, religiosul Preot din ordinea St. Basilis de ritul grecesc, că atestată de cinste și îndestulătoare din partea Reverendissimilor Episcopii, — — — — și amărită atestatele, din care amărită că numitul Părinte Parteniș s'a ales că glasul unanim că să urmeze pomenitului Reverendissimului Domn Episcopului din Munkachiș, Basilis Tarasovici, care nu de mult a venit din viață, și să se înalte în locul și scaunul lui. Noi așa dară chemând căsa mai sâșănumitului, l'amărită priimită omeneute în karitatea lui

Xristă, ui dărua ce amă învitată pe Reverendissimă Domnă Saşa Episcopul Bistrei, ui amă kiemată la Sinodă pe klerul nostru, ui amă făcută formele kare le komandă santele kanone ui santul Sinodă, amă începătă solennitatea, ui l'amă ordinată Episcopul pentru nămitul skasnă al Monkachislăi kă ceremoniile apostolice, ui i'amă dată fakultatea de a xerotoni Preoţi — — — — — Dată în Alba-Julia în anul dela facerea lămii 7159, iară dela năuterea feiōrei 1651, în monasteriul Pră-Santei Trinităţi din residinţa noastră Metropolitană.

Din această Dalterie sîntemă konstrinui să konkidemă, kă părţile Ungarei, de ōră ce nă sînt skōse espressivă prin diploma lăi Rakoti de saptă jūrisdikţiunea Mitropolitulăi Transilvănă, prekămă sînt skōse nămitelē tînătorī ale Transilvāniei, aă rāmasă saptă ačeeauī Eparchie; altminteré kămă ar fi kătezată Stefană să se năméska Episcopul al Marmorosulăi? — Vrednikă de mirare este arătarea Episcopatulăi Bistrei (de nă kămă-va al Bistriei), de kare nă se mai face altă pomenire în dokămentele istorice. Nă kămăva Episcopul Vadulăi uedea în Bistra (săă în Bistriţa)? Sperămă kă cercetările ōlteriore ne voră da deslăşiri pentru această, prekămă ui pentru mai mălte altele.

Pe timpurile acestea se vādă a fi fostă măltă Romāni kă adănkă învătătōră în Transilvānia, de ōră ce aă tradăsă Saltirea kiară din originalul Evreeskă,

kare s'a tipărită în 1651 în tipografia Romanéska
cea fondată de Rakoti,

Mitropolitul Stefană a mōrită în anul 1651. După dinsul a ōrmătă Daniel, kare nă se uitie din ce kăssă a părăsită Transilvania ūi a trekată în țeara Romanéska la anul 1656. — Totă în acestă anul se alese Saŭa Brankoviĭ ūi se întari de Principele Giorgiă II Rakoti, prekămă se vede din Diploma ōrmătore :

„Noi Giorgiă Rakoti din grația lui Dzeș Principe Transilvaniei, Domnă părților țerii Ungăreuti ūi Desfrană Săksiloră. Façemă kănoskătă prin această tătōroră țeloră ce se kăvine. Kă fiindă-ne rekomandată onorabilul Saŭa Brankoviĭ ūi Koreniĭ, de Reŭerendissimul bărbată Giorgiă Isălai Episkopul tătōroră bisericiloră ortodosse (kăŭvineuti) din Transilvania ūi Predikatoriă în Alba-Julia, despre modestia, interritatea țietii, învătătōra ūi mărțisirea religiunii lui, ūi dobândindă sōptă acestă nōme dela noi assekōranța de a i da Episkopatul bisericiloră din komitatele Albei din Transilvania, Unniđōrei, Zorinălei, Bixărălei, Zarandălei, Krasnei, Solnikălei de mizlōkă ūi țelăi interioră, Dobăcii, Klășălei, Tōrziĭ, țetății de Baltă ūi Marmărosălei, din Distriktele țetății de Piétră, Bistriței, ūi Beisășălei, ūi din tōte Skășnele Săksēuti ūi Sășēuti, între Greci, Sirbi ūi Romani : amă otărită să dămă țelăi Saŭa Brankēviĭ ūi Koreniĭ ūi să i întărimă

Episkopatul peste toate bisericile de ritul grecesc din prezisele Komitate, Distrikte și Skasne Szakseuti și Szaseuti ale Transilvaniei și ale părților Ungariei cele unite cu dinsa, între Greci, Sîrbi și Români. Așa dară dăm și konecedmă a celor Sașa Brankoviți și Koreniți deplină putere în bisericile săș diezele pomenite săprase jurisdikțiunii sale, de a săvîrși dreptă și legitimă toate cele ce se țin de dregătoria sa, de a visita bisericile și de ale răverna, de a șadeka keșele de kasatorie, de a pedepsi greșelele Preoților cu viața desfrânată, de a împlini dregătoria bisericăskă cu învățătura, cu evlavie, și cu portare kărată, de a primi persoane dostoînice, și de a depărta pe cele nedostoînice, și de a face toate cele ce se țin de kiemarea sa după usanța lor, numai să nu fie kontrare învățăturii Dzeuții, și de a se bukăra de veniturile sale cele legitime, adekă de acelea care le aș avut din vekime predecesorii săi, Episcopii bisericilor Grecilor, Sîrbilor și Romanilor, și de a lăsa darea obișnuită pe annă dela fie-kare Preot și Protopop din bisericile Rămăneuti și Greceuti din prezisele komitate, Distrikte și Skasne Szakseuti și Szaseuti: prekamă îi dăm și întărim prin această karte. Din kare kasă și komandăm și văm kredinționilor nostri, ilăstrilor, onoraților, măritilor, generonilor, Despanilor, Vice-Despanilor, Șdiciilor Nobililor; assemine Kapitanilor, Vice-Kapitanilor, Șdiciilor Rerai,

Prefekților, Provisorilor și Kastellanilor, pre-
 kșmș și înțelepților și vîrkenspekților Maiestri
 ȳetățianilor, Primarilor și Reraților, și Jădi-
 ȳilor Șkașnelor, din ȳer ȳe Komitate, Bixarș,
 Marmorosș, ȳetățî, Distrikte (maî alesș din Beis-
 uș), din Șkașnele Șkșeuti și Șșeuti maî înainte
 nșmite, ȳelorș de akșmș și ȳelorș ȳiitori kari se
 ȳorș pșne dșpș timpș saș ȳorș tîne lokșl lorș;
 și tștșrorș ȳelorș adțî kșrora se kșvine saș se ȳa
 kșvine atățș bisericșuti kștăș și laiȳî, la kari ȳa
 așșnge aȳeastș karte, ka sș kșnșuteti pe nșmitșl
 Șaȳa Brankovȳî și Koreniȳî dreptș Episkopș ad
 preziselorș bisericȳî Romșneuti, Greȳuti mi Șir-
 beuti din pșmenitele Komitate, Distrikte, și Șkaș-
 ne Șkșemti și Șșeuti, sș'łș pșiimitș, sș'łș lș-
 satș sș șmble în tôte lokșrile, sș merrș și sș se
 intorkș, ba inkș sș'î statș într'așștoriș kș tôte
 mizlșȳele, ka sș pșotș pșeȳeria pșblikș pșeste biseri-
 ȳile sale, sș le pșotș ȳisita, înrrișî și rșșverna, sș
 pșotș pșȳede legitimș în drezștoria sa, sș îndrepi-
 teze skandalele, sș pședepsșskș kș pședepsș kșȳe-
 nitș pe Pșeotșî, Protopopșî și laiȳî kari fakș
 esȳessșrî, sș'î addșkș la ordine, și sș pședepsșskș
 dșpș lege fapștele kare se ȳorș tîne de șșdekata
 sa, și sș pșiimșskș ȳenitșrile sale ȳele legitime,
 ka sș aibș de șnde sș akkopere keltșelele pșentrș
 tipșrirea kșrtșilorș în limba naționalș
 a bisericșilorș kare staș șșptș dînsșl, pșentrș țî-

nerea skólelorǎ, ui pentru onorariul nostru
kare a obiġnitǎ din ũekime a se plăti Principilorǎ
Transilvaniei, adekǎ aĉelea kare le aǎ aĉutǎ din
ũekime ȃeilaltǎ Episkopiǎ ai Grecilorǎ, Sirbilorǎ
ui Romanzilorǎ; sǎ iea dela fiekare Preotǎ ui Pro-
topopǎ ai bisericilorǎ pomenite din mai ĩnainte
nǎmitete Komitate, Distrikte ui Skaĉne Sǎkĉeuti
ui Sǎseuti. Spre a kǎrora memorie ui ĩntǎrire
ũeĉinikǎ amǎ otǎritǎ sǎ dǎmǎ rraĉiosǎ pomenitǎlǎi
Saĉa Brankoviĉi ui Koreniĉi aĉeastǎ karte a nǔ-
stra ĩntǎritǎ kǎ sigillǎl nostru ȃel akǎtatǎ ui
astentikǎ. Datǎ ĩn Kastellǎl nostru Klǎuĉ-Monaste-
riǎ ĩn 28 ale lǎnii lǎi Dekemĉrie annǎl Dom-
nǎlǎi 1656.

Giorgiǎ Rakoti m. p. (L. S.)“

Din aĉeastǎ Diploma ũedemǎ: 1) kǎ Mitropo-
litǎl Romaneskǎ a redobǎnditǎ dreptǎl peste bise-
ricile din Transilvania ui din pǎrtila țerei Ungrǎ-
reuti kare le lǎsaserǎ Kalĉiniǎ sǎptǎ Giorgiǎ I Ra-
koti. Nǎmai de bisericile Fǎrǎrauǎlǎi nǎ se face
niĉi o pomenire, darǎ niĉi nǎ se skotǎ espressivǎ
de sǎspǎ ĉurisdiĉtiunea Mitropolitǎlǎi, kǎmǎ s'a
ĉǎkǎtǎ ĩn Diploma lǎi Rakoti I; pǔte kǎ nǎmai
din neĉǎrǎre de sǎmǎ, s'aǎ trekǎtǎ kǎ ũederea.
2) Bedemǎ stǎrǎința Principilorǎ pentru tipǎrirea
kǎrtilorǎ Romaneuti ui pentru ĩntemeierea skǔle-
lorǎ. Skopǎl e totǎ kǎ sǎ addǎkǎ pe Romani la
Kalĉinismǎ, darǎ prodǎĉe alte frǎkte formǔse. —

Epoca Rakotilorǎ din Transilvania, a lui Mateiaș Bassarabă din România și a lui Basilius Lăpuș din Moldavia, sînt vrednice de însemnatǎ pentru literatura Românească. Scrierile Basilius Lăpuș se tipăresc Prăvălia împăratărească în Ieșuri 1640. Scrierile Mateiaș Bassarabă se tipăresc între altele cărți, Prăvălia cea mare, în Tîrroviute 1652; Sinodul bisericii Românești din Transilvania, anul 1675, oprit de a se mai ține ofițele bisericești în limba slovană, și comandă cea Românească.

Sava II este unul dintre Mitropolitii cei rari, și care merită de a fi numărați între Sfinți. El nu crăta nici un mizloc de a ridica biserica Românească și de a surora starea Preoților. Prin nebaniiile lui Rakoti II, — care făcuse silit în 1657, a se lăpăda de Domnia Transilvaniei, și apoi înverca a doua oară a se face Domnș prin puterea armelor, — se adăseră Turcii și Tătarii (însoții de Radu Mixnea Principele României și de Georgiu Fika Principele Moldaviei) în țară în contra lui, și într-o ajătorie lui Akatiș Barsan. Acheștia pustiiră (1658) țara cu foc și cu sabie, strikară cetatea Alba-Julia, și cu dînsa dimpreună și rezidența Metropolitană. Sava mănăstire pe nenorocii cu vorba și cu fapta. Prin neobositele sale străvinte dobândi dela noș Principe Akatiș Barsan, unș privilegii (1659), prin care Preoții Români se scutesc de toate dăzile. —

Rakoti nu se liniuți, și căsă în anul 1660, o altă încercare a Turcilor, cari prădara țeara și mai înfricoșată; 4000 de Transilvani prinși, și totuși atâtea capete tăiate se dăseră de așcutia la Adrianopol. — În sfârșit Rakoti mori rănit în 1660; Barsana se omori de Ioane Kemeni în 1661, Kemeni se omori în țara de kaii Turcilor în 1662; și Mixail I Apafi rămase Domn, cel mai mare vrăzmaș al religiei Românești. — Sava căsă și toate acestea să imblânzească pe tiranș, și dobandi dela dînsul un privilegiu (1663), prin care se scutesc Preoții Români de a plăti diuima din vinșri; și în anul 1673, altă, prin care se scutesc de diuima din toate averile lor. Pentru restaurarea rezidenței Mitropolitane celei strikate de Tătari, plecă Sava în Răssia și adună bani dela kredinșii. Dară din căsă zelului seș și religioș șiu făcă mari inimișii pe Kalvini și mai virtuoș pe Episcopul loră Mixail Tofeo, care porni intrigi asupra lui Sava. Principele Apafi comandă în anul 1680 să se adune Sinodș, pentru pirile făcute de Kalvini asupra Mitropolitului Româș. Predicatorul Kalvinș Ioane Vereumarti ține prewedintă în fruntea mesei. Sava se adăse înainte, și Episcopul Kalvinș călăcă la mizlokș și akkășatoriș. Sinodul și komandatș și amenințatș de Kalvini află vinșvatș pe Mitropolitul, și dășă stăruințele akkăș-

toriloră îl depuse din drezatoria Episkopała, Principele Apafi lă arunca în prinsore în kastelul seă din Blauă.

Totă într'aceł annă s'a alesă Mitropolită de Sinodă Iosifă Ieromonaxă, ui s'a trimisă în țeara Romaneskă ka sa se xirotoniseskă. Noī pñemă aiă din kariositate aktă de xirotonie prekămă s'a aflată în kondika de xirotoniă din Bskreuti:

De vreme ce presvanta Mitropolie a Belradăi (Alba-Julia) din țeara Ardălași aă rzasă far de pistoriă, cel mai de nainte Mitropolită Sașa skotându-se din skasn de cel ce domneute akolo Kraiă Ardălași, impresna kă totă svătă țarii ui aBCProtopopiloră besericiă noastre kariă santă akolo, pentră ale lui năpzuți, de karele svătă ka niute oameni slobozi l'aă jdekată akolo, nepoxindă jdekata de aiăre, ui alerandă de akolo Kraiă kă tot svătă țarii, ui kă voia Protopopiloră ui kreutiniiloră pravoslavniă kariă santă akolo dăkitori, pre Kir Iosif Ieromonaxă, a fi Mitropolită în skasnă ačesta ce este mai sas zis: martărisit a fi omă kă kredința kărată ui kă vieță safleteskă, l'aă trimis aiă la noi sa se xirotoniseskă dăpă olége, viindă lanră dînsă martări trimeuă din pravoslavniă Protopopiă doī. Devi Măria sa prelăminată ui bñsă kreutin Domnă nostră Iw Șerban Voevodă impresna kă tot svătă Măriă sale ui

kø noi den presnã, aș sokolitã sã se xirotonis-
sãskã acest Kir Iosif Ieromonaxã, dõpã kãm
l'aș alesã țara de akolo, ka sã nã rãmãie avel
skaøn vãdõvãș uii krewitiniã de akolo fãrã Pãsto-
riã : nepõtãndõ vcl mãi de nainte sã'uã dobãn-
dãskã skaønã, adekã Mitropolitã Sãvã, pentrã nen-
mãratele obiçieiriã uii tokmãle vcl are respõblikã
țãriã Ardãlãlãi. Pentrã avelã s'aș uii skris avel
lõkrã în kondikã țãriã ka sã se utie, uii s'aș
iskãlit mãi jõsõ impresnã kø noi uii altã frãți
Arxierei kariã s'aș aflatã aivã, pis : mestã Avrõst
23. dni, lãt 7188.

† Vlãdika Teodosie.

† — — — Νεόφυτος, arh. Cluj.

† Ὁ πρῶτον λαοδαμονίας Ἰωάνναφ.

Iosif kø mila lãi Dõmnezeã rãndõitõ sõpt avelã
svãntã Mitropolieã Ardãlãlãi kø rãrã meã fãrã-
dõeskõ. (Urmãzã : Krezã întrã snã Dãc etc., apoi :)
Dõpã avelãstã sãferiã uii priimeskã uii vclã uapte
svãntã sãboarã, etc. Si iar ãnkã mãi mãrtõriseskõ
sã pãzeskõ uii pãveã besericiã : uii întrã toatã
vrẽmeã vietã meã sã nã rãndeskõ asõpãrã eã nis-
kãrã lõkrãriã în potrivã nãiã ãntõn kir. Vcl kø totãl
sã õrmezõ uii sã mã pãlekõ ãnvãtãtorilor vclõr bõ-
ne, avelã presvãntãlãi miãș stãpãn uii birõitoriã a
toatã țãrã Unrõvãlaxiei Kir Teodosie, etc."

Din avelãstã aktã se vclã kã Mitropoliã Trãn-
silvãniei se xirotonisã de Mitropoliã țãriã Romã-

neutî, kari se sokotia dreptă Essarxî ai Episkopiiloră din terile sârpeşe korónii Ugrariei, uii de aceea se nămia uii Mitropolitî ai Ungrovlaxiei.

Dară sã ne întorcemã iarzui la Saşa. Acesta se afla totă în prinsóre, uii sãfferia batzã uii cele mai rrozãve kinãri din partea tirannãsi Apafi. Se vede kã amicii uii partisanii lãi se adressaserã kãtre Principele terii Romãneutî, Serbanş Kantakuzins, pentrã liberarea uii restitãirea lãi, uii kã Serbanş skrisese lãi Konstatinş Brankoveanş Plenipotentiarisã seã la Konstantinopoli, kã acesta sã mizloveskã la Kãratorii Transilvanii kari se afla la Pórtã, sã lã restabiléskã pe skãsnãl Mitropolitãnş; prekãmş martõriseute ayeastã skrisóre :

„Illãstrissimãl Domnş Konstantinş Brankoveanş plenipotentiarisã înãltãtãlãi Principe al terii Romãneutî Serbanş Kantakuzins, a cerõtş dela noi, kã religionea lorş sã aibã essercitiş liberş dõrpã ssanta uelorş batranii, uii înteleptãl Domnş Mitropolitãl Saşa, kãre s'a inkisş fãrã vinã de rãvernãl de akãmş uelş tiranikş al lãi Apafi, sã se restabiléskã în drezãtoria sa cea de mai înainte uii sã i se redinterréze çinstea prostiãitã. Si fiindş kã çererea lãi e kvãinçiosã, noi i'amş datş assentimentãl nostrõ; de óra çe pãstoria lãi Dzeş este de a domni peste sãfflete, uii n'a înrãditş ómenilorş de a o împedeka uii de a i lãkra în kontrã. Çine pôte kãlka peste marginile pãrintilorş? Fõria

tiranikă țerbură religioasă, mintea sântoasă le redinterréază. Aua dară noi săplînsemnații Kșatorî ai pauii pșbliche ui ai skșmpei nșstre patrie Tranlilvāniei, facemș kșnoskștș țătșrorș țelșrș țe se kșvine, kș dēkș țomș ațunge kș ațșstoriāl lși Dzeș doritșl skșpș, țomș face kș religioșnea ortodossă, de kșmmșnș Romșnēskă, sș se restabilēskă înaintea Prințipatșlși în țekeă sã libertate kș țereșmoniele țele obișnșite din țekime, kș esserșitiāl liberș dșpș kanōnele patriei, ui kș tōte țele opprite în kontra țointei lorș, ui ne țomș strădși sș restabilimș pe Mitropolitșl Sãva kș tōtș ținsteă ui astorităea în dzerștoria sã de mai înainte, ui ũ țomș protekta pe ei în kontra țătșrorș assșpșritșrșlșrș atștș în religioșne, kșțș ui în liberșl esserșitiș ui țereșmoniș. Și spre observărea ațșstora ne îndetșrșmș pe sãntă kredintă kreștintă prin ațșeastă kșarte întșrită kș sigillșl nostrș țel obișnșitș ui kș sșbskșrișșioșnea nșstră. Datș în Konstantinopolș în 21 Avgșstș, annșl 1681." *Acta et diplomata* Ladislăș Ćiaki (L. S.) *Acta et diplomata* Kristoforș Pasko (L. S.)

Dară ațșeuti Kșatorî nș pșțșră sș rșstōrne pe Apafi ui rșșvernșl lși țel tiranikș. — Mitropolitșl sșfferi kinsș nesșșe, din Blăuș fș dșșș la Vintș, ui akōlo în biserikă înaintea pșblikșlși fș desbrăkatș de vestmintele Arșiereuti în formă de despreotșre, dșpș ațșeă fș iarșui arșnkățș în prin-

sore, de unde se skotea în tôte Vinerile uii se bâtea kã toiege pînã la mörte. Aua se sfirui acestã martirã al kredintei Romãneuti!

Mitropolitul Iosifã inkã mæri în anul 1682, uii în lokãl lui se xirotonisi Ioasafã, (1 Aprile 1682). Darã niçi acesta nã pãstori mãltã, çi mãrindã fakã lokã lui Sava III (1684 ?), uii acesta lui Barlamã (1687 ?), dãpã kare armã Teofilã în 18 Septemvrie 1693, pãrkãmã märtãriseskã aktele lorã de xirotonie din Bakoreuti.

Aueastã repede mãtare de uese Mitropoliti in treispãzece anni, nã dã o vie dovãdzã despre nesekãranãã vietii lorã sãptã inflãmããã Kalvinã. Akãmã se skitubã suena.

X.

Mixail I Arafã mãrise în 13 Aprile 1690, lãsãndã pe fiul seã Mixail II Arafã, abia în virstã de 14 anni, sãptã epitropia Imperatoriului Leopoldã. Mixail II se lãpãdzã de Principatã în anul 1696, uii lãã dede lui Leopoldã uii armãtorilorã lui în Imperiã. De aichi încere a se skimba sörtea Romãnilorã în tôte respektele, darã mãi alesã în uelã ekklesiastikã. Mitropolitul Teofilã indemnãtã de Primãtele Unrãriei, Leopoldã Kollonich, uii de Agentele lui, Jesuitul Pãslã Barani, otãri sã se snãskã kã biserika Romanã (apãsanã) kã kã modãl acesta sã îndrepteze starea klerãlui uii a poplãlui Romãnã uelãlã apãsatã uii lipsitã de tôte dreptã-

rite, uii s'au pona într'o kategorie ka Katolicii de saptă korona Unariei kare akimă a venită ka to-
tal saptă Austria. Aua dară adona ună Sinodă ge-
neral în luna lui Fevruariș 1697, în Alba-Julia,
în kare se făkora desbaterile armatore

Sedința întâie.

Mitropolitul referente pe larră persekționile
bisericii Româneuți saptă Domnii Kalvini, kamă
s'aș silită Ereticii prin artile loră ka sa infekteze
religiunea bisericii Româneuți ka erezia loră cea
pestifera, nămera kartile cele pline de erezii
tipzrite în limba Româneșka ka skopă ka sa traga
pe nesimtite pe Romani în partea loră; apoi kamă
s'a kommandată uii s'a impăsă klerului Româneș
ka sa pablice în biserici uii sa învete poplul,
ka ikonele sint nămai niute ornamente ale biseri-
ciloră uii ale kaseiloră, uii ka omenii nă sint
detori a observa așonă Merkorea uii Vinerea uii
celelalte așonri ale annăi, ba s'a kommandată
Romaniiloră sa mănche karne Merkorea uii Vine-
rea, uii pentră ayeasta s'aș ordinată visitatori
eretici kari sa intre în kasele tataroră Romaniiloră
uii sa visiteze deka ei ruteskă bokate ka karne
în zilele opprite de biserikă, din kare kase Ro-
manii ferbea makră într'ună vasă kare lă askondea
kandă intra visitatorii, uii în altă karne, kare li lă
arata loră. Apoi arata ka kate amenintări, lingr-

uirii ui maiestrii se silia ka sa indoka pe Romani sa imbratiueze snirea k8 dormatele vele perverse ale eresiei lor8, ui de aceea da prerogative mai mari Preotilor8 Romani ui altor8 omeni kari imbratiua ui kasta sa pona in l8krare avea invetatar2; dsp'aceea preferia pe Predikatori8 eretici Episkopilor8 Romani, ui Episkopul8i Kalvinesk8 ii da putere suprem2 peste Mitropolitul ui Klerul Roman8, ui ka n8i o ordine ui nici o dispasariune a Mitropolitul8i n8 avea putere ui tzie inainte de ce se aproba ui se intaria de Episkopul8 Kalvinesk8 ka de sn8 orakl8; ui in kate alte moduri se kinbia ui se kasnia Romani8i cei tari in kredinta, mai ales8 persoanele bisericuuti, ba inka se ui batea, prekam8 s'a intimplat8 k8 Mitropolitul Sava II. (Acesta uezind8 o data la masa Principei8 Apafi in Blau8, Kalvini8 ka sa l8 prot2 akk8sa ui kasni, a8 komparat8 pe o femeie prostituat2, ka sa adok2 sn8 katell8 infuziat8 in lok8 de sn8 kopill8 aprupe de morte, sa l8 baptez8; Mitropolitul simtind8 inueltzariunea lor8, se skol2 de pe skaon8, se d8se la femeie, ui desfk8 skatecele, v2z8 katellul ui se intorse la masa ui tzie o ridike din kare manka el; (kaci era Vineri), ui o dede kanelul8, kanele o miro82 ui n8 vr8 sa o manche, Mitropolitul l82 o bakatz de karne din blidul din kare manka Principele ui sektari8 sei, ui o dede kanelul8 kare o imboka k8 profit2; atsn8i Mitro-

politici raspunse: Dece ar fi de legea mea, ar manka din bokatele mele, mi eă l'auă baptea; dar fiindă ka nă face ayeasta, nă e de legea mea, sz'lă baptea aua darz ayeia kă kari dinpresna manka totă ayeleauă bokate, ka se nămerz kă dreptăl între ai loră. Prinçipele lăzndă kăssa din aye-
 stea, kommandz sa batz kă toiege pe Mitropo-
 lită, dăp'ayea lă dede sz'lă despretăskz în tir-
 rolă Vinti, mi'lă fzkă sz'lă batz în cel mai krăn-
 tă modă, pînz u' a dată sãffletă). Darz înrevia
 mi pe celalaltă Kleră kă sarçeni, servite, zile
 de klakz, tribate, vămă mi alte rrestatı ka pe niute
 terani omagi. Iarz akamă de kandă a plakătă pré-
 bənolă Dzeă sa restităskz ayeasta tearz a Tran-
 silvaniei rōvernolăi. Ayrōstissimei kase Austriaye,
 domitoră sei proprii mi ereditari, a înçetătă per-
 sekatiunea bisericii Romane în cea mai mare parte,
 mi nă se mai çere nimika spre paçea doritz,
 de kătă sa se trakteze mi sa se konsalteze despre
 snirea kredintei kă biserika Romano - Katolika,
 dăpza dorinta cea rraçiosz a Ayrōstissimei Imp-
 ratoriă Leopoldă çe domneute feriche. Si kă mai
 mälte altele assemine îndemnă Mitropolită pe
 Kleră, espăse starea de mai înainte a bisericii,
 mi arătz folosul mi binele kare ar rezulta din
 snirea offeritz de Imperatoriă. Si kă ayeasta se
 înkeiă wedinta din ayea zi.

S e d i n t a a d ó s a .

A dósa zi s'aă adănată Mitropolitul ui veialtă din Kleră ui aă încheptă a se konsalta despre modal de a se Ńni, ui în sretie s'aă konsaltată despre Rită, ka nă kămă-va să se skimbe kă învetă Rită saă Disziplină, ui să se sôbstităeskă al bisericăi latine, apoi ka kalendarialăi vekis să nă se sôbstităeskă cel nou, ci pînă kăndă veialtă nesită de rită rrecheskă în terile kasei Austriace voră ramané în asal kalendarialăi celăi vekis, să remzie ui Ńnită. Afară de ačestea Ńnită să pôtă avé în tôte lokărilă bisericăi de rită loră, ui ka nă kămă-va, unde sint pătini Romani Ńnită ui n'aă Preotă, să fie silită a priimi misteriele dela Preotă latină, ci să pôtă kiema pe Preotă de rită loră; în jădekătă să nă părchéza dăpă dreptă kănonikă al Latiniloră, ci dăpă kănonele ui disiplină bisericăi rrecheută; la mai mătă de kătă la cele patră pante, să nă fie konstrînsă biserika Romăneskă săptă ničă Ńnă pretestă. Totă felă de dreptări ui de libertătă să se dea bisericiloră ui persóneloră bisericăută de rită rrecheskă ka ui bisericiloră ui persóneloră bisericăută de rită latină; ui Romani să se nă mai sokătăeskă de săfferită, ci ka fiă priimită ai patriei. Dăpă ce eă desbatătă bine ačestea, aă fărădăită

ka voră priimi snirea, dară sşptş ayeasta de-
kiaravise:

1. Biserika Romznezka sz tie pentru totş de
şna yeke patru pante kare koprindş şanta şnire,
iară la mai multe sz nu se konstrinza sşptş niş
şnş pretestş. Yeke patru pante kare koprindş
şnirea şint yeke şrmatşre: 1 Pontefiyeke Ro-
manş este kapşl şvazşş al tştei biserişii kreu-
tine din şme; 2. Pşnea azimă e materie des-
tşlă pentru misterişl eşxaristiei; 3. Afară de
şerş, şkaşnşl ferişitşlorş, ui de iadş, prinsş-
rea kondemnatşlorş, mai este şnuş al treilş lokş
in kare se şinş şşffletele yeke ne kşratite ui
se kşrată; 4. Spirişl şantş, a treia persşnă
in Trinitate, pşrşede dela Tatşl ui de la Fişl.

2. Dreptşl kanonikş kare se şnuşeute in
şimba Romznezka Pravilă, sz rşmşnz in pştere,
afară de yeke şe se află kontrare şantei şniri,
ui dşpş dinsa sz se pşrşeză in şadekatş.

3. Persşnele kare se află in şervitş hise-
rişeskş, Preotşii, drerştorşii biserişeutiş, prekşmş
Diakonşii, Kantorşii, Daskşliş ui Parakklesiarşii, sz
se bukşre de ayeleamş dreptşri, privilegie, şku-
tiriş mi libertatiş, de kare se bukşră Preotşii Ro-
mano-Katotiviş saş de ritşl latinş dşpş şantele
kanşne ui dşpş ştatştele Regişlorş Unrarişii.

4. Romznişii laişii şnişii kş biserika Romană,
sz se priimşska ui sz se inainteze la tşte dreră-

toriile, ca uii ómenii de celelalte națiuni uii religiunii priimate în patrie, uii filii lorș sã se priimeskã la skólele latine katolice uii la fondațiunile skolastice fãrã distingere.

5. Sã se înrijeskã pentrã subsistența kóvenitã a Mitropolitãii bisericii Române. — Kã acestea se fini uedința aceslei zile.

S e d i n t a a t r e i a .

În aceastã uedința se otãri ka aktele uedinței din ziua din órmã sã se trimitã Austriișsimãii Imperatoriș Leopoldș, uii Eminentisimãii Arxiepiscopș Primatãii Ungariei de Kolonici. Dãr'aceea se lãrã la desbatere kãsele de kasãtorie uii de jødekata. Si în fine se înceiã Sinodã.

Aktãl kare se triuise la lokãrile nãmite, se formãã kã modãl acesta:

Noi Teofilș din gratia lãi Dzeș Episcopș bisericii Romãneuti din Transilvania uii din partile Ungariei cele snite kã dinsa, uii totș. Klerãl aceleiaui bisericii, facemș kãnoskãtș prin aceasta tãtãrorș celorș ce se kãvine, ka tãindș noi Sinodș general în lãna trekãta a lãi Febrãriș în Alba-Julia, amș otãritș kã rlasș snanimș, ka voimș sã ne întórcemș în sinãl sãntei matri bisericii Romano-Katolice, uii sã ne resnimș kã dinsa,

priimindă, mărtărisindă uii kreziindă tôte ȳele ȳe priimeute, mărtăriseute uii krede aȳee. Și mai ȳirtosă mărtărisimă aȳele patră pante, în kare ne amă desbinaă pîna akamă:

1. Rekănouătemă kă Pontefiȳele Romană este kapăal ȳazătă al tôtei biseriȳii kreutine din lăme.

2. Mărtărisimă kă afară de ȳeră, skașnăl fericiiloră, uii de iadă, prinsorea kondemnațiiloră, mai este uii al treile lokă, în kare se ȳină săffletele ȳele nekărtăite înkă, uii se kărtă.

3. Kredemă kă pănea azimă este materie destă-lă pentă ȳina Domnălăi uii a misterialăi Litărgiei,

4. Kredemă kă Spirităl sântă, a treia pėrsônă în Trinitate, pėrȳede dela Tată uii dela Fiă, uii priimimă, mărtărisimă uii kredemă tôte ȳelelalte kare le priimeute, le mărtăriseute uii le krede sântă Matre biserika Romano-Katolikă.

Dară ȳeremă dela Maiestatea Imperială uii Reră ȳele șrmătore:

1. Kă Preoȳii uii Dzerătorii biseriȳewii de rităl greȳeskă, să se băkăre de totă aȳele priȳilegie uii dreptări, de kare se băkăre nă nămai Preoȳii Romano-Katolici, ȳi uii Ariani, Lăterani uii Kalȳini.

2. Kă în fie-kare sată șnde se află Preoȳă, să aibă biserika kasă paroxială, kă Preoȳă să nă fie silită a wedé in kasă saă pė lokă straină,

3. Ka Preotii sã de pinza uii sã se dispunã de Episcopu, iarã nã de Laiçii ka pinza akomã.

Noi, zikã, prensmitã Teofilã Episcopul, uii totã Klerul ceremã kã smilintã auestea defã Maiestatea Imperialã Rerã, uii ne îndetoramã la pãntele mai sãssipomenite, inaintea Pãrintelui Pãslã Barani, Paroxã bisericii Romano-Katolice din Alba-Julia. Spre a kãrãia kredintã uii întãrire amã sãskrisã kã mizã nãstrã uii amã întãritã kã sigillã nãstrã zel Episcopul uii kã al univãrsitãii Klerulãi. Datã in Alba-Julia in 21. Martiã 1697.

Teofilã Episcopul
uui totã Klerul.

Auestã lãkrãre a Klerulãi Romãneskã prodãse mari miukãri inãre Reformaãii kari kãstãrã inã totã modã uii stãvãrã kiarã uii la kãrtea imperialã ka sã o impedece. — Mitropolitul Teofilã, mãri inã lãna lãi Juliã, de bãrã sãmã nã de mãrte naturalã. — Sinodul alese pe Atanasiã kãre se xirotoni inã 22 Ianãariã 1698, inã Bãkãrewitã.

Grecii simãiserã ka Romãniã Transilvanã aã de kãgetã sã se unãska kã biserica Romana, Patriarxul Ierusalimulãi, Dositeiã, kãre se afla pe atãncã inã Bãkãrewitã kompãse unã felã de instrãkãione pãntre nosã Mitropolitã Transilvanã, inã 22 de pãnte, kãre inãcere awã :

„Dositeiã kã mila lãi Dzeã Patriarxã svãntei uii mariã cetããi Ierusalimulãi uii a toatã Palestina,

impresna kă pre-svântul Mitropolitul Unrovlaxiei, Kir Teodosie, ui kă ceî ce s'ăb aflată aiç Arxieriei. Tie svântitului Mitropolit al Ardelsului Kir Atanasie, kare akomă te ai xirotonită ui ai fostă trimisă la Epaxietă, aqeasta porăncim.

Çea neasemnată a lui Dzeș de noi isbire de oameni ui bənzate, darsitəneaș kă adevărat etc.

20. De vreme çară ce, çără fericitul Petru, între Proroci aș fostă Proroci minchinouă, ui între Apostoli aș fostă Apostoli minchinouă, sint ui între Kreutini Kreutini minchinouă, ui de nevoie șrmează kăndă vrahubi ui kăndă indoiri, kăndă la dorme ui kăndă la nrahveri, kă totă de adinsul trebșe Arxieria ta, çără kanoanele svântilor Apostoli ui ale svântelor a toată lumea șaboară. șă stringi într'ən an de doz ori șabor de aleui ui întelenti ui çinstiti Preoti, șă makar într'ən an o dată, la kare șabor, çără învățătora svantei skripteri, ui çără kanoanele svântelor șaboară, ui çără tokmirea svântilor Părinti, șă çerçetezi, șă iskodeuti, kă șă răsipeuti maxnirile ui zatiknirile, ui șă tai indoirile, ui aua șă adșu pıacea bisericii. Iară de se va timpia vre ən lăkră, adekate vre o indoire kă nevoie, kare va fi preste pötintă a Arxieriei tale ui a șaborului a o deslera, atəncea aș șna de va fi indoirea aș mälte, șă le skrii kərată ui șă le dai în utire aiçea la çel çără vreme pre-svântitul Mitropolitul Unrovlaxiei, mi svântia șă kă șaborul șăș,

ui k8 ceĩ ce s2 vor afla aiĩ svãnti Arxieriĩ, ui daskãlĩ, ui ãnteleptĩ, s2 aĩb2 a cerçeta ui a isko-di, ui d8p2 svãntele pravile s2 aĩb2 a deslera ãndoirile; ui a trimate raspõnsõrile k8rat la Arxieria ta. Iar2 de se vor vedea ãndoirile mai pe de as8p2ra ui preste alegerea Pãrintel8ĩ Ungrovlaxiei ui a s2bor8l8ĩ s28, s2 aĩbĩ a le trimate Arxieria ta la Tarirrad la prea-svãnt8l Patriarx8, ui svãntia sa k8 cel mare ui svãnt s2bor al svãntiei sale, k8 adev2rat ui f2r de z2bav2 va deslera ãndoirile, ui va trimate raspõnsõrile k8 de rrab la Arxieria ta, prin mijl8ok8l Pãrintel8ĩ Ungrovlaxiei; ui prilej8l acesta al ãnv2t2t8riĩ a se deslera ãndoirile bisericilor8 dñtr'akoavĩ, este xot2rĩre aleas2 a svãnt8l8ĩ a toat2 l8mea s2bor din Xalkidona la kanoanele l8ĩ, adek2te la al no2lea ui la al uap2te-sprezecelea, ãntre kare kanoane f2tiuat8 svãnt8l s2bor rr2ceute: K2nd se va ãntimp2la v2re o ãndoire s2 se kaste la s2bor8l Eparxiei, iar2 de n8 se va face deslerare ãndoiriĩ la s2bor8l Eparxiei, s2 se kaste la Essarx8l obl2d8irĩĩ, prek8m este spre obl2d8irea Eparxiei tale, Essarx8 Mitropolit8l Ungrovlaxiei; iar de n8 se va face deslerare niĩ la Essarx8l obl2d8irĩĩ, s2 aĩb2 a s2 deslera ãndoirile mai pe 8rma la Patriarx8l Tarirrad8l8ĩ. etc.

S'as dat8 ãn B8k8reuti, ann8l 1698, ãn l8na l8ĩ Genarie.

Δοσίθεος ἐλέω δεῖ Πατριάρχης τῆς αγίας πόλεως
Ιερουσαλήμ.

Smereniū Atanasie Episkopul țarii Ardéului.”

Atanasiū sǎbskriše ačeste pǎnte kǎ kagetǎ kǎ-
ratǎ, ui se întorse în Transilvania fǎrǎ ũer ũnǎ pla-
nǎ de a kontinua fapta predecesorului sǎu. În-
tr’acestea, kǎusa ũniriū se desbǎtea la Vienna, ũn-
de, se afla ui Arxiepiskopul Kollonici. Impera-
torial se temea în adevǎrǎ sǎ nǎ se naskǎ ũer o
miukare violențǎ în țeara cea neamzǎtǎ inkǎ. De
ačeea adresǎ în 14 Aprilie 1698, ũnǎ Dekretǎ
kǎtre Gǎvernul provincial, kǎ întelesul ũrmatoriū :

„Kare dintre Preotii Romǎni de ritul greceskǎ,
mǎrturisindǎ se va deklara kǎ va pǎzi ritul gre-
ceskǎ dǎrǎ norma celorǎ ũnițǎ kǎ Katoliciū, ui va
rekǎnǎute pe Ponteficele Romanǎ, ačela se va
bǎkǎra de privilegiele Preotilorǎ Katolici; iarǎ
kare va sokoti kǎ nǎ pǎte fǎce nǎmita mǎrtiri-
sire, sǎ se va ũni kǎ ũer ũna dintre celelalte
religiuni priimite, sǎ se va rǎmǎne în statul reli-
gionii sale în kare e akǎmǎ : se va bǎkǎra de pri-
vilegiele religionii ačeleia pentrǎ kare se va de-
klara, sǎ se va sokoti în statul ui dreptul religio-
nii în kare se afla akǎmǎ.“

Totǎ de o datǎ îndreptǎ ui Arxiepiskopul
Kollonici ũrmatoriul Manifestǎ kǎtre Gǎvernul pro-
vintial ui kǎtre Preotii Romǎneuti :

„Noi Leopoldă din grația lui Dzeș Presviteră Kardinaris al santei biserici Romane kă titlul St. Ieronimă al Mărciviloră de Kolloniă, Arxiepiscopă al Strigonialăi, Despană săpremă ui perpetă al lokălăi ui Komitatălăi avelsiauă, Pimate al Reratalăi Unrariei, Lerată năskătă, Sekretariă ui Kançellariă săpremă, Prior al ordinei St. Ioanne Ierosolimitanal, komandatoriă al Errei, Maylberrălăi, Konsiliariă intimă aktăal al Maiestății Imperiale Rerale, tătăroră lă ale karoră mănă voră așunge auestea, ui mai alesă Preoților Romani de rităl greceskă de prin Unraria, Transilvania ui părțile șnite kă dînsa, mantsire eternă în Domnă. Façemă kănoskătă prin auestea tătăroră țeloră ce se kăvine: Kă mai sșș-nămita Maiestate Imperială Rerale Leopoldă I, Imperatoriă Romaniloră părăre Așrăstă, a otărită rrațiosă ui în 23 Așrăstă 1697, ui în 14 Aprilie annăl kărratoriă: Kare dintre Preoții de rităl greceskă, mărtărisindă se șa dekiara kă șa pazi rităl greceskă dăpă norma țeloră șniți kă Katoliciă, ui șa rekănouite pe Ponteficele Romană, voră trebăi să se bčkăre de totă ațele dreptări, privilegie, șkătiri ui libertăți, de kare se bčkărză Preoții Romano-Katoliciă săă de rităl latină dăpă santele Kanone ui dăpă statătele Regiloră Unrariei. Noi întelerandă ațeastă rezoluțiane rrațiosă a Maistății sale (afară de ațeea kă ne amă implătă de bčkărie, pęntră kă așzimă

ui vedemș ka vi se deskide kallea pe kșre pș-
 teti șa ŷa întorçeti în strabșnșl sinș al bisericii
 Romano-Katolice, ui la șnirea mantștore), amș
 sokotitș a fi detoria ui rrija nștrș cea pșstorș-
 kș, kare o avemș ka Primate al Unrariș ui Le-
 ratș naskștș, în tștș Unraria ui în țerile ui pro-
 vintele șnite kș dınșa, prekșmș ui din pșterea
 astorității nștre, ka Arxiepiskopș al bisericii
 Mitropolitane din Strironiș, kare ni s'a datș nșz
 prin șnș privilegiș șpetial dela șantșl skașnș Apo-
 stolikș, șa ŷa offerimș favșrea nștrș ui pro-
 tekșionea șpetialș în tște, ŷșz çelșrș çe ŷa în-
 tșrçeti ui çelșrș çe ŷa țeti întorçe la șnirea
 kș biserika Romano-Katolikș. Si ŷomș face așeasta
 kș atșta ma ŷirtosș kș kștș ŷoi țeti fi mai fer-
 bintș în mșrtșrisirea ui tinerea zisei șnriș, înțatșn-
 dș, mșrtșrisindș ui kreșindș în partikșlariș ui în
 pșblikș tște çele çe înțatș, mșrtșriseute ui kre-
 de șanta Matre biserika Romano-Katolikș, mai
 alesș așele patrș pșnte în kare se pșrea kș aț
 fostș desbinaț pın'akșmș, adekș: 1. Kș Pontefi-
 çele Romanș este kapș șnișersal al tștei bisericii
 din lșme; 2. kș pșnea azimș este destșlș mate-
 rie pentrș lșarea çinei Domnșlș, șaș a misterio-
 lș Eșxaristiei; 3. kș afara de çerș, skașnșl fe-
 riçitilorș, ui de iadș, pșnsșrea kondemnațilorș,
 mai este șnș al treilș lokș în kare se ținș mi se
 kșratș șffletele morțilorș çele nekșratșite inkș;

4. ká Spiritál sántǎ, a treia persóná in Trinitate, pǎrvede dela Tatál ui dela Fiiál. Ši déká veťi fake ayeasta, atǎnvi veťi pǎté spǎra ui dela Dzeš dátǎtorial tǎtǎrǎř bǎnǎrilorš, inflǎința rǎtiei sale în ayeastá viétá, ui binezičere mai kopiósá, în čele tempǎrale, iará în viitoriš fericitatea eterná, ui totš de odatá din favórea spǎcialá a Ađrǎstissimálǎi Imperatoriš ui din plinimea protestáti Rerale, atǎtš persónele vóstre kǎtš ui biseričile ui čelelalte če se ținš de dínsele, vǎ veťi bǎkǎra de skǎtirea ui libertatea de kare se bǎkǎrǎ în faptá biseričile, persónele ui lǎkrǎřile biseričeuťi de ritál latinš, din kómmǎndál sǎntelóř Kǎnóne. Iará čine vǎ kǎteza kǎ temeritate a despreťsi ayeastš dekretš al Maiestǎti sale Ađrǎstissime, saš vǎ kǎteza, sǎptš ver šnš pretestš saš sǎptš mantǎllál šsantei pretinse mai înainte de a se šni, a se oppǎne apriatš saš pe askǎnsš ayeštei predekiarate libertǎti biseričeuťi a šnitilorš de ritál rǎčeskš, se vǎ pedepsi atǎtš de řǎdeviš forǎlǎi biseričeskš ui čivil, kǎtš ui de Ađrǎstissimál Imperatoriš, déká vǎ čere trebǎința, kǎ ayeleavǎ pedepse, kǎ kare se pedepseskš đǎřǎ lege ui šsantá čei če kǎlka liberatea biseričeská a kredinčiomilorš de ritál latinš. Ši afará de ayeštea în liberatea ayeasta biseričeričeská, toťi Domniš, řǎřvernál Reral, Mǎnǎtiš, Desřaniš ui Viče-Desřaniš Komitatełǎřš, řǎdičii Nobililorš, Kǎřita-

bantiei, Stiriei, Karintiei, Karnioliei, Markesă Moraviei, Duce Luxemburgului, Silesiei de sus și de jos, Virtembergei și Tecei, Prințipe Săveiei, Comitate Absburgului, Tirolului, Kiburgului, Goritei etc. etc. Facemă cunoșcută prin această tătătoră celoră ce se căvine, ka libertatea bisericăskă, de kare se băkăz bisericile și persoanele bisericăști și lucrările lor, după dreptul dzeeskă și omeneskă mai alesă în Reratul nostru Apostolikă din Ungharia și din țările și provinciile șnite kă dinsa, fiindă întărită prin rrațiōsele privilegii ale fericitiloră Regi predecesoriloră noștri de bună memorie, și prin konstitūiōnile Reratului, și kăviindōse ka să se ție și să se apărere de Maiestatea noastră Imperială Rerală (de oră ce avemă prerogativă specială de Rege Apostolikă între Regii Kreutini), ni s'a părută dreptă, ka așeia pe kari i a șnită așeeamă kredință și karitate în așeeamă șnitate a St. bisericăi Katolice, și pe kari ũ ține ka pe niute fiș askăltătorī în totă așelamă șinș al St. Matri, și ũ vīvifikă șăptă așelamă kapăș ka membre ale așelamăi korpăș, și ũ face kapabili de așeeamă favōre Dzeeskă și omeneskă, așeia zikă, să nă fie lipsitī de dreptul seș. Dară fiindă kă ni s'a făkută kănoșkută kă totă sekăranță, ka nașionea Romaniloră, Greciloră și Rășniaviloră, kare pin'akamă a fostă întinată kă șxismă, a încerpătă prin înșăflarea lui Dzeș a se întōrce la șnirea și în

sinele santei bisericii Romane in diverse parti ale Reratelor si in Transilvania si in partile unite cu dinsa, si a primi, a marturisii si a krede tote cele ce priimeute, marturiseute si krede santa Matre biserika Romano-Katolika, si mai virtosii acele patru puncte ia care se desbinaseru pin'akom: 1. Cu Ponteficele Roman si capul univarsal totei bisericii Kevutine din lume; 2. cu punea azimta e destula materie pentru cina Damnatii sa misterial Eucharistiei; 3. cu afara de cer, skavnul fericitilor, si de iad, prinsorea kondemnatilor, mai este un al teile lok in care se tin si se karata soffletele cele inca nekurate; 4. cu Spiritul sant, a treia persona in Trinitate, porcede dela Tatla si dela Fiul. Noi avia daru voind sa raspundem dretoriei celei zelose a unii Rege Apostolik, dekiarom din plinimea autoritatii nostre Rerale, cu bisericile, personele bisericesti si lkrurile Unitilor de ritul Grecesc din prezisele Rerate al Ungariei, Kroatiei si Sklavonie, prekum si din Transilvania si din partile unite cu dinsa, sa se bakore kiar de aceea si libertate bisericaska de care se bakora in fapt bisericile, personele bisericesti si lkrurile kredinciuilor de ritul Latin, daru cummandul santelor kanone, si daru konsentimental, indalginta si privilegiele Principilor pamintesti. Si in respectul acesta kommandum severu sputu amenintarea

măniei noastre Regale, ca dela publicarea acestei cărți, nimine, fie de ce stare, autoritate, demnitate, prerogativă și putință, să nu căteze o se opoșne predeklaratei libertăți bisericești a uniților de ritul Grecesc săș apropiat săș pe askonsă, săș săptă veri onă pretestă, săș săptă mantelul usantei pretinse mai înainte de a se uni, nici să nu căteze a trakta pe Preoții uniți cu biserica Romană, ca pe omagi, a i konstringe la klakă, la lăkrări și la fapte omagiale, kiarș nici săptă nămele de onorariș, săș a i prinde, săș a i persekuta pentru nămita unire, săș a i skóte din lokș, din benefită săș din paroxie, kiarș săptă a cele pedepse din partea forșăi bisericeșkă și civilă, ba și din a Maiestății noastre cândă va cere trebăinta, cu kare se pedepseskă după lege ce i ce kalkă libertatea bisericeșkă a kredinșionilor de ritul Latinș. Și a ceasta kommandămă tuturor kredinșionilor nostri, Prelaților, Marnăților, Nobililor, Jădărilor și Jăstăiarilor forșăi bisericeșkă și civilă, și tuturor ordinelor din prezisele Regate și din Transilvania, și celorș alți săpșșuși ai nostri la kare vorș așunge a ceșta, celorș de akomș și celorș viitorı, mai alesă Generarilorș, Lokătiitorilorș, și celorș alți offițiarı din veri ce lokșri, ca deka mai desă nămitii Uniți de ritul greceskă se vorș plange la voi kă s'aș săpșșarats în predeklarata lorș libertate, și vorș cere aștorisă voștră, să le sta i intr'aștorisă și s'a i săpșșarati și

să-i protegeți în kontra veri kərorə kəlkətorī aī auestăi privilegī. Și voi-mă ui kommandămă ka tôte uele mai səsă zise, ui dərpa dīnsele auea-sta Diploma Imperială ui Rerală, ui auestă Mandată al nostrə să se pəbliue de Despanī, Viue-Despanī, Jədiuī Nobililoră, în tôte Komitatele din Unraria, Kroația, Sklavonia ui din Transil-ŷania, de Kapitanii səpsemī ui de Jədiuī Reralī din Skaənele Səkəewuī ui Səsewuī unde lokəeskə Unitī de ritəl greueskə, (să se pəbliue) în adənzrile gene-rale ui în uele skaənale, ka să pōtə aŷənge la kənowntința tətəroră ueloră ue se kəvine. Dėkə din kontra vineŷa s'ar arəta kə temeritate kontrariă auestora, să ne raportatī îndatə, ka să pīstemă vinde-ka kətă mai timpōriū ui kətă mai seŷeră ŷnă rəŷatătă de înŷederată, altrəzmințe să nə kəteze a faue niuī ŷnəl dintre kredinçiuuī nostri. Afara de auestea kommandămă ka la transəmtele săŷ skrise săŷ tipə-rite ale auestei Diplome, səbskrisē kə mənə ŷer'onei pərsone kə astoritate bisericəskə săŷ ŷerənăi Notariă pəblikă, să se dea aueeauī kredința ka ui kəmă s'ar fi dată în original. Și dərpa ue se ŷa ueți, voi-mă să se dea totă dé ŷnə înapōi Arəzətorisəlăi. Prin pūterea ui mərtəria auestei karti alei nōstre întə-rite kə îndoitəl nostrə sigillă sekretă, akətătă, kə kare ne serŷimă ka Rege al Unrariēi. Dată prin mənə kredinçiosəlăi nostrə, isbitəlăi, Reŷerendissi-məlăi în Kristă Pərinte, Domnəlăi Leopoldă Presŷi-

teră Kardinariș al santei biserici Romane cu titlul S. Ieronimă al Iliricilor de Kollonič, Arxiepiscopul bisericii Metropolitane din Strironiș, Despănelăi șapremă și perpetuă al lokălei și Komitatălei avelsiauă, Primatului Ungariei, Leratului năskă, Sekretariului și Kančellariului șapremă și Konsiliarului nostru intimă, în cetatea noastră Vienna Austriei, în 16 ale lunii lui Febrărie, anul Domnului 1699, al Reratului nostru Romană XLII, al Ungariei și celelalte XLIV, iară al Boemie XLIII.

Leopoldă. Leopoldă Kardinariș de Kollonič
Arxiepiscopul Strironișului.

Komite Samșel Kalnoki.

În 20 Febrărie trimise Imperatoriul ună Dekretă de a dreptul către Guvernul provincial totă într'acelel înțelesă. Aceste Mandate și tendințe ale Imperatoriului nu potera să plăcă Reformatiloră Transilvani, kari kăsta din kontra, tôte modurile de a abate pe Romani dela șnirea cu biserika Romana, și de a'i șni mai bine cu a loră. Așuți Reformați se încerkă să împrăutie vorbe în vâlră kă Împărăția vrea să'i katolicescă cu de a silă; kătre Imperatoriul skriseră kă Romani voră mălți să se șnescă cu alte religioni, mălți să râmzie în vecea loră kredință. — Imperatoriul reskrise în 6 Augăstă 1699, kă Romaniă aș voie de a se șni cu veri kare dintre cele patru religioni priimate, saș de a râmzănă în cea professată pînă akumă, și de a se

băkora de privilegiate respective, prekămă dekia-
răse în 14 Aprilie 1698. — Romaniî sterteră ne-
mîukati în propăsăl loră de a se ōni nămaî kă
biserika Romană. — Găvernăł provincial (kompăssă
maî totă din Reformati), ordină ka sa sa nămés-
kă Kommissari dintre Katoliciî ui dintre Reformati,
kari se merră prin sate mi sa chereteze dăkă
țeranii voră sa se ōnăskă kă Katoliciî saă kă alta
dintre religiunile priimate, pretinzindă kă nămaî
klerăł a imbrătiuată ōnirea kă atata ardore. Kă
modăł ačesta vrea sa sperie pe ómeni, sa pănă
popăł în tărberare, ui apoi sa pótă întrebănta
mizlóče violente asăpra lăi, dăkă nălă va păté
faye kă vorba sa tréka la Kalvinismă.

Afara de ačesta Găvernăł provincial kompă-
se (26 Septemvrie 1699) ōrmatoriî Artikli oppres-
sivi, uiî trimise Klerăłăi Romaneskă, ka dór dóră
kă modăł ačesta ar păté să'lă maî tie săptă
jăgăł čelă vekă :

„Găvernăł Regal kă plinăł konsentimintă ui
al Katoliciiloră, a otrărită čele ōrmătore în respektăł
ōniriî Romaniloră, Alba-Julia în 26 Septemvrie 1699.

I. În Transilvania sint destăłă doi Popă Roman-
neuti kiară ui în čele maî mari sate Romanneuti
iară în čele maî mici, e destăłă ui ōnăł, pen-
tră servițial bisericeskă ; aua dară se otrăčute sa
nă tie maî măltă.

II. Episcopul s-a n-a fie iertat-a a xirotoni p-er-sone nedestoini-ye, ni-ai prin abas-a ni-ai p-er bani, -ai n-oma-i p-er atari-a s-a xirotonis-ek-a kari essa-minand-a-se se vor-a arata destoini-ai spre kiemarea biseri-ek-a. Dar-a la essamen s-a n-a fie n-oma-i Episcopul Rom-nesk-a, -ai ui Pop-i din religi-nea a-yea k-a kare se vor-a -ni, aleu-i de biserika sa-a de Episcopul a-yeleia. In-s-a ui k-a mod-ai a-yea s-a n-a im-m-ale-ek-a Pe-rii f-a-r-a de lip-se.

III. Fiind-a k-a Rom-ani n-a-a ak-a-m-a ni-ai o sk-ola in ade-va-r-a b-a-n-a, a-ua-dar-a -ine -vrea s-a se fak-a Pop-a Rom-nesk-a, s-a in-ve-te in sk-olele a-yele-i religi-ai k-a kare se vor-a -ni; alt-minter-e s-a n-a se p-ri-im-ek-a la Preot-ie.

IV. Pop-i kari n-a-a drer-ator-ie in biserika, se sokotesk-a p-er-sone libere, in-s-a dek-a n-a-a p-rop-ri-eta-tea lor-a p-er kare s-a tr-ai-ek-a f-a-r-a p-a-r-a-b-a p-rop-ri-eta-ri-ai str-ai-n-a ui a alt-ora, at-a-n-ai s-a ua-za in monasteri-a, iar-a n-a in sat-a, p-in-a kand-a li se -va afla o Paroxie.

V. In genere, fiind-a k-a ui Pop-i de -ve-le-lalte religi-ai, dek-a mai -ti-n-a p-a-m-int-ari-a fa-r-a de -ve-le -e se -ti-n-a de kasa paroxi-ala, sint det-ori a p-l-ati di-ai-m-a p-rop-ri-eta-ri-ai, de n-a k-a-m-a -va a-yea li o'-i-er-t-a de b-a-n-a -voia sa; asse-mine ui dek-a mai st-p-nesk-a -ver -ni-a lok-a sa-a -ver -e alt-a ereditate fa-r-a de -ve-le paroxi-ale, sint det-ori a p-er-ta sar-ai-nele -ve-le -ni-te k-a di-n-s-a: de a-yea ui

Popii Româneli sã aibã detorințele de mai sus, ui în respéktał diuimeii ui în respéktał celorã alte obiekte, ka ui persónele bisericuții de celelalte religiiã kã veriã kare se vorã sãni.

VI. Findã kã bãtaia niã laiivilorã nã li e iertatã, ui kã totã omãl are pedepsã ui jãdekãta sa dãrã kalitatea ui kantitatea kãlpeiã sale konformã legilorã patriei, de aãeeã Romãniã sã se sãnskã ui în respéktał jãdekãtãii persónelorã bisericuții; ui prekãmã se va sãrma la aãeeã în kontra Popilorã fãkãtorã de rele, aua sã se sãrmeze ui în kontra Popilorã Romãniã, kãmã se vede în Approbatã partea I, lit. 5, art. 5. Popii Romãniã kãri nã se vorã sãni kã niã o religie, ãi vorã rãmãnã în starea lorã de mai înainte, în respéktał aãestora sã se pãzãeskã proãessura ãea de mai înainte.

VII. Despre afãrisire ãnkã se face kãnoskãtã Episkopãlã Romãneskã, ka sã nã fakã abãsã de aãeasta niã sã lasã pe Popã sã fakã, ãi sã sãrmeze dãrã kãmã e sãntã la aãea religieã kã kare se vorã sãni. Datã în Alba-Julia din Gãvernãl Regãl al Transilvãniei.“

Îndatã ãe Metropãlitãl ãntãlese aãeste maxãmããniã ui restringerã oppressivã ale Gãvernãlãiã adãrãã pe Protopopã ui Preotã pe kãri pãtã mãi kãrãndã, formã sãã Sinodã, ui protestã kã modãl aãesta în kontra Gãvernãlãiã:

„Noi șaptesemnatii Episcopilor și Protopopii bisericii de ritul grecesc unite cu cea Romano-Katolică, facem cunoscută prin această tătătorie celor care se căvine, mai alesă Guvernului Rerale al Transilvaniei și ordinilor ațeleiamii țeri, celor de acum și celor viitori: Cu noi amă îmbrățiată liberă, de bună voie, și cu inimă kerată grațiosă Dekretă al Maiestății sale Imperiale din 14 Aprilie 1698, prekă și grațiosă Diploma a ațeleiamii Maiestății Imperiale din 16 Fevruariș anul kerrinte, assemine și celaltă noș Dekretă al ațeleiamii Maiestății Imperiale Rerale din 20 Fevruariș totă acestă ană, care s'a trimisă Guvernului Rerale. Dară, fiindă că în numele Guvernului Rerale, ni s'aș trimisă niute Artikli kari nu lovescă numă Dekretul Maiestății sale, și kalkă și prostituescă kiară și libertatea Religioni katolice și a kommembrelor ei: Noi kontrațiemă solennal tătătoră celor Artikli guverniaili, și nu priimimă și nu rekănouitemă nič și cerchetatoriă și esploratoriă, de kă și numă dela Maiestatea sa ka dela și Rege Apostolică și dela eminentissimă Kardinaris, Arxiepiscopul Strironisăi, Primatele Ungariei și Șupremă Pastoris în țerile cele șăpșese Ungariei pe kari nu numă i vomă rekănouite cu cea mai mare reverință și sinceritate, și i vomă și priimi și îmbrățiată. Protestămă peste acestea, și prin șăra-

mintol fzkajš despre ayeasta, ka nš voimš sa ne retragemš dela snirea kš biserika Romano-Katolika, niyí nš voimš sa ne snimš kš ver o Religisne kontrare yelei Romano-Katolice. Spre mai mare tãrie ui pũtere a ayeatora, amš sigillatš kš sigillat Sinodalš general, Alba-Julia în 30 Septembrie 1699.“

Noi Arxiepiskopul kš totš Sinodal Romanilorš din Transilvanra.“

Totš de o data așense ta kãrtea Imperiale ui utirea despre intrigile Reformațiilor, de a spe-ria pe poplș kã kãrtea Katolika vrea sa fakã pe Romani katolici kš de a sila. Tóte ayeatea îndemnara pe Imperatorial cel politikš sa slobóza altš Dekretš în 12 Dekembrie 1699:

„Leopoldš din grația lui Dzeš alesš Imperatoriš Romanilorš, pũrãre Așrãstš etc. etc.

Mãstrilorš, onorațiilorš, mãrșilorš, generoșilorš, înteleptilorš, virkãnspekțiilorš, kredinșionilorš, ișbițiilorš! Va adșveti aminte fãr'indoința de grațioșã nõstrã resolățisne din 14 Aprile 1698, ui de cea repetita din 6 Așrãstš 1699, prin kare amš otãritš serioș kã Romaniš sa aiba libertate denlina de a se sni kš sna dintre yeie patrș Religisni priimate în Transilvania, saș de a ramané în statol religisniš sale in kare se aflã akãmš; ui aua, ka sa se bũkãre de totš ayeleaui privilegie de kare se bũkãra Religisnea kš kare

se voră şni ei: iară akămă amă întelesă kă
 cea mai mare desplăcere kă nă nămai se lăkre-
 ză în kontra prezidloră năstre resolătiăni rraăi-
 se, çi kă niute amatori de tărbărea pacyi pū-
 bliçy kăteza a împrăutia vorbe, kă intenăiunea
 năstră ar fi kă preziiuă Romăni să se konstrî-
 ră a se şni kă religiunea Katolikă. Dreptă aceea
 vremă să vă dekiarămă prin ačestea vointă, min-
 tea ui intenăiunea năstră Imperiale, kă nămitiă
 Romăni aă deplina libertate de a se şni kă şna
 dintre cele patru Religiăni priimate în Transilva-
 nia, saă de a rămané în statul seş çel de akă-
 mă, ui de a se băkăra de privilegiele ačelei Re-
 ligiăni kă kare se voră şni, saă de ačelea kare le
 aă Romăni în statul loră çel de akămă. Şi awa
 nimene să nă kăteze a tărbăra pe Romăni saă aă
 înreăia în ačeastă libertate, saăptă pedăpsa măn-
 năstre; çi din kontra oppăitoriă să se pedăpsăskă,
 kăndă çei înreăiaă se voră plănge kă băna or-
 dine, ui să se faka dreptate ui satisfăăiune kă-
 venita çeloră saăppăraă. Kăçy vaimă kă fie-kare
 să pôtă trăi în pace în religiunea sa dăpă Di-
 ploma năstră Reraă, kămmăndăndă văz iarăui
 rraăiosă ui serioş, kă nă nămai să façetiă fără
 cea mai mikă întarziară să se publice prezisa
 năstră dekiarăăiune Reraă prin tătă Proăvintă, çi
 să ui întrebăintăă tătă diligintă spre observărea
 ačestei resolătiăni rraăiăse dată din partea năstră

prekãmă se kade konsiliariloră zelouî uii kredin-
ciouî, uii sã vã sãpponeți ei dãrã kãviintã. Da-
rã ațarã de ačestea vã confirmãmă rrația nãstrã Im-
perialã Reralã. Dată în ȳetatea nãstrã Vienna Aș-
triei în 12 Dekemvrie annãl 1699, al Reratsãlî
nostrã Romanș XLII, al Ungrariei XLIV, al Boe-
miei XLIII.

Leopoldș.

Jãlis Friderikș Komite de Bãcelle.

Dãrã mandatãl propriș al Maiest. Rer.

Ioanne Teodorș de Visenberr.“

Înr'ãčestea, Mitropolitãl Atanasîș nã înȳeta
de a kontinsa bõna întelegere kã Romaniî din Prin-
cipatele Transalpine, uii dobãndi (1700) dela Prin-
cipele Konstantinș Brankovẽanș, proprietatea Meri-
weniî pentrã Mitropolia Transilvanã, prekãmă mãr-
tãriseute șrmãtorisãl aktș:

„Ioanne Konstantinș Bassarabã din rrația lãi
Dzeș Principe uii Domnș tãteî Unrovlaxiei, daș
Santei uii Dzeșutiî Mitropoliî din Alba-Jãlia, uii
Arxiepiskopatãlî din Transilvania ȳelãi inkinatș
prẽ-Santei uii de ȳiãțã fãkãtãreî Trinitãți, a kã-
rii residintã kãzãta prin lãngimea timpãlãi, o zi-
dise din fãndamentș reposatãl în Domnãl, Prin-
cipele Ioanne Mixail, fostãl nostrã Predeȳessorisș,
prekãmă (daș) uii Reverendissimãlî Pãrinte Ata-
nasiș Mitropolitãlî, uii la totș Sinodãlî Santei
Mitropoliî, proprietatea din kãmpãl ȳe se zice al

Meriueniloră din ȝedeta Argeuă, ka totă pămîntul, kâmpul, paderile, apele ui pometa satulăi ka tôte venitorile kare sint. Din kare kassa daș Domnia mea ayeasta karte a Domniei mele ka tôte kontraktele fakte întră kâmpararea ayeștoră proprietăți, Reverendissimăi Pzrinte Atanasiă Mitropolităi Transilvaniei ui la totă Sinoda Mitropoliei, ka sa tie ui sa stăpaneska ka totă dreptul ayeasta proprietate in kâmpul ce se zice al Meriueniloră ka tôte venitorile din margine în margine. Dată în cetatea Principatului nostru Băkreuti, în 15 zile ale lăniă lăi ȝuniă, annăl Principatului Domniei mele 12, iară dela fațerea lămiă 7208, ui dela năuterea Domnului nostru ȝesu Xristu 1700.

Iw Kostantină VV.

Stefană Kantakuzină
Lorotetă.

Totă dela ayeștă Domnă kăpăta Atanasiă șnă sakosă Arxiepiskopal ka firă de așă ui o păreke de mănăuă ka mărăritare, kare se mai păstreza pîna astăzi între șkolele Episcopale în Blăuă.

Din ayeștea se vede ka șnirea înka nă se konsidera ka o faptă împlinită. Dară în tōmna annălăi 1700, se împlini în tōta forma. Mitropolitul konvoka șnă Sinodă generală de totă Protoșniă, Preoșii, Nobilii ui Bătraniă orășeloră ui sateeloră din tōta Transilvania ui părțile Ungariei cele

șnite kș dinsa. Sinodal se deskise în 4 Septemvrie 1700 în Monasterial St. Trinitați din Alba - Jălia, în kare se lăkrara țele șrmătore.

S e d i n ț a d i n 4 S e p t e m v r i e .

Mitropolitul deskide adșnarea kș șnș kșvintș despre folosul șniriș kș biserika Romană. Țea mai mare parte a Kleralș se arata appekata spre a priimi. Dintre laiciș, boiarii din ținstul Fărzarușlăș se îndșplekă fzră rrestate ; dară nș awa lesne ui lokșitorii Komitatulș Unniadórii, aș Skașnșlăș Sibiișliș ui aș Distriktulș Brașovșlăș. Kș tôte așestea, dșpră mai mșlte arșmente prodșse din partea țelorș altiș, se îndșplekă ui ei. Kș modul așesta se inkide wedintă d'ıntaiș.

S e d i n ț a d i n 5 S e p t e m v r i e .

Se desbate ka afarz de țele patruș pșnte se nș se mai priimșskă nimika ; Ritul ui Disziplină șz ramzie kșmș aș fostș pîn'akșmș, lășsandș dintr'ınsele nșmai țele țe se șvorș afla a fi kontrare kredintei Katolice. Se ordinēz ka șz șubskrie Mitropolitul , fie-kare Protopopș înaintea Șratulș seș , a doi Kommissariș Preoțiș, ui a treiș Depștațiș bștraniș din fie-kare satș, în nșmele Distriktulșiș intrerș. — Aktul se formălēz kș așeste kșvinte :

„Noi sãptinsemnatii, Episkopul, Protopopii
 ui totã Klerul bisericii Romãneutii din Transil-
 vania ui din partile unite kã dinsa, facemã kã-
 noskãtã prin aceasta tãtãrorã celorã ce se kãvi-
 ne, ui mai alesã ordinarã terii Transilvaniei:
 Kã konsiderandã nestatornicia vietii omeneutii ui
 nemãrirea sãffletãlã (de kare trebãe sã avemã cea
 mai mare rrija dintre tãte), amã inkeiatã liberii
 ui de bãna voie din indemnãl lã Dzeã, unirea
 kã biserika Romano - Katolika, ui ne dekiarãmã
 prin aceasta kommembri ai St. Matri bisericii Rõ-
 mano-Katolice, priimindã, mãrtãrisindã ui krezindã
 tãte cele çepriimeute,¹ mãrtãriseute ui krede a ceea,
 mai virtosã a celei patrã pãnte in kare ne pãreamã
 pãna akãmã a fi desbinaã, kare ni se pro-
 pãnã ui prin rratiosãl Dekretã ui prin Diplo-
 ma Maiestãtãii sale Imperiale, ui prin a Eminen-
 tissimãlã Arxiepiskopã, din kare kãssã voimã ka
 ui noi sã ne bãkãrãmã de totã a cele dreptãri ui
 privilegie de kare se bãpãrã Preotii a celeiaui
 sãnte Matri bisericii dãpã sãntele Kanone ui dãpã
 legile fostilorã Regii ai Unrãriei, awa ui noi dã-
 pã pãrenãmitãl Dekretã al Maiestãtãii sale Impe-
 riale Rerale ui al Eminentissimãlã Arxiepiskopã,
 sã ne bãkãrãmã de akãmã inainte ka kommembri
 ai a celeiaui bisericii. Inãtrã mai mare kredintã ui
 tãrie a a cestora amã inãrãitã a cestã manifestã al
 nostrã kã sãbskripiãnea mãniã nãstre, ui kã si-

giklsl szantslsl Monasteriř din Alba-Julia ui kł sigillele proprii ıssale. Alba-Julia ın 5 Septemvrie, annsl 1700.

(L. S.) Mitropolitsl Altanasił.

Protopopsl Daniel din Illia kł	20	Preoti.
Protopopsl Teodorł din Kriuř kł	20	Preoti.
Protopopsl Gavriel din Bistra kł	15	Preoti.
Protopopsl Toma din Vintı kł	24	Preoti.
Protopopsl Ioanne din Uniadorł kł	50	Preoti.
Protopopsl Giorgił din Xaterł kł	35	Preoti.
Protopopsl Nikolıl din Sassebiuř kł	35	Preoti.
Protopopsl Petrł din Daia kł	30	Preoti.
Protopopsl Vasiliř din Armenı kł	39	Preoti.
Protopopsl Sařa din Szilute kł	15	Preoti.
Protopopsl Petrł din Sibiiř kł	33	Preoti.
Protopopsl Massimł din Avririř kł	21	Preoti.
Protopopsl Stanıl din Viuti kł	46	Preoti.
Protopopsl Radıl din Berivoiř kł	56	Preoti.
Protopopsl Kristia din Xaromsek kł	13	Preoti.
Protopopsl Vasiliř din Kalbora kł	35	Preoti.
Protopopsl Idomiriř din Birriuř kł	9	Preoti.
Protopopsl Vasiliř din Brauovř kł	25	Preoti.
Protopopsl Giorgił din Oxaba kł	40	Preoti.
Protopopsl Vasiliř din Sıppadare kł	26	Preoti,
Protopopsl Ioanne din Lopandł kł	16	Preoti.
Protopopsl Kostantinł din Vidra kł	9	Preoti.
Protopopsl Petrł din Giogiř kł	27	Preoti.
Protopopsl Adamł din Orıutie kł	25	Preoti.

Protopopǎl	Ioanne din Kalinǎ	kǎ	30	Preoṭi.
Protopopǎl	Radǎl din Kolǎnǎ	kǎ	40	Preoṭi.
Protopopǎl	Kostantinǎ din Sǎkǎṭi	kǎ	28	Preoṭi.
Protopopǎl	Maxabeiǎ din Nimiṭa	kǎ	25	Preoṭi.
Protopohǎl	Ioanne din Kǎnewiṭi	kǎ	40	Preoṭi.
Protopopǎl	Mateiǎ din Lǎpǎuǎ	kǎ	27	Preoṭi.
Protopopǎl	Teodorǎ din Lemi	kǎ	56	Preoṭi.
Protopopǎl	Teodorǎ din Rǐsuorǎ	kǎ	45	Preoṭi.
Protopopǎl	Simeon din Sǎrvadǎ	kǎ	10	Preoṭi.
Protopopǎl	Andreiǎ din Simleǎ	kǎ	24	Preoṭi.
Protopopǎl	Simeon din Iliauǎ	kǎ	40	Preoṭi.
Protopopǎl	Demetriǎ din Bǎkǎs	kǎ	37	Preoṭi.
Protopopǎl	Mixaiḷ din Kolota	kǎ	30	Preoṭi.
Protopopǎl	Paskǎl din Tǎrda	kǎ	28	Preoṭi.
Protopopǎl	Ioanne din Diomalǎ	kǎ	45	Preoṭi.
Protopopǎl	Kostantinǎ din Xopǎrtǎ	kǎ	24	Preoṭi.
Protopopǎl	Ioanne din Sǎnchelǎ	kǎ	45	Preoṭi.
Protopopǎl	Ioanne din Sǎkǎllǎ	kǎ	26	Preoṭi.
Protokopǎl	Simeon din Silǎuǎ	kǎ	26	Preoṭi.
Protopopǎl	Daṭid din Noǎl	kǎ	46	Preoṭi.
Protopopǎl	Stefanǎ din Sǎnt-Mixaiǎ	kǎ	25	Preoṭi.
Protopopǎl	Visiliǎ din Sǎntǎl	kǎ	7	Preoṭi.
Protopopǎl	Ioanne din Lazarǎ	kǎ	15	Preoṭi.
Protopopǎl	Petrǎ din Alba-Iǎlia	kǎ	22	Preoṭi.
Protopopǎl	Ǧǎvriḷ din Soǎvarǎ	kǎ	40	Preoṭi.
Protopopǎl	Adamǎ din Kǎgiriǎ	kǎ	24	Preoṭi.
Protopopǎl	Ǧreroriǎ din Biṭǎ	kǎ	35	Preoṭi.

Προτοπορίι din Marmarosş.

Προτοπορίαι Ηιε din Soldobiuş kα 9 Πρεοτι̃

Προτοπορίαι Λακα din Σαλιουş kα 9 Πρεοτι̃.

Προτοπορίαι Βασιλιş din Romliuş kα 41 Πρεοτι̃.“

Αυεστα φα̃ χελ̃ μα̃ι̃ mare Sinodş ad Romznilorş din Transilvania. Αfarα de Προτοπορι̃ι̃ uι de Πρεοτι̃ φα̃ρα̃ κιεματι̃ kατε̃ trẽi Δεπστα̃τι̃ λα̃ιχι̃ din fiekare satş ; pe λανρα̃ αυευτια̃ se adαnaserα̃ mαλtime de Romanĩ din totẽ partile kã sã vαzã rezultatã α̃nirĩ, uι̃ nαmãĩ dαpα̃ χe se inkredintarã kã Ritα̃ uι̃ Disciplinã bisericeşkã vorş rαmanε̃ neskimbate kã uι̃ mãĩ inainte, se liniuтира̃ uι̃ priimirα̃ α̃nirea. Istoricii spαnş̃ kã p̃inã la 200,000 familii Romane se α̃nirã intr'αvea zi. Totş la arestã Sinodş, iñ uedintã din 14. Septemvrie, propαsẽ Mitropolitα̃ α̃rmatorelẽ p̃ontẽ disciplinẽ sprẽ priimire, karẽ noĩ le p̃αnemş̃ α̃ιχι̃ din vorbα̃ iñ vorbα̃, p̃entrẽ interestα̃ lorş̃ χel̃ istorikş̃.

„Anĩ Domnα̃leĩ 1700. Septemvrie 14.

„Intr'αveastã ṽremẽ fiindş̃ Sobor marẽ iñ Mitropoliã Βαλραδα̃leĩ (Albe-Jαliẽ) de totĩ Προτοπορι̃ι̃ τα̃ρι̃ Αrdελα̃leĩ kαρι̃̃ s̃int̃ Romanĩ;

„Noĩ Vλαdikã Αtanasiε̃ am arαtatş̃ p̃oxtã noastrã kαtrẽ sṽzntα̃ Sobor kα̃ α̃υεστα̃ Ponktα̃rĩ. Sĩ p̃orα̃nchim̃ foartẽ tarẽ iñ tot̃ lokα̃l, iñ varmerĩ, iñ skαsne, iñ partism: Προτοπορι̃ilor, Πρεοτι̃ilor, Μιρε̃nilor, kαρι̃̃ s̃int̃ Rominĩ, Γrecĩ, Sirbĩ, χẽ s̃int̃

aiçi în țara ce se kiamă Transilvanie: — Poxta Bładikzi.

1. Kănd ăa răndăi Vładika uii kă Titorii, kariii ăor fi ăerăți lănră Vładika, zi de Sobor din totii Protopopiii țareii; atăncii tot Protopopul kă 2 Preoții bătrăni să se afle la zioa cea nămită a Soborălei; uii să'i dea tot Popa de keltăială 2 dăci Protopopălei; iar kare n'are da, Protopopul imperăna kă aței doi bătrăni să'l trară; iar Protopopul să nă s'are răsi la zi, să fie lipsit de dereratorie, uii rlobit kă 66 de florinți.

2. Diaçii kariii ăor ărea să se preotăskă, înainte să mără la Protopop să'uii ăee karte, uii kă karte dela Udevarat dăxovnik; uii să ăutie Psăltirea de înteles, uii rlasările mi tôte tainele bisericii; uii rănă nă ăa fi la Mitropolie 40 de zile, rănă atăncii Vładika să nă'l preotăskă; uii popor să'i kăste Protopopul, uii să aibă a da Protopopălei o piéle de ăăpe.

3. Popii kariii ăin dintr'alte țări să nă se primăskă rănă nă ăor adăce karte dela Vładika. Au iădereă Popii kariii merr într'alte Eparçii, să nă se primăskă, rănă nă ăor aăea karte dela Protopopul kăm kă'i om bən, uii u'ăă rlatit dareă, iar kare Protopop nă ăa face aua, să aibă Vładika ad biruărei kă 24 de florinți.

4. Protopopii să nă fakă desparteniă afară în țară, săă în Eparçii, făr nămăi kănd ăa fi So-

bor mare în Bălgrad; iar kare are façe, sã fie skazet din toatã cinstea lui. Și sã dea uii auela biruar.

5. Kare Popi vor kãsnã pe kariã fãr prin-tr'alte sate, sãã poporanãl altã Popã, sãã frații, snora ka avelora sã li se ia preotia.

6. Kare Diaçi vor fi fost kãrvari, sãã fãri, sã nã se poatã preoti.

7. Kare mireni se vor dãce kã pãtere pre ka-sa Popii, sãã pre fãmeile lui, sãã pre marxa lui, fãr de uitirea Vladikã sãã a Protopopãlãi, snũ ka auela sã fie fãrã de lege, pãnzã a'ui da sãma; uii akãi va fi vina, biruarãl Soborãtãi mare, 66 de florintã.

8. Preotii kare n'ãã plãuzã sãã potkapok, sãã vor imbla la kãrãmã, sãã bẽti prin tãrr, uii nã vor imbla kã xaine lãngã, snora ka avelora sã li se ia preotia.

9. Kãnd va avelã lege sãã pãrã Popã kã sn mirãn, de va kãsta Popã pre mirãn, sã'l kãste în forãmãl lui înainteã birãlãi, sãã a Spanilor; iar kãnd va kãsta mirãnãl pre Popã, sã'l kãste înainteã Protopopãlãi în forãm, sãã la Vladika.

10. Kare Popã va mãrge pre poporãl altã Preot, sãã ñ va skãde simbria, sãã ñl va pãri la skãsnãl din afarã, auela sã sã tãnzã.

11. Satãl kare nã va ñrãdãi pre tãrkovník de skãjbele satãlãi, sãã nã va avelã tãrkovník, auela sat sã fie oprit de lege, pãnzã nã vor pãne

Krasnik, ui sa'l înrãdãiaska din toate keltãelele ui slãjbele satãlãi.

12. Kare sat nã va da Popãi de o kasã o klaie de rraș, ui o fãrdelã de oãas, ui doao zile de lãkrã, auela sat sa fie fãrã Popã, iarã Popã de'i va tiné lége sa se tãnzã.

13. Kare Popã nã va face Dãminecile, saș Sarbatorile de 3 orã slãjbe, ui Vinerile ui Merkrãile de 2 orã, ui pre pãst în toate zilele, snãl ka auela sa fie lipsit de preotie.

14. Popãi sa fakã slãjba kat vor pãté romãneute, Eãvanrelia ui pãvãstea sa întelãrã Kreuti-nã, iar kare nã va pãvesti din pãvãenie în toate Dãminecãi ui în toate Sarbãtori, auela Popã sa se rlobãska kã 12 florintã.

15. Kare oameni nã vor mérgã Dãminecile ui în Sarbãtori la biserika ui la litãrrie, ui vor fi sanãtoui ui a kasã, pre snã ka auela Popã kã birãl ui kã jãratã, întâiș sa'l birulãrãiaska 1 florint, de nã veni ui a 2 oarã, sa'l birulãrãiaska kã 3 florintã, sa nã va veni ui a 3 oarã, atãncã sa fie lãpãdat dela biserika ka sn pãrãn, kat niã la moarte niã la înrãpãrãisnea lor Popã sa nã mérrã; auiãderea ui kariã nã iaș nãforã, ui kariã nã se ispãvedãesk, ui kariã nã vor uti Tatãl nostrã, Kredãl, Porãncile, fie bãtrãn, fie tãnzã, aua sa pãtã ui auela.

16. Kariã Popã sãnt kã a 2 kasãtorie, niã în-

tr'ân kip sã nã slãjaskã litõrrie; iarã sã s'are rãsi, sã se tãnzã de tot sã fie mirãn.

17. Kare Popã va boteza fãr de mir, sã se lipsaskã de preotie.

18. Sãrbãtorile sã se tie kare sînt ãnsãmnaate la Vaslov kã slove rouiã, ui aã Polileã ui Eãvanrelii ayelea sã se tie, iar kare vor tinã intr'alt kip, sã se birulãrãsiaskã kã 12 florintã.

19. Kare Protopopiã vor face Sobor de Eparxie, ui kare Popã nã va veni la Sobor, Protoposã kã ceã doã Popã bãtrãniã ui kã soborãl sãã sãã birulãrãsiaskã kã 6 florintã, fãr nãmaã kãnd s'are ãntãmplã sã fie betegiã.

20. Kare lorodnã se va face fãrã Popã, ayelea sã nã se kãnsne pãnzã nã vor da ãn utire Protoposãã sãã Vlãdikãã.

21. Kare bamenã nã vor tinã cele 4 postãri, sã nã vor posti kãm se kade, Vinerile ui Merkãrile, ãn post de peute: ayeia sã fie lipsitã dela biserikã, pãnzã nããã vor cere ertãciãne dela Popã ui dela popor.

22. Kariã Preotã sînt adevãratã ui vor trage tabak, mãkar ãn ce felieã de kip, sã se birulãrãsiaskã kã 12 florintã.

23. Kare Popã sãã mirãn va sãdãi de sãflet sãã de lege, ayeia sã se lipsaskã de preotie, ui mirãnãl lãpãdat kã ãn pãrãn.

24. ãn kare biserikã nã va fi ikoana lãã Xs.

ui a Prévistei̯ ui a lăi̯ St. Nikolae, sã se rlo-
bėska Popa kã 12 florint̯i, ui satãl kã 24 de florint̯i.

25. La kare Popi̯ se vor rasi oda-ȳdiile bi-
sericii̯ nesprãlate, saș mai̯ skorte de rlesne, saș
potirile, ui alte rrozãve sã se biruãlãrãiaska kã
24 de florint̯i.

26. Kare Popi̯ nã vor piomeni pre înãltãtãl
iurãrat Ignati̯s, ui pre Koronatãl Kraiãl nostrã Io-
sif Leopold, ui pre Vlãdika Ardãlãlăi̯, avelora li
se va lãa darãl Preotiei̯.

27. În kare Epãrxie saș sat se vor afla oame-
ni̯ rãi, xoti̯, kãrãari̯, saș alte lãkrãri̯ fãkãnd, pre
șni̯ ka avela sã'i̯ deã în mãnile tistãrilor, sã'i̯
biruãlãrãiaska; ui pãnzã nã se vor iurãka kã
biserika, pãnzã atãnã sã nã'i̯ priimãska, ȳi sã
fie lãpãdatã.

28. În kare sat se va face Dãminevile ui
în Sãrbãtori̯ ȳokãri̯, kãm se trar pre ãlitã, saș
într'alt kip, avela sat sã se biruãlãrãiaska kã 12
florint̯i.“

Aveste 28 pãntãri̯ saș Kanone propãse Sino-
dãlăi̯ de kãtre Mitropolitãlă, se priimãrã kã dose
modifikãȳioni̯, în respãktãl pãntãlăi̯ 2 ui 4. — În
respãktãl ȳelãi̯ din șnmã, arãtã Sinodãl kã nã e
kã pãtintã ka Protopopi̯i̯ sã fãkã despãrtiri̯ nã-
mai̯ kãndã e Sinodã mare în Alba-Julia, de órã
ȳe Sinodã mare se face nãmai̯ o datã pe annã;
ui kãsse de despãrtire se întãmplã mãlte peste

annă; ui a nă se otari atari kasse de kată nă-mai o data în annă, ar pôte adăce multe perikle spiritalale ui korporale. Pentru aceea ui legile țerii, aș auzată, „ka măkară kă sint unele timpuri peste annă în kare nă e iertată a ține șadekată într'alte kasse: kă tôte auestea pentru kassele de kășatorie să nă fie niči ună timpă peste totă annă, oprită de a șadeka kassele de kășatorie.“ — Asemine în respetăl pântălei 2 - lé, arăta Sinodă kă se cere pre-măltă dela Kandidatū kari nă sint inițiatī în utiintele teologice cele adăniči, să utie Saltirea de înțelesă, de óra ce Saltirea e o karte, despre al kareī înțelesă în multe lokuri, se dispărtă pînă astăzi ui nă se învoieskă niči cei mai asketiți Teologi. Afara de aueasta, îndetoria ka Kandidatū să adăkă karte dela Spiritual pentru vrednicia sa, pôte prodăce doze fără de legi kămpite asăpra misterialei Mărtărisiri: adăkă, să kă Kandidată să nă'ui mărtăriseskă păkată săș, să kă Spirituală să spăe Episkopălei păkată mărtărisiță, ună lăkră kare nă e iertată Preotălei niči într'ună kasă. — Dreptă aceea Mitropolită îndreptă aueste doze pante, kă șmătorele kăvinte păse în șrma Kanónele citate :

„I a r a a c e s t e a a m î n r a d ū i t :

„Protoprii să fakă desparțeni kă utirea Vlădi-
„kăi. Diachi să se preotăskă kari vōră fi vrednicī
„ui învătăi.“

Dărua ce auează Mitropolitul lăcrăşile în Transilvania kă modăl ačesta, plekă la Vienna la Imperatoriul de kare fă priimită kă onórea kăvenită, uii dekorată kă lanţă de aără, kă krăce uii kă portretul Imperatoriului, prekămă martăriseute Diploma de întărire :

„Noi Leopoldă din grătia lui Dzeă alesă Imperatoriă Romaniloră părăre Aărstă, etc. etc. etc.

Făcemă kănoskătă prin ačesta tătăroră ăeloră ce se kăvine, kă noi din grăja kare o avemă pentru alegerea Păstoriloră săffleteloră kredinčioşiloră nostri săppău, konsiderăndă meritele ăele înalte uii spetiale ale kredinčioşăii nostre Atanasă Episkopă de Rităl Greşkă din Transilvania uii din părţile snite kă dinsa, prekămă uii învătătăra uii viéta lui ăea esemplăra uii plăkătă tătăroră, părătărea uii ăelelalte virtăti kă kare este înzestrătă de ăel pré-înaltă, prekămă amă întelesă din răportăl Mariloră nostri Ministri: amă otărită pe ăelăuă Episkopă kă pe o parsónă ărednikă uii meritósă uii nóă plăkătă, să'ă nămimă Episkopă načionă Romăne în Transilvania uii în părţile snite kă dinsa, Prelată uii Păstoriă săppemă al prezisăii poplə Romănă, în lokăl răposătăii ăelăi din ōrmă Episkopă Teofilă, dăruă dreptă Patronatăii nostre Reăal, kare'ă avemă uii'ă esservitămă din părărea dreptăii fostiloră Regi ai Unăriei, Preăecessoriloră nostri de ferită memorie, întră konferirea tătă-

Jorș bisericilorș ui beneficielorș din provînția noastră Transilvania ui din părțile unite kș dînsa, ui afara de ațeasta, sã' lș dekiarãmș în nãmărul Konsiliarilorș, ui sã' i dãmș ațel Episkopatș kș tôte drepturile, folósele ui veniturile în țerĩ țe modș nãmite, kare de dreptș ui din țekime se kșvinș ațelș Episkopș, ui sã' lș introducemș întrș stãpanirea Episkopatșelș prin Tesãrariatul nostrș din provînța Transilvanieș. Și pentrș izbirea nostrș țea specialã Imperialã Rerãã kare o avemș kãtre nãmítul Episkopș, pentrș onórea ui stima lșĩ ui a naționũĩ lșĩ, amș țoitș sã' lș dekorãmș ui sã' lș onorãmș kș lantș de asrș, adornatș kș krucșe ui kș portretul nostrș Imperial Rerãã, kare sã trékã la țeialțĩ Episkopũĩ șrmãtorũĩ lșĩ, însã awa kã ațela sã fie askultãtorũĩ ui kredințiosș în tôte lãkrșrile țele drepte ui permise, atãț Ponteficeș Santeĩ bisiriũĩ Romane, kãțũ ui Nóã, ui Arxiepiskopșelșĩ din Strironiș țelșĩ de akãmș ui țelorș țũitorũĩ, sã ție mãrturisirea kredinței de akãmș în țũitorũĩ ui ĩnsãũĩ Episkopșũĩ ui șrmãtorũĩ lșĩ, ba ui țotũĩ Preoțũĩ de ațelãũĩ Ritș, kari țorș țrê sã se bșkșre de Episkopatș ui de țelelalte benefițe, ui kari țorș priimi kãrțĩ de ĩnțãrire nșmaĩ dela noi, kã de la Regele Apostolikș, țe li se țor trtmite prin Kancellaria nostrã Arlikã-Transilvanã. Prin pũterea ui mãrtoria ațestei kãrțĩ din partea nostrã. Datș ĩn țetatea nostrã Vienna Aștrieș, ĩn 19 zile ale lșnũĩ

lei Martş, anul Domnului 1701, al Reratsului nostru Romanş XLV, al Ungariei XLVI, al Boemiei XLV.

Leopoldş (L. S.)

Komite Samuel Kalnoki.

Joanne Fiat. m. p.

În 20 Aprilie 1701 trimise Imperatorul unş Mandatş katre Guvernul provincial, prin kare kommandă ka Dekretul din 5 Septemvrie 1699, despre eralitatea Religionişorş primite în Transilvania (prin şrmare uii despre a Romanilorş) sa se pşse în lşkrare.

Pină kândş petrekş Mitropolitul în kallatoria sa, Reformaşii din țeară se folosira de okkasiune ka sa țarbşre bşna înțelegere între Romanii, uii isbştiră într'acestea mai virtosş în Komitatul Uniadşreii, şnde uii trekşseră mai înainte mai mşlşii Nobilii Romanii la Kalvinismş. — Mitropolitul awadară, dşpră întorşcherea sa dela Vienna, konvokă unş Sinodş în 16 Iulii 1701, în kare se otarira în respektul ačesta, čele şrmătore:

„Noi din mila lei Dzeş Atanasie Arxiepiskopş uii Mitropolitş din skaşnel Bălradşului (Albe-Juliei) uii a toată țară Ardşlşului, euteje ipročii:

„Anii Domnului 1701. Iulie 16.

„Fiind Sobor mare în Bălrad de toşii Protopopii țarei Ardşlşului, datam karteā noastră de kredințā în mână Protopopilor din Varmeria Xinidoarei lşkşitori în Xinidoară, Protopop Georrie uii

Προτοπιορ Ιοαν, υιο α' τοῦ Ποπιῦ υιο μιρένιῦ διν ἄαρ-
μερια Χινιδοαρεῖ, κερῖ ἄν λέγεα Γρεχέσκῶ υιο
Ρεμζνεσκῶ, κὸμ λέγεα ἰνῶλτῶλδῖ Ἰμπερῶτῶτ υιο ἑελε
πατρὸ ποκτὸρι, ἑε λε ἀμ ἀρῶτῶτ, σῶ νὸε λε χὸλέσκῶ,
ἑῖ νὸμαῖ πρεκὸμ ἀῦ τρῶιτ πρῶνῶ ἀκὸμα, δῶρῶ obi-
ἑέῖδ πρῶβῖλῖ Γρεἑεωῦ υιο Ρομζνεωῦ, ἀυῶ σῶ τρῶια-
κῶ υιο δε ἀιἑῖ ἰναῖντε Βῖσερῖκα Χινιδοαρεῖ υιο κῶ τοῶτε
βῖσερῖἑῖλε διν ἄαρμερια Χινιδοαρεῖ, υιο κῶ τοῦ Πρεο-
ἑῖ υιο μιρένιῦ, ἀυῶ σῶ τοκμέσκῶ κῶ τοῶτε τοκμέ-
λελε βῖσερῖἑῖ, νεαδῶρῶνδ υιο νεσκῶζῖνδ. Ἰαρ εῖ
ἰνῶ σῶ fie ἀσκῶλτῶρι δε νοῖ, πρεκὸμ ἀῦ ἀσκῶλ-
τῶτ υιο μαῖ ἰναῖντε δε Βλῶδιἑῖ, υιο δε ἑῖνε λε ἀῦ
φοσ πῶρῶτῶρι δε κῶυῖτιρῶ. Δε ἀἑεσῶτα φαἑεμ ἰνωῖτι-
ρε τῶτῶρὸρ κῶῖ se κῶἑῖνε ἀ υῖτι, υιο ὀ ἰνῶρῖμ κῶ
ἰσκῶλῖτῶριλε υιο πῶεἑἑἑλε νοῶσῶρε, δε κῶρε ἰνῶρῖμ
ἰῶκρῶλ κῶ σκῖρῖσοῶρε κῶ σῶ se κῶρέζῶ. Σκῖρῖ ἰν Βῶλ-
ρῶρῶ ἰῶλιε 18, 1701.

(L. S.) Βλῶδῖκα Ἀτῶναῖε μ. π.

(L. S.) P. Ladislaus Bárányi μ. π.

(L. S.) Franciscus Belusi

Societatis Jesu Residentiae
Albensis Superior μ. π.

(L. S.) Andreas Horváth

Residentiae Societatis Jesu
Claudiopolitanae Prior μ. π.

Πρεκὸμ ὀ φοσ ἰνῶρῶδῖτ Πῶρῖντελε
Βλῶδῖκα, ἀυῶ σῶ fie σκῖρῖ

Νοτῶρεωῦδ Βῶσιλιε Δζῖανῶλ μ. π.

Într'acestea , Făvernul provincial totuș s'okotiașă ka kalye kă p'iciorele drepturile Romanilor șe cele dobândite dela Imperatoriul, ui nă vrea șă p'ablișe rezoluționile Imperiale în favoarea lorș. Imperatoriul se v'ază în fine silituș a trimite (13 Februaris 1702) unuș Mandatuș f'olgeratoriuș în acesti termini :

„Noi Leopolduș din grația lui Dzeș aluș Imperatoriuș Romanilor p'orare Așrștș etc. etc. etc.

Măștrilorș, onorațilorș, mărițilorș etc. etc. Kă tôte ka v'ă kommandasemș serioșă inkă în 20 Aprile 1701, ka d'ekă nă v'reți șă înverkați rreștate rrațioșei nostre vointe ui înălțimea șveptrăluș astoritați nōstre Rerale, șă p'oneți în lăkrare d'apă kăv'intă ui șă p'aziți akoratuș ka șăp'ășuș kredințiuș ui f'ara v'er o împotrivire ui retragere, p'antele șe koprinsē în Mandatuș nostruș din 5 Septemvrie 1699, despre libertatea ui eralitatea șelorș patrș Religiōni p'riimate, prekămș ui șelelalte p'ante koprinsē într'insul, ui șă f'aceti șă se p'azėșkă de toti șelorș șe se kăvine: insă voi kondășuș de o șerbicie înv'ederată șpre desprețuirea astoritați nōstre Rerale, n'at'i p'ășș în lăkrare p'inz astazi niș p'antele din anul 1699, niș șelelalte rrațioșe Resoluționi ale nōstre șele mai p'e larrș esplikate ui dekiate în Mandatuș nostruș șel din șrma, niș n'at'i înrrișitș șă se p'ășă în lăkrare p'rin așeia kășora se kăvinia; ui în modul așta nă v'at'i temătuș a v'ă

faye neaskultatorĩ ui neinrijĩtorĩ. Din kare kãssã ar fi fõrte dreptã a lãa drãmõ mãi strĩnsõ ui mãi asprã în kontra despretãitorilorõ Mandatelorõ nõstre, ñnsã voindõ a kãmpãta ui ñirõrea legĩ ui ñnzãtimea sãeprãlãã astoritãã Rerale kã blãndeteã rraãiei nõstre, ñã kommandãmõ ñõã seriosõ ñnkã o datã ui deprisosõ, ka ñndatã ce ñetĩ priimi ayeasta, sã nã mãi auteptãã altõ Mandatõ ãlterior, çi fãrã ñntãrziarã ui fãrã ñer o ñmpotrĩvire, sã pãnetĩ în lãkrãre în tõte modõrile, atãã prezisele pãnte, kãã ui celelalte Resolããiõñi ale nõstre koprinse ui espresse în pãrensmitete rraãiose Dekrete ale nõstre, pãkãmõ se kãvine sãppãuilorõ kredinãioũĩ, dãrã observãntã pãrãmintãlãĩ vostrã de sãppãnerẽ etc. etc. Datõ ñn cetatea nõstrã Vienna Aestrieĩ, ñn 13 zile ale lãniũ lãĩ Febrãriõã annãã Domnãlãĩ 1702, al Rerãtãlãĩ nostrã Romanõ XLVI, al Ungarieĩ XLVII, iarã al Boemieĩ XLVI.

Leopoldõ.

Komite Sãmãel Kalnoki.

Dãrã Mandatãã propriãã al Maiest. Rer.

Joanne Fiat. m. p.

Pe lãnrã tõte ayeeste Dekrete ui Mandate Imperiale, rããvernãã ui ordinile Transilãvane utiãrã awa de bine sã ñntõrkã lãkrãrile, ka Romanũ sã rãmãie totõ ñn starea de apãrãsatã ui de despoiatã de dreptãrile pãlitice. Dãrã Dekretele Imperiale trebãia ka ñntre cele pãtrã Religioñi pãriimite, Katolika, Lã-

terana, Kalvina și Ariana, să fie o eralitate perfectă, persoanele bisericuții să se bazeze totuși de aceleași sketiri și libertăți, laici și să aibă totuși aceleași drepturi, după starea lor de Nobili, Liberi și Omagi. Românii se numera acum între Katolici, și trebuia atârș în respectul bisericuțskă katolice și în cel politik să se împartăweskă de tôte benefitele la care aș dreptă Katolici, dela Drezatoriile cele mai mari pînă la cele mai mici. Katolici ungrăi dobândiră multă prin unirea Românilor, kaci și îi îmaltiră numărul în komparație cu celelalte sekte, așa în kâtă le întrecă pe tôte, — ei cei ce sârptă Priniciul Kalvini avuseră numai două bisericuți publice în tôte țeara, și se reduseseră la un număr atârș de mic, în kâtă, mai în urmă, kândă se restabilă Episkopatul Romano-Katolice sârptă Karlă, și se întodăse în Alba-Julia Episkopatul Giorgiă Martonfi, se afla în atare lipsă de Preoți, inkâtă Protopopul Româneskă, Petru din Daia, trebuia să serveskă official cel mare în biserika Katolice. — Dară Românii se sêkotiră numai ka îmaltitori de număr. — Drezatoriile politice în Transilvania se împartă după proporționea celorș patră Religioni, pentru esemplu, la Gubernul prövintial unde sînt 12 Konsiliari, se pînă kate trei din fie-kare Religione. În numele Românilor se pînă Ungrăi Katolici, — de ôra ce după dreptă, deka nu doi, cel puțină unal ar

trebzi să fie Români. Așa e și posturile de Sekretari, de Консеристи etc.; așa e la Канцелария Аслика, așa e la Tribunariul Reral, așa e la Tesaurariată, așa e la Skole, așa a la Dregatoriile din Komitate și din Skașne, așa e la alegerea Depușatiloră. Nămai unde și unde se vede câte ună Români, și acela însă nămai din alte kase accidentale, dară nu din konformitatea de dreptă. Însă și aceasta se întâmplă nămai prin Komitate și pe la Dregatoriile răverniale și kamerale, dară prin skașnele din fândal Reral, unde sînt cei mai puțini Români, nu se află nici ună Români în Dregatorie pablika. — Așa de bine, zică, utiera Ungurii și Săuții Transilvani să'ui bată jocă și de Dekretele Imperiale și de drepturile Romaniloră.

Românii afară de micile sketiri ale persóneloră bisericuții, nu dobândiră nimica prin unire, ba încă și pierdură. Pierdură independența loră ca Români și ca Religionari de rită oriental, care o aveau ei mai înainte pe lângă toate asăpririle și întâmpina din partea eterodouiloră; pierdură Arxiepiskopată, kăci acesta după unire se derradă la starea de simțle Episkopă sărpășă chensurii Jessitiloră și săpremației Arxiepiskopiloră ungreuții; pierdură kiară naționalitatea. Cei mai mulți Români kari se înălțară și încetă din întâmplare — însă nu după dreptele pretensiuni care le aveau ca Ro-

măni și ni — la Dregătorii mai înalte între Ungarii Katolici, trebură de la legea de ritul oriental la cea de ritul occidental, săptă pretestul că acestea sînt aceluși totuși una, și că modul acesta se lăpădăra și de națiunea lor și se ungeră. Atari essemple avem și în multe. Aceasta strikă atât de multă înkătă Romanimea nu pște de lokă să se ridice din starea de plebeitate, kăci veri kare se înalta peste dînsa, și pârșia că ritul și națiunea. — Vezi unde dăce lucrările intră makiaveléska! — Romanii ară trebă să uită că ei sînt Romani; și kiară kândă ară fie de ritul occidental, ară trebă să se săștie ca Romani și să fîrșeze ca Romani; kiară kândă ară fi Romano-Katolici, ară trebă să aibă limba loră Română, Episkopul loră Român și bisericile loră Române, diverse de ale altoră națiuni kare nu kăstă de kătă să i înriță și să i mistăeska. Ungarii și Săuși nu le aș voiță, nu le voeskă, și nu le voră voi ni și o dată binele. Dară Împărăția îi isbeute ca Romani, ea i a aștată totă dé una, ea i va așta și în viitoră, numai ei să fie mai că minte și că mai multă kragiș; să se onéska între sine, să învețe a și kănóute dreptățile, să învețe a și le apăra, să râmzie sâppăuși kredințiouși ai Împărăției, și să nu se iea dăpă kantecele cele amăgitoare ale Ungarilor și ale Săuiloră.

Romani! totă binele va vine dela Împărăție, totă rădă va vine dela Konlokăitorii voștri cei despo-

tiți! — Imperatoriul Iosefș se fălea înaintea vó-
stră, ka e Imperator Romanorum. Adșețivăz amin-
te de ačestș omș mare!

Lona lăi Jălis 1846.

A. T. L.

Konstitățiunea Bisericei Romane.

Biserika Romana aș sfferitș multe persek-
țiuni ui aparșări în dekărsal seklelorș, însa
kă tóte ačestea ea u'as pștratș ui ritșl ui lim-
ba ui konstitățiunea pîna în zisa de astăzi.

Preliminariș.

Biserika Romana întemeiată pe kanonele Si-
nódelorș ekșmenice, se nșmeute șna, șanta,
katoликă ui apostolikă (*μία, ἅγια, καθολικὴ
καὶ ἀποστολική.*)

Membrii ei sînt toți ȳei ȳe mărtăriseskș kre-
dința kreutina, espressa prin simbolșl Aposto-
lılorș, sînt inițiatı prin baptezș, ui ținș ritșl
ui disciplina eı, kariı, ka fiı ai aȳelșiauí pș-
rinte ȳereskș ui frați între sine, aș toți dreptări
de o mășara, fără diferința de anni ui de seksș,
dșpș kvintele lăi Xristș : ȳel maı mare dintre ȳoi
șă fie ȳel maı mikș, mi ȳel maı mikș șă fie
ȳel maı mare.

Ka tóte acestea sâstînerea soțietății bisericeuții din afakă, ka a unei soțietăți vezibile, aș prodôsș pentru susțurarea celorș nepătinciouși distingerea între Membri aktiúi mi passiúi ai bisericii.

Aktiúi sînt toți cei ce prin psterrea, sva-tal mi ańerea lorș sînt în stare de a kontribai la sâstînerea bisericii ka a unei soțietăți vezibile, prin armare toți barbatii în vârstă (de komon de 20 de anni) kari se bákora de órekare independintă în soțietatea civiła; Passiúi se nămeskă cei ce ne posedș kalitătile acestea, prin armare, fãmeile, kopii mi cei ce trzieskș din mila altora (cheruitorii).

Drețatori bisericeuții se nămeskă awei membri ai bisericii, kari s'aș alesș de biserika pentru administrarea ei, mi se împartș în doșă klase: a) Drețatori bisericeuții xirotoniți dșpã ritul preskrișș, saș b) nămaï însarçinatï kș órekare ofițiș pentru trebile bisericii.

Drețatori bisericeuții xirotoniți kș karaktere distinse sînt: Presviterul (*Πρεσβύτερος*, Senior, 'Ιερέυς, Sacerdos), mi Episkopul (*Επίσκοπος*, Inspector, 'Αρχιερέυς, Pontifex).

Unș gradș mai mikș de kratș Presviterș este Diakonul (*Διάκονος*, Minister) mi Iprodia-konul (*Υποδιάκονος*, Subminister); mi mai miči sînt: Lektorul, Kantorul, Sakrista-

ναι, Καμπαναρια, Ουιαιρια, kari vinš saptš nămele general de paraklesiarî.

Dintre mai mălți Presviteri cel mai mare se nămeute Protopresviterš saš Protopopš saš Arxipresviterš; — dintre mai mălți Episkopi cel mai mare se nămeute Arxiepiskopš saš Mitropolitš.

Komănitătea bisericeškă simplă se nămeute Paroxie saš Enorie, ui kapal ei se nămeute Paroxš, kare în tarma bisericeškă are gradal de Presviterš saš Preotš; mai mălte komănități simple șnite împreună fakš șnš Distriktš bisericeškš, ui kapal lorš se nămeute Protopopš saš Protopresviterš. Totalitatea paroxiilor simple ui kompase (komănități ui distrikte) forméza o Eparxie bisericeškă saš șnš Episkopatš, ui kapal lorš se nămeute Episkopš; mai nălte Eparxiî forméza o Mitropolie saš șnš Arxiepiskopatš saš o Diecesă mitropolită, ui kapal lorš se nămeute Mitropolitš saš Arxiepiskopš.

Atribetele Drezatorilor bisericeuti.

Atribetele drezatorilor bisericeuti sînt precise însemnate în kanónele bisericeuti; noi atin-gemš aici pe skărtš nămai atribetele drezatorilor xirotoniți, kari staš în fruntea komănităților bisericeuti.

1) Παροχὸς este administratorul ui inspektorul paroxiei sale ; el, ka presviterŃ, sãvãrueute ceremoniile preskisirise în Ekxologion, ka pastorisŃ, învãta pe poporŃ morala ui religiunea, ui 'l povãtãeute prin pãrtarea sa cea morala ui relegiŃsã, dãndŃ, tãtororŃ esemplu bunŃ ; înrrigewute de sãraci, bolnavi ui nepãstinciuoi, parte el însuși parte prin Diakonii sãi. Spre evedintã stãrii bisericewti a paroxiei sale tine protokŃle akurate despre baptezati, kãnonati ui morti ui despre tŃte relãziuniile paroxianilorŃ sãi kã biserika. El e prewedintele ordinariŃ al sinodãlãi ui konsistoriãlãi paroxial ; el înfãtiwéza biserika sa dinafara kãtrã astoritãtile çivile, ui dinlãuntrã kãtrã sãperioriã sãi bisericewti, ui pãne în lãkrare tŃte ordinãziuniile mãi înalte.

2) Προτοπὸς este administratorul ui inspektorul distriktãlãi sãŃ bisericeskã, de aceea trebãe çel pãtinŃ o datã pe annŃ sã viziteze tŃte bisericile din distriktãl sãŃ, sã tãnz protokŃle spre evedintã tãtororŃ trebilorŃ bisericewti din distriktãl sãŃ, sã pãnzã în lãkrare tŃte ordinãziuniã mãi înalte, ui sã raporteze despre tŃte la Episkopul sãŃ. El e prewedintele ordinariŃ al sinodãlãi ui konsistoriãlãi distriktãl ; el înfãtiwéza distriktãl sãŃ bisericeskã din afara kãtre astoritãtile çivile, ui dinlãuntrã kãtrã sãperioriã sãi

bisericești : el propune pe aleșii **Diakon** și **Preoți** spre xirotonire **Episcop**ului.

3) **Episcop**ul este administratorul și inspektorul Eparchiei sale, de aceea trebuie cel puțin odată la patru ani să viziteze toate bisericile din Eparhia sa, să stăruască ca directorul bisericesc și să împlinescă datoriile sale după canoane, și să țină protokole spre evedință tuturor treburilor din Eparhia sa. El e președintele ordinariș al Sinodului și konsistoriului episcopal; el înfațuează biserica sa din afară către autoritățile civile și dinlăuntru către Arxiepiscop; el săvârșește ceremoniile prescrise în Arxieratikon, prin alinare xirotonește pe **Diakon** și **Preoți** și întărește pe **Protopop**.

4) **Arxiepiscop**ul (**Mitropolit**) este inspektorul Episcopatelor subordonate bisericii mitropolitane, el o înfațuează din afară către autoritățile civile și dinlăuntru către Demnitarul bisericesc, ține protokole spre evedință Arxiepiscopului. El e președintele ordinariș al sinodului și konsistoriului mitropolitan, el xirotonește pe **Episcop**, însă n'are autoritate absolută peste ei, aceasta se exercită numai de Sinodul mitropolitan.

Sinódele bisericesti.

Biserica în înțelesul creștin nu e altă ceva decât o adunare (ecclesia), ca toate acestea spre

konstituirea, organizarea și administrarea ei s'au auzat adunări strînse definite sînt numele de Sinóde (Σύνοδος). — Sinódele bisericuții se clasifică după comunitățile bisericuții, și sînt: a) paroxiale, b) distrikțuale, c) eparxiale, și d) mitropolitane.

a) Sinodul paroxial se compune din toți membrii aktivi ai Paroxiei. Paroxal e președintele ordinariu al Sinodului paroxial.

Pentru trebile kurrente este konsistoriul paroxial, compus din 4 membri (kurator) și președintele paroxial.

b) Sinodul distrikțial se compune din toți Paroxii și din câte un deputat mirean din fiecare paroxie, ales în sinodul paroxial. Protoposul e președintele ordinariu al sinodului distrikțial, în lipsa lui șeflineute cel mai bătrîn parox.

Pentru trebile karente este konsistoriul distrikțial, compus din 6 membri, trei preoți și trei mireni, și președintele protoposului.

c) Sinodul eparxial (episkopal) se compune din toți protoposii, din câte 2 Deputați preoți și câte 3 Deputați mireni din fiecare distrikț, aleși în sinodul distrikțial. Episkopul e președintele ordinariu al Sinodului eparxial, în lipsa lui șeflineute cel mai bătrîn protopos.

Pentru trebile karente este konsistorial episkopal, kompsă din 12 membri, 6 preoți și 6 mireni, săptă prevedinta Episkopala.

d) Sinodal mitropolitană (arxiepiskopal) se kompone din toți Episkopii, toți protopopii, câte 1 Depstată mireană din fiecare Episkopată, câte 1 Depstată preotă și câte 2 Depstați mireni din fiecare distriktă, aleși în Sinodele distriktsale. Arxiepiskopal e prevedintele ordinariș al Sinodala mitropolitană, în lipsa lui săplineute cel mai bătrână Episkopă.

Pentru trebile karente este konsistorial mitropolitană, kompsă din 16 membri: 8 preoți și 8 mireni, săptă prevedinta Arxiepiskopala.

Atributele Sinodelorș.

1) Sinodal paroxial a) își alege pe Drezatorii și bisericeuți, pe paraklesiarși, pe diakoniși, pe paroxși și pe keratoriși, b) își alege pe Depstați la Sinodal distriktsal, c) face dispozițiuni pentru zidirea bisericii, a institutelorș filantropice și edokatore, pentru, săstținerea lorș și a drezatorilorș bisericeuți, d) jădekă pe paraklesiarși, e) poate reklama înkontra Diakonilorș și a paroxala la Sinodal distriktsal și eparxial, f) cere răzișni dela keratoriși (konsistorial paroxial) kari trebe să pșnă în lăkrare tôte dispozițiunile sinodala paroxial.

Ordinariș se ține o dată pe lună, estraordinariș dărua trebăintă la orîndăirea paroxălei saș a protoșopălei.

Konsistoriă paroxial administăza așerea paroxiei, înrîgeute de institătele paroxiale, uî dă rășănișă sinodălei paroxial. Se ține o dată pe săptămăna.

2) Sinodă distriktăal (protoșopal) a) uî alege pe protoșopă uî konsistoriă saș, b) uî alege pe Depătașă la sinodă eparxial uî mitropolitășă, c) face dispășășănișă pentru aueșămintele bisericușă, institătele filantropice uî edăkătoăe din totă distriktăal, pentru săștinerea loră, a protoșopălei uî a konsistoriălei distriktăal, d) șădekă kășșele dăerătoriloră bisericușă apelate de la konsistoriă la sinodă distriktăal, e) pőte reklașăă înkontra protoșopălei la sinodă eparxial, f) șere rășănișă de la konsistoriă kare trebăe să pășăă în lăkrare tőte dispășășăile sinodălei distriktăal.

Ordinariș se ține o dată la trei lăni, în Ianărie, Maiș uî Oktombrie; estraordinariș dărua trebăintă la orîndăirea protoșopălei saș a Episkoșălei.

Konsistoriă distriktăal administăăza așerea protoșopiășălei, înrîgeute de institătele distriktăale, șădekă kășșele de kășătoăe uî kășșele dispălișăăre ale dăerătoriloră bisericușă în prima in-

stantă, ui dă raziuni sinodalei distriktale. Se ține odată pe săptămână.

3) Sinodal eparxial (episkopal) a) iui alege pe Episcop și konsistorial săș, b) iui alege pe Depuțaii săi la sinodal mitropolitană, c) face legi administrative, disciplinare ui eklesiatiice-ekonomiice pentru totă eparxia, d) înrîgute pentru auzemintele Episkopatului ui sștinerea lorș, pentru sștinerea klerului ui kreuterea lui, e) șădekă kasele drezatorilorș bisericești apelate dela konsistoriș la sinodal eparxial, f) pôte rekla- ma înkontra episkopului la sinodal mitropolitană, g) cere raziuni- de la konsistoriș episkopal kare trebe să pona în lăkrare tôte despsaziunile sinodalei eparxial.

Ordinariș se ține o dată pe aș în luna lui Noembrie, estraordinariș dăpă trebsința la orîndșirea Episkopului săș a Mitropolituluiș, săș la cerea protopilorș.

Konsistoriș eparxial administrăză așerea episkopatuluiș, înrîgute de institutele Episkopatuluiș ui de kreuterea kleruluiș în patrikariș, șădekă kasele de kasatorie în sekonda instanța, ui kasele disciplinare ale drezatorilorș bisericești apelate dela sinodele distriktale. Se ține cel puțin o dată pe săptămână.

4) Sinodal mitropolitană (arxiepiskopal) a) iui alege pe Mitropolit ui konsistoriș săș,

b) face legi administrative, disciplinare și ekleziastice-ekonomice pentru toți Arxiepiscopatul, c) înrîgite pentru toate auezămintele mitropolitane și sîstînerea lor, pentru sîstînerea klerului și krewerea lui, în speție a celui înalt, d) judeka kasele personelor bisericești în ultima instanță, prin șrmare și pe Episcopii și pe Mitropolit, e) cere rîzîșni de la konsistorial mitropolitan, care trebe să pîna în lîkrare toate dispîșzișnile sinodului mitropolitan.

Ordinariș se ține o dată la patru ani (la fiecare an și bisest), estraordinariș dîpîza trebînta la orîndîirea Mitropolitului și la cererea Episcopilor. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Konsistorial mitropolitan administrîza așerea Arxiepiscopatului, înrîgite de institutele mitropolitane și de krewerea klerului înalt în partikulariș, judeka kasele de kîștorie în ultima instanță, și kasele disciplinare ale drezatorilor bisericești apelate dela sinodele eparxiale, însa în ale Episcopilor face nîșmaî instrîkșînea care apoi o dîza sinodului mitropolitan.

Ținerea Sinodelor.

1) Ținerea sinodului paroxial.

Tot și paroxal ține protokole akîrate despre baptezati, kîșnîști și morți. Pe fiecare an și kompîșne un și katalor și despre cei ce au ajîșniș în

Varsta de 20 de ani. Dintre averea se scuteste pe
femei sau pe cei ce trasesc din mila altora
(pe ceruitori), restul se insemneaza in parte,
sau aceasta e lista membrilor activi ai paro-
chiei, cari au dreptul de a vota, de a alege sau
de a fi aleși.

Ca o sarcina inainte de a se tine sinodul
paroxial, paroxal anunta poporul in biserica,
ca in cateva zile se va tine sinodul paroxial la care
sa vina toti membrii activi ai bisericii. — In ziua
anuntata se aduna poporul in biserica, unde as-
kaltza santa liturghie. Dupa liturghie paroxal provoca
pe femei, pe tineri mai jos de 20 de ani, sau
pe cei ce n-au subsistinta proprie, sa se depar-
teze din biserica, sa se dea un loc acomodat
pentru aceasta, sa se desparta de membrii activi
ai bisericii. Facanduse aceasta, paroxal provoca
pe sinodul (membrii activi) sa-si aleaga pe vice-
prezident, 12 comisari, sau 2 sau mai multi
sekretari. Aceste alegeri se fac prin grija sau
katru se poate mai simplu.

Paroxal citeste lista membrilor activi ai
parohiei, sau provoca pe sinodul sa-si faca ob-
servatiile sale. Observatiile facute se decid dupa
majoritatea voturilor, sau se insemneaza la proto-
kol. Lipsa vreunei membru nu impiedica tinerea si-
nodului, numai in cazul cand ar lipsi mai multi

de a treia parte. Dăp' acestea se începă lucrările sinodale, dăpă atribuțiile sale.

La alegerea dregătorilor bisericești și a deputațiilor, se părăde kă modă armatoriș. Prevedintele prin șnă kăvintă deutépă lăarea a minte a sinodalei asăpra kalitătilor țe se țeș de la kătare dregătoriș bisericeșkă al kășă lokă e vəkant, și lă provókă kă să aleră pe țeł mai demnă, (Lektorii se aleră dintre ței țe utiș țiți, Kantorii dintre ței țe utiș țiți și kănta, Diaconi și Paroxal dintre ței țe aș sãvzruitiș utiintele teologice, Kșratori și Deputații dintre ómenii ței mai pıcepti și mai oneuti.) Fiekare membră aktiș are dreptă de a se dekiara liberș. Dăpă finită deklaraciunilor se începe vótarea. Prevedintele săș vıce-prevedintele kiamă pe membri dăpă listă kă să și dea vótă. Doi sekretari skriș pe kăte o listă separată nșmele vótatorilor și ale aleuilor. Kăndă s'ăș finitș vótarea, prevedintele țiute listele de vótare și resătată lorș înainte pıporăsi.

Țel țe are majoritatea absolută (adekă kă șnă vótă mai mătă dekătă șmătate de vótari din nșmără total al vótărilor), este alesă. Kăndă n'ar eui majoritate absolută, se vótă de noș de atătea ori pınă kăndă ese ațeasta. Kăndă s'ar întămplă egalitate de vótari între doi săș mai mătı, se vótă de noș asăpra țeilor

kă votări erale, însă kândă ui a treia ôra s'ar naute eralitate, se arănkă sortî. Protokôlul alegerii sâbskrisă de priedinte, vice-priedinte, komisari ui sekretari se trimite la protopopă. Protopopul întzreute pe paraklesiarî ui pe kursori, iar în kasal de alegere de diakonă ui paroxă trimite protokôlul la episkopă ui rekomandă pe aleuî spre xirotonire; protokôlul Depstatiloră aleuî la sinodul distriktual, se dă în mânile depstatiloră kari lă prezentăză sinodăli. — Este de însemnată kă în kasal de alegere de paroxă, priedede însuî Protopopul la sinodul paroxial.

În tôte cele lalte lăkrari, ce kadă în sfera sinodăli paroxial, se priedede simplă, decisiunile se fakă kă majoritate saă unanimitate de votări, ui nămai kândă majoritatea n'ar puté să se stime simplă, se priedede la votare formală.

În kasal de a venî vr'ănă membru al paroxiei sâptă jădekata sinodăli, atănuî se întelege kă auesta n'are votă în sinodă, ci nămai dreptul de a se apzra.

2) Tinerea sinodăli distriktual (protopopul)

Kândă este determinată să se țină sinodă distriktual, protopopul înutiintăză pe toți paroxii kă 15 zile mai înainte. Auetia fakă alegerile Depstatiloră în sinodele paroxiale, ui kă protokôlele alegeriloră se arată la ziua determi-

nata la protopopiată. După sânta literie membrii prezinți se adună la lokal destinată pentru ținerea uedinteloră. Protopopul saș lăcășitorul lăi viteute lista paroxiiloră, uii provókă pe membrii adunați sa-uu aléza pe viue-prewedinte, 12 komisari, 2 saș mai málți sekretari. Aveste alegeri se fakă prin rraiă uii kătă se se pôte mai simplă.

Viue - prewedintele kă komisarii cheretéză protokólele paroxiiloră kă alegerile Depstatiloră uii le însemnéza la protokolul sinodălu kă observăziunile ce sokoteskă a fi de trebăintă, apoi îl viteskă înaintea sinodălu. Niči paroxii niči depstatii mireni ai vr'onei paroxii nă potă lipsi fară kassă binekăvintata. Kassa lipsirii trebăe însemnata la protokolă. Paroxii în kasse binekăvintate de a nă poté veni, potă sa-uu trimita sôbstităi, Depstatii nă. La sinodul distriktăal trebăe totă de una sa fie cel pătins 2/3 din totii membrii sinodălu spre a poté konkide ceva.

Konstităindose sinodul aută, se începă lăkrările după atribetele sale.

La alegerea protopopălu, konsistoriălu distriktăal uii a depstatiloră la sinodul eparxial uii mitropolitană, se pârvede kă modol ărmătoriu. Prewedintele prin ună kăvintă deutéptă lăarea aminte a sinodălu asăpra kalitățiloră ce se cheră de la kătare drerătoriu bisericeskă al kăru lăkă e vakant, uii lă provókă ka sa aléza

pe cel mai demn. Fie-care membru al sinodului are dreptul de a se declara liber. După finitul deklarațiilor premeditate să fie premeditate citește lista membrilor prezinți, și provokă să scrie pe o listă numele a celui pe care voiește să-l aleagă, și când este kiemată după lista sinodului, îl pune într-o urnă. După ce a votat toți, premeditate skóte vidalele și le numără și să vază dacă sînt toți atîtea ca și votatori sînt prezinți, apoi le citește câte una și le arată pe rând la cei 12 Komisari. Sekretariii însemnă pe câte o listă numele aleșilor, și pe urma le numără, și citește rezultatul înainte sinodului. Cel ce are majoritate absolută, este ales.

Când n'ar eu majoritate absolută, se votează de noș de atîtea ori pînă când eșe așea. Când s'ar întâmpla egalitate de voturi între doi să mai măști, se votează de noș asupra celor două voturi egale, însă când și a treia oră s'ar naute egalitate, se aruncă sorti. — Protokolul alegerii s'abskrisă de premedinte, și premedinte, komisari și sekretari se trimit la Episcop și spre întarirea aleșilor. Protokolul Depstațiilor aleși la sinodul eparxial să mitropolită, se dă în mână depstațiilor kari să prezentă sinodului respktivă spre legitimarea lor. — Este de însemnat că la alegerile membrilor konsistoriali și ale depstațiilor se pró-

te vota de o dată asupra mai multor nume, adică câte sînt de ales.

În toate celelalte lucrări, ce cad în sfera sinodului distrikțial, se procedează simplu, deciziunile se fac cu unanimitate sau majoritatea de voturi, și numai cînd majoritatea n'ar putea să se stime simplu, se procedează la votare formală.

În cazul de a veni în număr membrilor sinodului săpărită judecată, atunci se înțelege că acesta n'are vot în sinod, și numai dreptul de a se apăra.

3) Tînerea sinodului Eparxial (episkopal).

Cînd este să se țină sinodul eparxial, Episcopul sau lokștiitorul său învînteză mai înainte cu o lună de zile pe toți clerul, ca să se facă alegerile deputaților pentru sinod. Paroxiile alerș pe deputații lor la sinodele distrikțiale (paroxal cu două mireanș); sinodele distrikțiale alerș pe deputații lor la sinodul eparxial (protopopul cu 2 preoți și 3 mireni), după norma prescrișă. Acesta la ziua determinată se arată la Episcopul. După sînta literie membrii presinți se adună la locul destinat pentru tînerea uedintelor. Episcopul sau lokștiitorul său citește lista distrikțelor protopopale, și provokă pe membrii adunați să uil alerș pe viceprevedinte, 12 komisari, 2 sau mai mulți sekretari. Aceste alegeri se fac prin rraș și câte se pôte mai simplu.

Viceprevedintele cu komisariii verșetază pro-

tokólele sinódelorș distriktuale kș alegerile depștatilorș, ui le însemnéza la protokóla sinodăsi eparxial kș reflexiunile ce sokoteskș a fi de trebșintș, apoi îl uteskș înaintea sinodăsi. Nečí protoaporű, ničí depștatű preotű saș miremű nș potș lipsi fșrș kassș binekșvintatș. Kassș lipsiriű trebșe însemnatș la protokol. Protoaporű în kassș binekșvint de a nș pșté veni, potș sș 'ui trimitș sșbstitűti, Depștatű nș. — La sinodăsi eparxial trebșe totș dé-șna sș fie cel pștinș 2 3 din totű membriű sinodăsi spre a pșté konkide țeva, la alegere de Episkopș, trebșe sș fie de fațș cel pștinș 3 4 din totű membriű. Konstișindșse Sinodăsi ama, se în-
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

La alegerea Episkopăsi, konsistoriăsi episkopal, ui a depștatilorș la sinodăsi mitropolitanș, se pșrvede kș modăsi șrmștoriș. Preuedintele prin șnș kșvintș deutėrtș șșarea a minte a sinodăsi asșpra kalitștilorș ce se țeș de la kștare drerștoris biserieskș al kșrși lokș e řakant, ui 'lș provókș sș uű alėrș pe cel mai demnș. Fiekare membrș al sinodăsi are dreptăsi de a se dekiara liberș. Dșrș finităsi dekierșșionilorș, preuedintele saș řice-preuedintele, řiteute lista membrilorș presinti, ui-ű provókș sș skrie pe o řidăsi nșmede așelșia pe kare řoieute săș al alėrș, ui kândș este kięmatăș dșrș lista sinodăsi, îl pșne într'o șrnș. Dșrș ce aș řotatș totű, preuedintele skóte řidălele mi le nș-

mară, apoi le citește câte una și le arată pe rând la cei 12 comisari. Doi secretari însemnează pe câte o listă numele aleșilor, mai pe urmă le numără, și citește rezultatul înaintea sinodului. Cel ce are majoritate absolută, este alesul. Când n'are eui majoritate absolută, se votează de nou de atâtea ori pînă cândă ese aceasta. — Cândă s'ar întîmpla egalitate de voturi între doi săș mai mulți, se votează de nou asupra celorș că voturi erale, însă cândă ui la a treia votare s'ar naute egalitate, se aruncă sorti. Protokolul alegerii s'abscrise de prewedinte, vice-prewedinte, de comisari și sekretari, cândă alesul este episkonș se trimite că o reprezentăciune formală la împăratorel spre întarire săș denșmire; împăratorel trimite denșmipea la Sinodș prin reskriptș, în cel mai skurtș timpș, însă în totș modș în spațiș, de trei luni de zile. La venirea denșmirii se strînge Sinodul, și Episkopul alesș și denșmitș se ordineză după ritul preskrisș.

Cândă aleșii sînt konsistoriali, protokolul alegerii că o komitivă se trimite de episkopș la reșvernș spre kônoutintă; cândă sînt depștați la sinodul mitropolitanș, se dă în mna depștațilorș kari îl prezentăză sinodulș mitropolitanș spre legitimairea lorș.

În tôte cele lalte lăkrări ale sinodulș, se pșrvede simplă, deșisionile se fakș că șnanimitate săș

maioritate de votări, și numai când majoritatea n'ar pute să se stime simplă, se trece la votare formală.

În cazul de a veni în față membru al sinodului sărătesc judecătoresc, atunci se înțelege că acesta n'are vot în sinod, și numai dreptul de a se apăra.

4) Ținerea sinodului Mitropolitan (Archiepiscopial).

Când este să se țină sinod mitropolitan, Archiepiscopul său locațiitorial își, înștiințează mai înainte cu 3 luni de zile pe toți episcopii, și aștia cu 2 luni de zile pe toți clericii lor că să se facă alegerile pentru sinod. Paroxiile alere pe depărtări lor la sinodele districționale (paroxiale cu canonic miren), Sinodele districționale alere pe depărtări lor la sinodul eparhial (protopopial cu 2 preoți și 3 mireni) și la sinodul mitropolitan (protopopial cu 1 preot și 2 mireni), Sinodele eparhiale alere pe depărtări lor la sinodul mitropolitan după norma prescrisă. Episcopii, protopopii și depărtări la ziăă determinată se arată la mitropolie. După sânta liturghie, membrii prezenți se arată la locul destinat pentru ținerea ședințelor. Archiepiscopul său locațiitorial își citește lista eparhiilor și a protopopiatelor, și provoacă pe membrii adunați să-și alere pe vișe-previous, 12 comisari, 2 și mai mulți sekretari. Aceste alegeri se facă cât se poate mai simplă.

În cele lalte se p̄rvede întokm̄i ka în sinódele eparxiale. Alegerea de Mitropolit̄ se trimite k̄ o reprezent̄v̄isne fórmala la împ̄ratoris̄l spre înt̄arire sā den̄mire. Împ̄ratoris̄l trimite den̄mirea prin reskript̄ la sinód̄, în cel maĩ sk̄rt̄ timp̄, însa în tot̄ mod̄l în spatī de 3 l̄ni de zile. La venirea den̄mir̄ se stringe sinod̄l, uĩ mitropolit̄l ales̄ uĩ den̄mit̄ se ordinéza d̄p̄a rit̄l p̄reskris̄, daka n'ā fost̄ Episkop̄, dar̄ daka ā fost̄ Episkop̄, se instaléza.